

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av sjukförsäkringslagen och till lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att sjukförsäkringslagen, lagen om utkomstskydd för arbetslösa, lagen om pension för arbetstagare, lagen om pension för företagare, lagen om sjömanspensioner, pensionslagen för den offentliga sektorn, inkomstskattelagen och arbetsavtalslagen ändras.

Det föreslås att bestämmelsen om särskild graviditetspenning i sjukförsäkringslagen ändras i fråga om sådana till särskild graviditetspenning berättigande faktorer som hänför sig till arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden och som äventyrar den gravidas eller fostrets hälsa. Förteckningen över riskfaktorer föreslås bli mer omfattande än för närvarande. Dessutom ska det vara möjligt att få partiell särskild graviditetspenning, om det är möjligt att undvika den risk som hänför sig till arbetsuppgifterna eller arbetsförhållandena genom deltidsarbete och arbetsgivarens övriga åtgärder för att förebygga och förhindra exponering för risker inte är tillräckliga eller möjliga. Till arbetsavtalslagen fogas enligt förslaget en bestämmelse om partiell särskild graviditetsledighet. Till inkomstskattelagens bestämmelse om kostnader för resor mellan bostaden och arbetsplatsen ska det fogas ett omnämnande av partiell särskild graviditetspenning.

Det föreslås att bestämmelserna om donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål förtydligas i sjukförsäkringslagen. Dessutom ska hur donationsdagpenningen bestäms ändras så att beloppet av donationsdagpenning motsvarar det inkomstbortfall som orsakas av tagande av organ, vävnad eller celler, eller deltagande i anknytande nödvändiga undersökningar. I lagen om utkomstskydd för arbetslösa, lagen om pension för arbetstagare, lagen om pension för företagare, lagen om sjömanspensioner och pensionslagen för den offentliga sektorn föreslås de nödvändiga ändringar som ändringarna av donationsdagpenningen förutsätter.

Det föreslås att bestämmelsen om rätten till specialvårdspenning i sjukförsäkringslagen ändras så att rätt till specialvårdspenning har en försäkrad som deltar i sådan vård eller rehabilitering på nivån för specialiserad sjukvård som ges på grund av barnets sjukdom eller handikapp.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2026.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING.....	4
1 Bakgrund och beredning.....	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.1.1 Särskild graviditetspenning	4
1.1.2 Donationsdagpenning	4
1.1.3 Specialvårdspenning	5
1.2 Beredning.....	6
2 Nuläge och bedömning av nuläget	6
2.1 Särskild graviditetspenning	6
2.1.1 Beskrivning av nuläget	6
2.1.1.1 Arbetarskyddslagen	6
2.1.1.2 Statsrådets förordning om skydd för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar mot faktorer som kan medföra risk i arbetet	7
2.1.1.3 Arbetsavtalslagen.....	8
2.1.1.4 Lagen om företagshälsovård.....	9
2.1.1.5 Bestämmelserna om särskild graviditetspenning i sjukförsäkringslagen	9
2.1.1.6 Statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen.....	10
2.1.1.7 Rätt till föräldradagpenning enligt graviditetsskyddsdirektivet	12
2.1.2 Bedömning av nuläget	12
2.2 Donationsdagpenning	16
2.2.1 Beskrivning av nuläget	16
2.2.1.1 Organdonations- och transplantationsverksamhet	16
2.2.1.2 Internationell reglering om transplantationsverksamhet	17
2.2.1.3 Vävnadslagen.....	18
2.2.1.4 Bestämmelserna om donationsdagpenning i sjukförsäkringslagen	19
2.2.2 Bedömning av nuläget	20
2.3 Specialvårdspenning	21
2.3.1 Beskrivning av nuläget	21
2.3.2 Bedömning av nuläget	22
2.4 Finansiering av dagpenningsförmåner	23
3 Målsättning	23
4 Förslagen och deras konsekvenser	24
4.1 De viktigaste förslagen	24
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna.....	25
4.3 Ekonomiska konsekvenser.....	25
4.3.1 Konsekvenser för de offentliga finanserna	25
4.3.2 Konsekvenser för privata hushåll	26
4.4 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet	26
4.4.1 Folkpensionsanstalten.....	26
4.4.2 Pensionsskyddscentralen	27
4.5 Konsekvenser för arbetsgivarna och företagshälsovården	27
4.6 Andra samhälleliga konsekvenser	28
4.6.1 Konsekvenser för gravida arbetstagare.....	28

4.6.2 Konsekvenser för jämställdheten mellan könen	30
4.6.3 Konsekvenser för grundläggande och mänskliga rättigheter	31
5 Alternativa handlingsvägar	32
5.1 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	33
5.1.1 Systemen i de övriga nordiska länderna	33
5.1.1.1 Sverige	33
5.1.1.2 Norge	34
5.1.1.3 Danmark	36
5.1.1.4 Island	38
6 Remissvar	38
7 Specialmotivering	41
7.1 Sjukförsäkringslagen	41
7.2 Lag om utkomstskydd för arbetslösa	50
7.3 Lagen om pension för arbetstagare	51
7.4 Lagen om pension för företagare	51
7.5 Lagen om sjömanspensioner	51
7.6 Pensionslagen för den offentliga sektorn	51
7.7 Inkomstkattelagen	51
7.8 Arbetsavtalslagen	52
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	52
9 Ikraftträdande	52
10 Verkställighet och uppföljning	52
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	53
LAGFÖRSLAG	56
1. Lag om ändring av sjukförsäkringslagen	56
2. Lag om ändring av 11 kap. 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa	60
3. Lag om ändring av 2 och 74 § i lagen om pension för arbetstagare	61
4. Lag om ändring av 2 och 68 § i lagen om pension för företagare	63
5. Lag om ändring av 2 och 80 § i lagen om sjömanspensioner	65
6. Lag om ändring av 3 och 87 § i pensionslagen för den offentliga sektorn	67
7. Lag om ändring av 93 § i inkomstkattelagen	69
8. Lag om ändring av 4 kap. i arbetsavtalslagen	70
BILAGA	71
PARALLELLTEXT	71
1. Lag om ändring av sjukförsäkringslagen	71
2. Lag om ändring av 11 kap. 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa	78
3. Lag om ändring av 2 och 74 § i lagen om pension för arbetstagare	79
4. Lag om ändring av 2 och 68 § i lagen om pension för företagare	81
5. Lag om ändring av 2 och 80 § i lagen om sjömanspensioner	83
6. Lag om ändring av 3 och 87 § i pensionslagen för den offentliga sektorn	85
7. Lag om ändring av 93 § i inkomstkattelagen	87
8. Lag om ändring av 4 kap. i arbetsavtalslagen	88
FÖRORDNINGSUTKAST	89
Statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen	89

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

1.1.1 Särskild graviditetsspenning

Skyddet för arbetstagare som är gravida regleras i rådets direktiv 92/85/EEG om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar (nedan *graviditetsskyddsdirektivet*). I direktivet föreskrivs det i fråga om arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar bl.a. om bedömning av och information om arbetsrelaterade risker, åtgärder med anledning av resultatet av bedömningen, fall då exponering är förbjuden, nattarbete, barnledighet och arbetstagarnas rättigheter.

Graviditetsskyddsdirektivet har i fråga om bestämmelserna om säkerhet och hälsa på arbetsplatsen genomförts nationellt genom arbetsavtalslagen (55/2001) samt arbetarskyddslagen (738/2002), som kompletterar arbetsavtalslagen, och författningar på lägre nivå som utfärdats med stöd av denna. Bestämmelserna om arbetstagarnas ställning och rättigheter i graviditetsskyddsdirektivet har genomförts bl.a. genom arbetsavtalslagen och sjukförsäkringslagen (1224/2004). Bestämmelserna i sjukförsäkringslagen ändrades inte med anledning av graviditetsskyddsdirektivet, eftersom det ansågs att den gällande bestämmelsen om särskild moderskapsspenning uppfyller kraven i direktivet. Dessutom ansågs det att längden på den moderskaps- och föräldraledighet som modern enligt arbetsavtalslagen har rätt till efter att ha fött barn uppfyller de krav som ställs i direktivet. För denna tid har arbetstagaren med stöd av sjukförsäkringslagen rätt till en moderskapsspenning som är lika stor som sjukdagpenningen¹.

Statsrådets förordning om skydd för arbetstagare som är gravida, nyligen fött barn eller ammar mot agenser och andra faktorer som kan medföra risk i arbetet (143/2024, nedan *graviditetsskyddsförordningen*), som trädde i kraft i april 2024 och som utfärdades med stöd av lagen om företagshälsovård (1383/2001), genomför på ett tydligare sätt än statsrådets tidigare förordning om agens och andra faktorer i arbetet som medför risker för den reproduktiva hälsan och om avvärjande av risker (603/2015, nedan *förordningen om reproduktiv hälsa*) bestämmelserna om säkerhet och hälsa på arbetsplatsen i graviditetsskyddsdirektivet. Genom graviditetsskyddsförordningen preciserades och förtydligades bestämmelserna om arbetstagare som är gravida, som nyligen har fött barn eller som ammar så att de bättre motsvarar bestämmelserna i graviditetsskyddsdirektivet.

Bestämmelser om förmåner för gravida finns i sjukförsäkringslagen. De bestämmelser som gäller särskild graviditetsspenning motsvarar inte helt innehållet i graviditetsskyddsdirektivet och graviditetsskyddsförordningen. Syftet med propositionen är att ändra bestämmelserna om särskild graviditetsspenning i sjukförsäkringslagen så att de bättre motsvarar den ovannämnda arbetarskyddslagstiftningen om gravida arbetstagare.

1.1.2 Donationsdagpenning

Organtransplantationer har fått en etablerad ställning inom hälso- och sjukvården, och behovet av dem har ökat. I Finland genomförs alltså för få organtransplantationer i förhållande till

¹ [RP 56/1994 rd](#), s. 71–73.

behovet, eftersom det råder en ständig brist på organ som lämpar sig för transplantation². De organ som ska användas för transplantation kan tas både av avlidna och levande givare. Största delen av organen kommer från avlidna givare. Köerna till organtransplantation omfattar kontinuerligt över 500 patienter, av vilka 5–10 procent avlider på grund av att det inte finns något lämpligt organ för dem³. Framför allt antalet patienter med njursjukdomar ökar i Finland. En central orsak till detta är diabetes, som ofta leder till njurskador⁴.

Väntetiden för en njurtransplantation är i genomsnitt ett och ett halvt år. Den långa väntetiden inom dialysvården belastar kroppen och försämrar prognosen både för patienten och för det organ som transplanteras. En njurtransplantation innebär en årlig besparing på 40 000–50 000 euro för samhället jämfört med en dialysbehandling. Om antalet levande njurdonatorer ökar får allt fler möjlighet till en njurtransplantation. För närvarande är andelen njurtransplantationer från levande donatorer i Finland cirka 17 procent av samtliga njurtransplantationer⁵.

Förutom organ kan även vävnader och celler doneras i Finland. Levande donatorer kan främst donera benmärg och stamceller.

I den nationella handlingsplanen för organdonations- och transplantationsverksamhet 2023–2033 presenteras flera insatsområden. En åtgärd som nämns är att betala full ersättning för kostnader för levande njurdonatorer. Enligt 18 § 2 mom. i lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (101/2001, nedan vävnadslagen) har en givare av organ, vävnad eller celler, som av den anledningen att organ, vävnad eller celler tas för ett livsviktigt transplantationsbehov och att anknytande nödvändiga undersökningar utförs, rätt till dagpenning enligt sjukförsäkringslagen för ersättande av det inkomstbortfall som dessa åtgärder orsakar.

Enligt sjukförsäkringslagen fastställs donationsdagpenningen på motsvarande sätt som sjukdagpenningen fastställdes före den ändring av beräkningsformeln som trädde i kraft den 1 januari 2025. Donationsdagpenningen fastställs således utifrån årsinkomsten enligt sjukförsäkringslagen, och beloppet är högst 70 procent av den försäkrades årsinkomster. Regeringen har tidigare i en proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om styrning av socialskyddsfondernas besparingar till stärkande av statens och kommunernas ekonomi och om ändring av sjukdagpenningen (RP 123/2024 rd) konstaterat att målet är att ändra nivån på donationsdagpenningen, så att den överensstämmer med nivån på dagpenningen vid smittsam sjukdom från och med ingången av år 2026. Av denna anledning ansågs det i propositionen inte vara ändamålsenligt att ändra beräkningsformeln för donationsdagpenning endast för 2025.

1.1.3 Specialvårdspenning

Specialvårdspenningen är avsedd att ersätta ett kortvarigt eller tillfälligt inkomstbortfall till följd av att en försäkrad deltar i vård eller rehabilitering på grund av sjukdom eller handikapp som hans eller hennes barn lider av. I bestämmelsen om rätt till specialvårdspenning hänvisas det till en verksamhetsenhet på nivån för specialiserad sjukvård eller en poliklinik på nivån för specialiserad sjukvård vid specialomsorgsdistriktets verksamhetsenhet. De ändringar som har

² [Nationell handlingsplan för organdonations- och transplantationsverksamhet 2023–2033, s.3.](#)

³ HUS: [Material om organdonation och -transplantation för yrkesutbildade](#), hämtat den 2 juni 2025.

⁴ HUS: [Njurtransplantation från en levande donator](#), hämtat den 2 juni 2025.

⁵ HUS: [Tietoa elävän munuaisluovuttajan työnantajalle](#) (Information till levande njurdonatorers arbetsgivare, endast på finska), hämtat den 2 juni 2025.

skett i ordnandet av social- och hälsovården fr.o.m. den 1 januari 2023 har inte beaktats i formuleringen av bestämmelsen, och därför behöver bestämmelsen uppdateras.

1.2 Beredning

Propositionen har beretts vid social- och hälsovårdsministeriet i samarbete med Folkpensionsanstalten. I samband med beredningen har de centrala arbetsmarknadsorganisationerna och Arbetshälsoinstitutet hörts.

Utkastet till regeringsproposition var på remiss den 18 juni–10 augusti 2025. Yttranden begärdes av totalt 60 parter och dessutom hade alla intresserade möjlighet att lämna yttranden i tjänsten Utlåtande.fi. De yttranden om propositionen som kom in finns i den offentliga tjänsten på adressen <https://stm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med projektkoden STM119:00/2023

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Särskild graviditetsspenning

2.1.1 Beskrivning av nuläget

2.1.1.1 Arbetarskyddslagen

Arbetarskyddslagen är en allmän lag som ska tillämpas på så gott som allt arbete. Avsikten med lagen är att förbättra arbetsmiljön och arbetsförhållandena för att trygga och upprätthålla arbetstagarnas arbetsförmåga samt förebygga och förhindra olycksfall i arbetet, yrkessjukdomar och andra olägenheter för arbetstagarnas fysiska och mentala hälsa som beror på arbetet och arbetsmiljön.

I 8 § i arbetarskyddslagen föreskrivs det om arbetsgivarens allmänna omsorgsplikt och i 10 § om utredning och bedömning av riskerna i arbetet. Arbetsgivaren är skyldig att genom nödvändiga åtgärder sörja för arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet. Arbetsgivaren ska med beaktande av arbetets och verksamhetens art tillräckligt systematiskt reda ut och identifiera de olägenheter och risker som beror på arbetet, arbetstiderna, arbetslokalen, arbetsmiljön i övrigt och arbetsförhållandena samt, om olägenheterna och riskerna inte kan undanröjas, bedöma deras betydelse för arbetstagarnas säkerhet och hälsa.

I 11 § i arbetarskyddslagen föreskrivs det om arbete som medför särskild fara. Enligt 2 mom. ska arbetsgivaren, om arbetet eller arbetsförhållandena kan medföra särskild fara för en gravid arbetstagare, arbetstagare som nyligen fött barn eller arbetstagare som ammar, vidta nödvändiga åtgärder för att avvärja faran. Om den särskilda faran inte kan elimineras, ska arbetsgivaren sträva efter att för den tid då arbetet eller arbetsförhållandena kan medföra särskild fara flytta arbetstagaren till arbetsuppgifter som lämpar sig för arbetstagaren. Genom att skydda de arbetstagare som avses i momentet skyddar man samtidigt också fostret och det födda barnet. Med stöd av bemyndigandet i 3 mom. har graviditetsskyddsförordningen utfärdats. Den innehåller närmare bestämmelser om faktorer som kan medföra risk i arbetet för en gravid arbetstagare, en arbetstagare som nyligen fött barn eller en arbetstagare som ammar och om hur riskerna kan identifieras, om exponeringens art, utredning och bedömning av riskerna, om information och anmälan samt om åtgärder för att avvärja riskerna. Arbetarskyddslagens 5 kap. innehåller tematiskt indelade bestämmelser om risker och olägenheter som förekommer på arbetsplatsen och om åtgärder genom vilka dessa kan avvärjas.

2.1.1.2 Statsrådets förordning om skydd för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar mot faktorer som kan medföra risk i arbetet

Graviditetsskyddsförordningen, som utfärdades med stöd av arbetarskyddslagen, trädde i kraft den 5 april 2024 och ersatte förordningen om reproduktiv hälsa, som samtidigt upphävdes. Till skillnad från förordningen om reproduktiv hälsa gäller graviditetsskyddsförordningen specifikt skyddet av arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar. Genom graviditetsskyddsförordningen preciserades och förtydligades den nationella lagstiftningen, och jämfört med den tidigare förordningen genomför den på ett tydligare sätt de bestämmelser om säkerhet och hälsa på arbetsplatsen som finns i graviditetsskyddsdirektivet.

I 2 § i graviditetsskyddsförordningen föreskrivs det om agenser och andra faktorer som medför risker och som åtminstone måste beaktas i den riskbedömning som avses i 1 §. Förordningens 2 § är indelad i fem punkter, i vilka de olika typerna av agenser och andra faktorer som medför risker specificeras: sådana kemiska ämnen och blandningar som avses i 1 punkten, andra än i 1 punkten avsedda kemiska agenser, biologiska agenser och vård- eller behandlingsåtgärder som krävs mot dem, fysikaliska och fysiska agenser och andra faktorer samt arbetsförhållanden. På samma sätt som i graviditetsskyddsdirektivet är förteckningen inte uttömmande. Bilaga I till graviditetsskyddsdirektivet innehåller en icke-uttömmande förteckning över de agenser, processer och arbetsförhållanden som det hänvisas till i artikel 4 i direktivet. Bestämmelserna i dessa utgör grund för 2 § i den nationella graviditetsskyddsförordningen, om än denna har kompletterats och preciserats till vissa delar.

Dessutom föreskrivs det också i speciallagstiftning om flera av de agenser och andra faktorer som avses i 2 § i graviditetsskyddsförordningen, såsom kemiska agenser, cancerogena agenser, biologiska agenser samt vibration och buller. Specialbestämmelser om t.ex. joniserande strålning särskilt när det gäller gravida finns t.ex. i strålsäkerhetslagen (859/2018) och i statsrådets förordning om joniserande strålning (1034/2018).

Enligt 3 § i graviditetsskyddsförordningen ska arbetsgivaren informera arbetstagarna om sådana agenser och andra faktorer som kan medföra särskild fara, om resultatet av riskbedömningen och om de allmänna åtgärder som ska vidtas med anledning av riskbedömningen. Enligt paragrafens 2 mom. ska arbetsgivaren påminna arbetstagare som utför arbete där det förekommer exponering för de agenser och andra faktorer som avses i graviditetsskyddsförordningen om att det är viktigt att den som är gravid, nyligen fött barn eller ammar informerar arbetsgivaren om sitt tillstånd. Det är viktigt att arbetsgivaren informeras i ett tillräckligt tidigt skede, eftersom arbetsgivarens individuella skyddsplikt enligt graviditetsskyddsförordningen inte aktiveras förrän arbetsgivaren har informerats om att en arbetstagare är gravid, nyligen fött barn eller ammar. Paragrafen grundar sig på artiklarna 2 och 4 i graviditetsskyddsdirektivet.

I 4 § i graviditetsskyddsförordningen föreskrivs det om individuella åtgärder som arbetsgivaren ska vidta för att eliminera en risk som gäller en enskild arbetstagare samt om situationer där all form av exponering är förbjuden. Till denna del motsvarar paragrafen artiklarna 5 och 6 i graviditetsskyddsdirektivet. Enligt paragrafen ska en arbetsgivare som fått veta att en arbetstagare är gravid, nyligen har fött barn eller ammar på basis av riskbedömningen vidta behövliga åtgärder för att förebygga och förhindra att arbetstagaren i fråga exponeras för särskild fara. Arbetsgivaren ska begränsa arbetstagarens exponering för agenser som medför särskild fara så att exponeringen inte medför risker för arbetstagarens säkerhet, hälsa, graviditet eller amning. Åtgärderna anges i paragrafen i den ordning i vilken arbetsgivaren ska vidta dem. I första hand ska arbetsgivaren begränsa arbetstagarens exponering för agenser som medför särskild fara genom att temporärt ändra arbetsförhållandena eller arbetstiderna. Om det inte är

tekniskt möjligt eller inte rimligen går att eliminera en risk genom att minska exponeringen, ska arbetsgivaren sträva efter att förflytta arbetstagaren till andra uppgifter som lämpar sig för arbetstagaren med beaktande av arbetstagarens yrkeskunskap och erfarenhet.

Enligt 4 § 4 mom. i graviditetsskyddsförordningen ska arbetsgivaren sträva efter att ordna möjlighet för den arbetstagare som är gravid eller nyligen fött barn att övergå till dagarbete, om det i ett utlåtande i saken av den läkare som sköter företagshälsovården på arbetsplatsen eller en annan läkare som känner till arbetstagarens arbetsförhållanden anges att nattarbete medför risker för arbetstagarens säkerhet eller hälsa eller för graviditeten. En övergång till dagarbete kan i praktiken samtidigt innebära att arbetstagaren tillfälligt övergår till andra arbetsuppgifter som är lämpliga med hänsyn till arbetstagarens yrkeskunskap och erfarenhet. Till denna del grundar sig paragrafen på artikel 7 i graviditetsskyddsdirektivet.

I 4 § 5 mom. i graviditetsskyddsförordningen föreskrivs det om sådana agenser som alltid medför en risk och som är särskilt farliga för arbetstagare som är gravida eller som ammar. I fråga om dessa agenser behöver det i praktiken inte separat bedömas hur betydande denna risk är, eftersom exponering för dessa agenser alltid är förknippad med en risk och den fara som de medför inte kan minskas tillräckligt genom riskhanteringsåtgärder. En arbetstagare som är gravid eller som ammar får aldrig exponeras för bly eller derivat av bly så att dessa kan hamna i arbetstagarens kropp. Arbetsgivaren får inte heller låta en gravid arbetstagare utföra arbete som förutsätter rök- eller kemikaliedykning, undervattensdykning med dykarutrustning eller arbete i miljö med högt övertryck (t.ex. i en övertryckskammare). Dessa bestämmelser grundar sig på artikel 6 i graviditetsskyddsdirektivet, där det föreskrivs om fall där exponering förbjuds, och på bilaga II till direktivet, som innehåller en icke-uttömmande förteckning över de agenser och arbetsförhållanden som det hänvisas till i artikeln i fråga.

Om det inte är möjligt att genom de åtgärder som avses i 4 § eliminera en risk i arbete som utförs av en arbetstagare som är gravid, nyligen fött barn eller ammar, ska arbetsgivaren enligt artiklarna 5 och 11 i graviditetsskyddsdirektivet i sista hand bevilja arbetstagaren ledighet med bibehållen lön eller rätt till skälig ersättning.

2.1.1.3 Arbetsavtalslagen

I 2 kap. 3 § 2 mom. i arbetsavtalslagen föreskrivs det att om en gravid arbetstagarers arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden äventyrar arbetstagarens eller fostrets hälsa och riskfaktorn inte kan elimineras i arbetet eller arbetsförhållandena, ska arbetsgivaren sträva efter att för graviditetstiden flytta arbetstagaren till andra uppgifter som är lämpliga med beaktande av arbetstagarens arbetsförmåga och yrkesskicklighet.

Arbetsavtalslagens 4 kap. innehåller bestämmelser om familjeledighet. Enligt 1 § har en arbetstagare rätt till ledighet från arbetet på grund av graviditet eller förlossning, eller för vård av barn, under i sjukförsäkringslagen avsedda graviditetspenningsdagar (graviditetsledighet), särskilda graviditetspenningsdagar (särskild graviditetsledighet) och föräldrapenningsdagar (föräldraledighet). I 2 § konstateras det att med arbetsgivarens samtycke får arbetstagaren under 14 veckor från graviditetsledighetens början utföra endast sådant arbete som inte äventyrar arbetstagarens, fostrets eller det nyfödda barnets säkerhet. Såväl arbetsgivaren som arbetstagaren har rätt att när som helst avbryta arbete som utförs under denna tid. Under två veckor före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och under två veckor efter nedkomsten får dock inget arbete utföras.

Bestämmelser om arbetarskyddsfrågor och familjeledigheter med motsvarande innehåll som i arbetsavtalslagen ingår i lagen om sjöarbetsavtal (756/2011).

Enligt arbetsavtalslagen är arbetsgivaren inte skyldig att betala arbetstagaren lön för tiden för familjeledigheter. Enligt de flesta kollektivavtalen ska arbetsgivaren betala lön för tiden för graviditetsledighet och för en del av tiden för föräldraledighet. Få kollektivavtal innehåller dock en överenskommelse om lön för särskild graviditetsledighet.

2.1.1.4 Lagen om företagshälsovård

Enligt 1 kap. 4 § i lagen om företagshälsovård ska arbetsgivare på sin bekostnad ordna företagshälsovård för att förebygga och bekämpa risker och olägenheter för hälsan som beror på arbetet och arbetsförhållandena samt för att skydda och främja arbetstagarnas säkerhet, arbetsförmåga och hälsa. I lagens 3 kap. 12 § föreskrivs det närmare om företagshälsovårdens innehåll. Till företagshälsovården hör bl.a. att utreda, utvärdera och följa arbetsrelaterade risker och men för hälsan, arbetstagarnas hälsotillstånd samt arbets- och funktionsförmågan inklusive särskild risk för ohälsa på grund av arbetet och arbetsmiljön samt hälsoundersökningar som följer av ovan nämnda omständigheter med beaktande av arbetstagarens individuella egenskaper. Företagshälsovården ska också ge förslag på åtgärder genom vilka hälsoaspekterna och säkerheten i arbetet kan förbättras och arbetet vid behov kan anpassas. Det hör också till företagshälsovården att ge information, råd och vägledning i frågor som gäller hälsan och säkerheten i arbetet samt arbetstagarnas hälsa.

Med stöd av lagen om företagshälsovård har statsrådet utfärdat en förordning om principerna för god företagshälsovårdspraxis, företagshälsovårdens innehåll samt den utbildning som krävs av yrkesutbildade personer och sakkunniga (708/2013) samt en förordning om hälsoundersökningar i arbete som medför särskild fara för ohälsa (1485/2001).

2.1.1.5 Bestämmelserna om särskild graviditetspenning i sjukförsäkringslagen

Syftet med särskild graviditetspenning⁶ är att ersätta inkomstbortfall för gravida personer som måste avstå från sitt förvärvsarbete för att skydda sin egen eller fostrets hälsa. Det föreskrivs om förutsättningarna för att särskild graviditetspenning ska beviljas i sjukförsäkringslagen och i statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen (1335/2004). Genom bestämmelserna om särskild graviditetspenning genomförs bestämmelsen i graviditetsskyddsdirektivet om ersättning i samband med barnledighet. Särskild graviditetspenning, graviditetspenning och föräldrapenning är föräldradagpenningar som avses i sjukförsäkringslagen. En allmän förutsättning för att särskild graviditetspenning, liksom även andra förmåner enligt sjukförsäkringslagen, ska beviljas är att sökanden är försäkrad i Finland i enlighet med sjukförsäkringslagen, dvs. omfattas av lagens tillämpningsområde.

Enligt 9 kap. 3 § i sjukförsäkringslagen har en försäkrad som är gravid och är i förvärvsarbete rätt till särskild graviditetspenning, om ett kemiskt ämne, strålning, en smittsam sjukdom eller någon annan motsvarande omständighet som hänför sig till den försäkrades arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden äventyrar den försäkrades eller fostrets hälsa. Enligt bestämmelsen föreskrivs det genom förordning av statsrådet om när det kan bedömas att den försäkrades arbetsuppgifter eller förhållandena på arbetsplatsen äventyrar den försäkrades eller fostrets hälsa samt om vilka utredningar den försäkrade ska framlägga vid ansökan om särskild graviditetspenning.

En förutsättning för att särskild graviditetspenning ska beviljas är att den försäkrade är arbetsförmögen. Med andra ord har en gravid person som konstaterats vara oförmögen inte rätt

⁶ Fram till den 31 juli 2022 beviljades förmånen under namnet särskild moderskapspenning.

till särskild graviditetspenning. En annan förutsättning är att annat arbete inte kan ordnas för den försäkrade i enlighet med 2 kap. 3 § 2 mom. i arbetsavtalslagen eller 2 kap. 3 § 2 mom. i lagen om sjöarbetsavtal och att den försäkrade av den orsaken måste vara borta från arbetet. Vidare förutsätts att den försäkrade inte heller är i något annat förvärvsarbete eller i eget arbete, med undantag för arbete som utförs i det egna hushållet.

En gravid arbetstagare har således rätt till särskild graviditetspenning endast om en riskfaktor som hänför sig till arbetet eller arbetsförhållandena inte kan elimineras eller om arbetstagaren inte kan förflyttas till andra lämpliga uppgifter. Med andra ord är arbetsgivarens arbetarskyddsrelaterade skyldigheter alltid primära i förhållande till särskild graviditetspenning och särskild graviditetsledning.

Enligt 9 kap. 4 § i sjukförsäkringslagen betalas särskild graviditetspenning för den tid under vilken en försäkrad är förhindrad att utföra sitt arbete på grund av en riskfaktor som hänför sig till den försäkrades arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden, dock högst tills den försäkrades rätt till graviditetspenning uppkommer⁷. Om graviditeten avbryts innan graviditetspenningsperioden börjar, betalas särskild graviditetspenning tills avbrottet sker.

Den särskilda graviditetspenningen fastställs på samma sätt som de övriga dagpenningförmånerna enligt sjukförsäkringslagen. Bestämmelser om hur de fastställs finns i 11 kap. i sjukförsäkringslagen. Beloppet av särskild graviditetspenning beräknas enligt den försäkrades årsinkomst, dvs. den löneinkomst som betalats under de 12 kalendermånader som föregår kalendermånaden före begynnelsestidpunkten för rätten till förmån. I de situationer som det föreskrivs om närmare i sjukförsäkringslagen kan man som grund för beräkningen av dagpenningen undantagsvis använda den löneinkomst som betalats under de tre kalendermånader som föregår kalendermånaden före begynnelsestidpunkten för rätten till förmån omvandlad till årsinkomst. I årsinkomsten beaktas den försäkrades löneinkomster, förmånsinkomster och ersättningar för inkomstbortfall samt en fastställd FöPL- eller LFöPL-arbetsinkomst. Beloppet av föräldradagpenningen kan också bestämmas i enlighet med den årsinkomst som legat till grund för en föregående föräldradagpenning, om det barn för vilket den föregående föräldradagpenningen har betalats inte har fyllt tre år före den beräknade tidpunkten för nedkomsten. Om den försäkrade inte har inkomster som ska beaktas i årsinkomsten eller endast har låga inkomster, betalas dagpenning alltid åtminstone till dagpenningförmånens minimibelopp (31,99 euro/vardag 2025).

Alla föräldradagpenningar som beviljas för samma barn bestäms på basis av samma årsinkomst, dvs. den årsinkomst utifrån vilken den första beviljade föräldradagpenningen har bestämts. Om den försäkrade har fått särskild graviditetspenning bestäms graviditetspenningen och föräldradagpenningen med andra ord på basis av samma årsinkomst som den särskilda graviditetspenningen.

2.1.1.6 Statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen

Enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen kan ett kemiskt ämne som hänför sig till den försäkrades arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden

⁷ 9 kap. 2 § i sjukförsäkringslagen Graviditetspenningsperioden inleds enligt den försäkrades ansökan tidigast 30 och senast 14 vardagar före den beräknade tidpunkten för nedkomsten. Graviditetspenningsperioden inleds dock alltid senast den första vardagen efter att graviditeten upphört.

bedömas äventyra den försäkrades eller fostrets hälsa så som avses i 9 kap. 3 § 1 mom. i sjukförsäkringslagen, om det kemiska ämnet är

- 1) anestesigaser,
- 2) bly eller blyföreningar,
- 3) kvicksilver eller kvicksilverföreningar,
- 4) cytostatika,
- 5) kolmonoxid, dvs. kolos,
- 6) bekämpningsmedel som har bedömts vara farliga för den försäkrades eller fostrets hälsa,
- 7) organiska lösningsmedel som har bedömts vara farliga för den försäkrades eller fostrets hälsa,
- 8) ett ämne som har klassificerats som reproduktionsstörande, cancerframkallande eller mutagen och vars emballage enligt de föreskrifter som meddelats med stöd av arbetarskyddslagen (738/2002) eller kemikalielagen (599/2013) ska förses med en påskrift i vilken riskfras H340, H341, H350, H350i, H351, H360, H360D, H360FD, H360Fd, H360Df, H361, H361d eller H361df ingår,
- 9) ett cancerframkallande ämne som nämns i statsrådets förordning om avvärjande av cancerrisk i anslutning till arbete (1267/2019),
- 10) tobaksrök i omgivningen.

Vidare konstateras det i förordningen att vad som i 1 mom. bestäms om kemiska ämnen gäller dessutom

- 1) joniserande strålning inklusive radionuklider,
- 2) toxoplasmos, listerios, röda hund, herpes, vattkoppor, femte sjukan, hepatit B och C, cytomegalovirusinfektioner och HIV-infektion samt andra med dessa jämförbara smittsamma sjukdomar.

I förordningen definieras det således på ett uttömmande sätt vilka kemiska ämnen eller vilken typ av strålning som kan berättiga till särskild graviditetspenning om den försäkrade exponeras för dessa. Förteckningen är inte uttömmande när det gäller smittsamma sjukdomar, och t.ex. under coronapandemin ansågs det att coronavirussjukdomen är en sjukdom som kan jämföras med de sjukdomar som nämns i bestämmelsen.

Enligt förordningen kan andra motsvarande omständigheter i anslutning till den försäkrades arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden bedömas äventyra den försäkrades eller fostrets hälsa, om det är fråga om underjordiskt gruvarbete, arbete i tryckreglerade utrymmen eller undervattensdykning. De andra motsvarande omständigheter som nämns i sjukförsäkringslagen har således i förordningen på ett uttömmande sätt fastställts gälla endast de ovannämnda arbetsförhållandena.

Enligt förordningen ska till ansökan om särskild graviditetspenning fogas ett av den läkare som sköter företagshälsovården på arbetsplatsen eller av någon annan läkare som känner den

försäkrades arbetsförhållanden avgivet utlåtande om den risk för den försäkrades eller fostrets hälsa som avses i 9 kap. 3 § i sjukförsäkringslagen samt en utredning av arbetsgivaren om att arbetstagaren är borta från arbetet och att arbetstagaren inte har kunnat flyttas till andra uppgifter på det sätt som bestäms i arbetsavtalslagen. En motsvarande utredning förutsätts i tillämpliga delar av dem som utför eget arbete.

2.1.1.7 Rätt till föräldradagpenning enligt graviditetsskyddsdirektivet

I 9 kap. 9 § i sjukförsäkringslagen tryggas rätten till dagpenning under en sammanhängande barnledighet på minst 14 veckor, vilket förutsätts i graviditetsskyddsdirektivet. Trots vad som föreskrivs annanstans i 9 kap. har, när graviditeten varat i minst 154 dagar, en gravid person eller en förälder som har nedkommit rätt till graviditetspenning och föräldrapenning sammanhängande för minst 105 vardagar. För beviljande av föräldrapenning förutsätts under denna tid således inte t.ex. att föräldern har vårdnaden om eller sköter om barnet. Rätt till föräldradagpenning föreligger dock inte för den tid den försäkrade är i förvärvsarbete, eftersom syftet med direktivet uttryckligen är att trygga den försäkrades rätt att vara barnledig från sitt arbete. Den ovannämnda perioden på 105 vardagar är något längre än den minimiperiod på 14 veckor som krävs i direktivet, och den motsvarar de bestämmelser om moderskapspenning som gällde före den 1 augusti 2022.

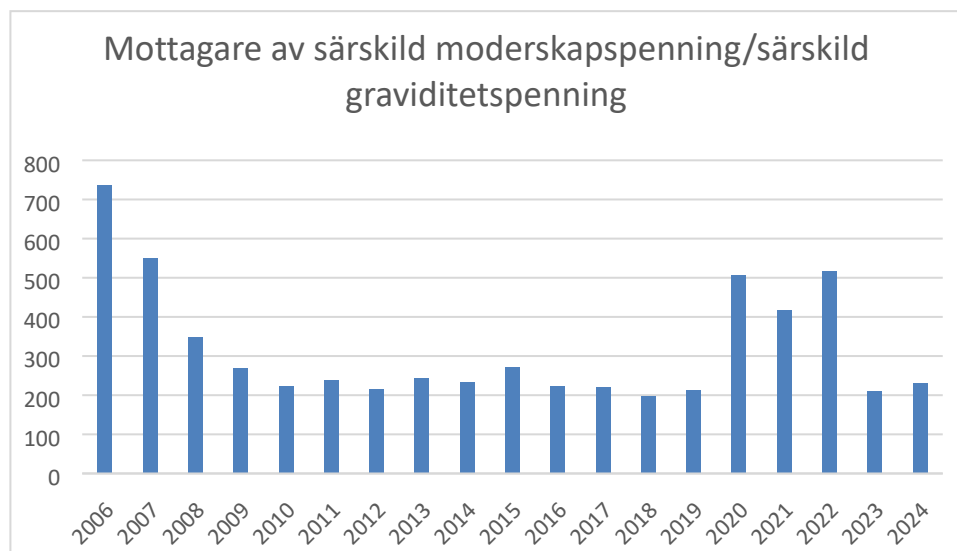
2.1.2 Bedömning av nuläget

Under 2024 fanns det sammanlagt 230 mottagare av särskild graviditetspenning. Till dessa personer betalades under årets lopp särskild graviditetspenning för i genomsnitt 79 dagar. Det genomsnittliga beloppet av förmånen var 87,26 euro per dag. Majoriteten av mottagarna var löntagare.

Under 2024 föddes sammanlagt 43 720 barn, och 174 av mödrarna till dessa barn hade fått särskild graviditetspenning före graviditetspenningperioden. Till dessa mödrar betalades i genomsnitt särskild graviditetspenning för 106 dagar, varmed den genomsnittliga perioden av särskild graviditetspenning har varit drygt fyra månader lång.

Som det framgår av bilden nedan har det årliga antalet mottagare av förmånen länge varit på samma nivå med undantag för åren 2020–2022, då coronapandemin ledde till ett exceptionellt högt antal mottagare av förmånen. Den ändring av tobakslagen som ledde till att tobaksrökning förbjöds i restauranger syns i diagrammet som en minskning i antalet mottagare från 2008 framåt.

Diagram 1. Mottagare av särskild moderskapspenning/särskild graviditetspenning 2006–2024. Källa Folkpensionsanstalten.

I tabell 1 nedan beskrivs antalet avgöranden om ansökningar om särskild graviditetspenning under 2024, indelat enligt riskfaktor. Oftast beviljades särskild graviditetspenning på grund av exponering för en kemisk agens. Anestesigas var den vanligaste exponeringsfaktorn i avgörandena om beviljande. Näst oftast beviljades särskild graviditetspenning på grund av exponering för organiska lösningsmedel, cancerogena agenser samt på grund av smittsamma sjukdomar. Största delen av de smittsamma sjukdomarna har gällt exponering för toxoplasmos.

Andelen avslag på ansökan om särskild graviditetspenning är relativt stor. År 2024 avgjordes sammanlagt 381 ansökningar, av vilka 130 avslogs. I sammanlagt 251 fall bifölls ansökan om förmånen (här ingår även s.k. partiellt beviljande, dvs. beslut där förmånen beviljats men ansökan avslagits för en del av tiden). En ansökan har avslagits t.ex. i situationer där den riskfaktor som angetts i ansökan inte berättigar till särskild graviditetspenning enligt sjukförsäkringslagen eller förordningen eller där risken kan undvikas genom åtgärder från arbetsgivarens sida. Samtidigt berodde en relativt stor andel av avslagen på att ansökan om förmånen hade lämnats ”av misstag” utan bifogad medicinsk utredning eller utredning av arbetsgivaren.

Tabell 1. Avgöranden om särskild graviditetspenning 2024, indelat enligt riskfaktor. Källa Folkpensionsanstalten.

Risikfaktorgrupp	Risikfaktor	Alla	Beviljats	Beviljats delvis	Avslag
Sammanlagt	Sammanlagt	381	176	75	130
Ingen riskfaktor	Sammanlagt	47	0	8	39
Ingen riskfaktor	Ingen riskfaktor	47	0	8	39
Kemiska agenser	Sammanlagt	201	118	40	43
Kemiska agenser	Anestesigaser	40	29	6	5
Kemiska agenser	Kolmonoxid, dvs. kolos	2	1	1	0
Kemiska agenser	Bly och blyföreningar	1	1	0	0
Kemiska agenser	Andra därmed jämförbara agenser	27	3	7	17
Kemiska agenser	Organiskt lösningsmedel	67	42	14	11
Kemiska agenser	Agenser som medför risk för cancersjukdom	64	42	12	10
Strålning	Sammanlagt	28	18	3	7
Strålning	Joniserande strålning, inkl. radionuklider	19	13	1	5
Strålning	Annan strålning som bevisats vara skadlig	9	5	2	2
Smittsamma sjukdomar	Sammanlagt	105	40	24	41
Smittsamma sjukdomar	Listerios	4	2	1	1
Smittsamma sjukdomar	Andra därmed jämförbara sjukdomar	48	2	10	36
Smittsamma sjukdomar	Femte sjukan	2	2	0	0
Smittsamma sjukdomar	Toxoplasmos	51	34	13	4

De riskfaktorer som beror på arbetet eller arbetsförhållandena och som nämns i graviditetsskyddsdirektivet och i den nationella graviditetsskyddsförordningen, som grundar sig på direktivet, avviker från de riskfaktorer som berättigar till särskild graviditetspenning och som det föreskrivs om i sjukförsäkringslagen och i statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen. Den förteckning över faktorer eller arbetsförhållanden som berättigar till särskild graviditetspenning och som finns i statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen är inte lika omfattande som motsvarande bestämmelser om riskfaktorer i graviditetsskyddsdirektivet och i graviditetsskyddsförordningen. Dessutom är den förteckning över riskfaktorer som finns i statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen

uttömmande i motsats till motsvarande förteckningar i graviditetsskyddsdirektivet och i graviditetsskyddsförordningen.

De riskfaktorer som berättigar till särskild graviditetspenning enligt sjukförsäkringslagen omfattar inte i graviditetsskyddsdirektivet och graviditetsskyddsförordningen angivna fysiska och fysikaliska agenser som hänför sig till den försäkrades arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden, såsom buller, joniserande strålning, extrem kyla eller hetta, stötar och vibrationer, manuell hantering av laster, fysisk och psykisk uttröttnings samt annan fysisk belastning som sammanhänger med de arbetsuppgifter som utförs av arbetstagare. Inte heller nattarbete, som i graviditetsskyddsdirektivet och graviditetsskyddsförordningen anges bland arbetsförhållanden som kan medföra en risk, är en sådan riskfaktor som avses i sjukförsäkringslagen och i statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen.

I praktiken innebär den gällande lagstiftningen om särskild graviditetspenning att om en gravid arbetstagare blir tvungen att avstå från sitt arbete på grund av en riskfaktor som nämns i graviditetsskyddsdirektivet och graviditetsskyddsförordningen men det inte är fråga om en agens som berättigar till särskild graviditetspenning, kan arbetstagaren bli utan lön eller förmån som tryggar försörjningen. Eftersom arbetsgivarens arbetarskyddsrelaterade skyldigheter alltid är primära och avstående från arbete alltid är en åtgärd som ska vidtas i sista hand är det svårt att bedöma i vilken omfattning sådana situationer i praktiken har förekommit. I första hand ska arbetsgivaren begränsa arbetstagarens exponering för agenser som medför särskild fara genom att temporärt ändra arbetsförhållandena eller arbetstiderna. Om det inte är tekniskt möjligt eller inte rimligen går att eliminera en risk genom att minska exponeringen, ska arbetsgivaren sträva efter att förflytta arbetstagaren till andra uppgifter som lämpar sig för arbetstagaren med beaktande av arbetstagarens yrkeskunskap och erfarenhet. Framför allt för små arbetsgivare kan det vara svårt eller till och med omöjligt att förflytta en arbetstagare till andra arbetsuppgifter.

I vissa fall kan sjukledighet ha skrivits ut för arbetstagaren, som då på grund av arbetsoförmåga har rätt till avlönad sjukledighet och sjukdagpenning. Om arbetstagaren dock inte är arbetsoförmögen på grund av sjukdom ska ett läkarutlåtande eller intyg över arbetsoförmåga inte skrivas ut. Det är svårt att utifrån statistiken över sjukdagpenning sluta sig till om sjukdagpenning eventuellt har betalats, och i så fall i vilken omfattning, i sådana fall där det i praktiken har varit fråga om att den försäkrades arbetsuppgifter eller förhållandena på arbetsplatsen har bedömts äventyra den försäkrades eller fostrets hälsa.

Särskild graviditetspenning beviljas inte på basis av en viss yrkesbeteckning, utan det bedöms alltid utifrån arbetstagarens arbetsuppgifter och arbetsförhållanden samt individuella situation om förutsättningarna för beviljande uppfylls. I praktiken finns det yrkeskategorier i vilka arbetsuppgifterna och arbetsförhållandena generellt är av sådan art att de kan medföra en risk för en gravid arbetstagare men förutsättningarna för beviljande av särskild graviditetspenning inte uppfylls. Enligt uppgifter från Folkpensionsanstalten har de ansökningar om särskild graviditetspenning som avslagits lämnats av t.ex. förstavårdare, lagerarbetare, skogsmaskinsförare och vaktare.

I graviditetsskyddsdirektivet och i den nationella graviditetsskyddsförordningen samt i 11 § i arbetarskyddslagen föreskrivs det om skyddet av arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar. Som det konstaterats ovan har graviditetsskyddsdirektivet genomförts nationellt bl.a. genom arbetsavtalslagen och sjukförsäkringslagen. I samband med genomförandet av direktivet ansågs det att bestämmelserna om moderskaps- och föräldraledighet samt moderskapspenning uppfyllde de krav som ställdes i fråga om

arbetstagare som nyligen har fött barn eller ammar⁸. Bestämmelserna om föräldradagpenning i sjukförsäkringslagen och bestämmelserna om familjeledigheter i arbetsavtalslagen har senare ändrats, men de kan anses uppfylla kraven i direktivet. I 9 kap. 9 § i sjukförsäkringslagen föreskrivs det uttryckligen om rätten till föräldradagpenning i enlighet med graviditetsskyddsdirektivet för gravida arbetstagare och arbetstagare som nyligen fött barn. Enligt bestämmelsen har en gravid person eller en förälder som har nedkommit rätt till graviditetspenning och föräldrapenning sammanhängande för minst 105 vardagar. Syftet med denna bestämmelse är att skydda alla gravida arbetstagare och arbetstagare som nyligen fött barn oberoende av deras arbetsuppgifter och arbetsförhållanden. Den förälder som har fött barnet har rätt till föräldrapenning även om den personen inte är barnets vårdnadshavare eller har omvårdnaden om barnet (t.ex. när ett barn överläts för adoption). Vidare konstateras det i 4 kap. 2 § i arbetsavtalslagen att med arbetsgivarens samtycke får arbetstagaren under 14 veckor från graviditetsledighetens början utföra endast sådant arbete som inte äventyrar arbetstagarens, fostrets eller det nyfödda barnets säkerhet. En arbetstagare som nyligen fött barn kan således inte återvända till ett arbete som äventyrar arbetstagarens eller barnets säkerhet, och arbetstagarens försörjning tryggas alltid genom graviditetspenning och föräldrapenning sammanhängande för cirka fyra månader. Enligt de gällande bestämmelserna om föräldradagpenning har en förälder rätt till graviditetspenning för 40 vardagar, vilket delvis också kan infalla efter förlossningen, samt till föräldrapenning för 160 vardagar. En sammanhängande period på 160 föräldrapenningsdagar som betalas för alla vardagar motsvarar ungefär en period på 6,5 månader.

2.2 Donationsdagpenning

2.2.1 Beskrivning av nuläget

2.2.1.1 Organdonations- och transplantationsverksamhet

Organtransplantation är ett krävande ingrepp där ett helt organ eller en del av ett organ transplanteras i patientens kropp. En organtransplantation kan göras om patientens eget organ har slutat fungera (njurtransplantation) eller om patientens liv är hotat på grund av försämrad funktion i ett organ. De organ som ska användas för transplantation kan tas av både avlidna och levande givare. I Finland begränsar sig donationer av organ som inte återbildas från levande givare till ena njuren. Njurtransplantation från en levande givare innebär många fördelar för patienten. Ett större antal levande njurdonatorer kan avsevärt förbättra möjligheterna att erbjuda de patienter som väntar på en njurtransplantation kostnadseffektiv vård i rätt tid. Njurtransplantation är den kostnadseffektivaste vården av de vårdalternativ som erbjuds inom sjukvården⁹. Innan en njurtransplantation kan utföras ska patienten genomgå vissa undersökningar. Hur länge dessa tar varierar från en individ till en annan. Själva operationen kräver sjukhusvård i 3–5 dygn, och konvalescenstiden är i allmänhet 4–6 veckor beroende på vad patienten arbetar med. Dessutom behöver patienten komma på uppföljningsbesök efter donationen¹⁰.

I Finland har organtransplantationerna centraliserats till HUS. Organtransplantationsenheterna vid HUS ansvarar för uppföljningen av alla patienter som fått ett organtransplantat och erbjuder vård- och konsultationshjälp. Behandlingarna av komplikationer har centraliserats till HUS. För

⁸ [HE 56/1994 vp, s. 68-70](#)

⁹ [Nationell handlingsplan för organdonations- och transplantationsverksamhet 2023–2033](#)

¹⁰ HUS: [Njurtransplantation från en levande donator](#), hämtat den 2 juni 2025.

uppföljningsbesöken för levande organdonatorer och patienter som genomgått en organtransplantation ansvarar enheten för specialiserad sjukvård på patientens egen hemort¹¹.

2.2.1.2 Internationell reglering om transplantationsverksamhet

Europarådets konvention angående skydd av de mänskliga rättigheterna och människans värdighet med avseende på tillämpningen på biologi och medicin (nedan konventionen om biomedicin) innehåller förpliktelser i anslutning till tagandet av organ och vävnader av mänskligt ursprung för transplantation. Konventionen om biomedicin syftar till att alla människor ska få skydd för sitt mänskliga och individuella värde och till att garantera alla personlig integritet (personlig värdighet) utan diskriminering samt respekt för andra rättigheter och grundläggande friheter vid biologiska och medicinska tillämpningar. Till konventionen har fogats kompletterande och preciserande tilläggsprotokoll om förbud mot kloning av människor och om transplantation av organ och vävnader av mänskligt ursprung. Syftet med tilläggsprotokollet om transplantation av vävnader och organ av mänskligt ursprung är att skydda människans grundläggande rättigheter vid organ- och vävnadstransplantationer samt vid forskning i anslutning till sådana transplantationer. Finland ratificerade konventionen om biomedicin och tilläggsprotokollen den 13 november 2009, och de trädde i kraft i Finland den 1 mars 2010 (FördrS 24/2010). Konventionen och tilläggsprotokollen påför minimikrav för konventionsstaterna, men staterna kan även tillämpa ett mer omfattande skydd på nationell nivå.

Artiklarna 21 och 22 i kapitel VI i tilläggsprotokollet innehåller bestämmelser om förbudet mot ekonomisk vinning. Enligt artikel 21 i protokollet får människokroppen och dess delar inte som sådan användas för uppnående av ekonomisk vinning eller motsvarande fördelar. Detta hindrar dock inte betalningar som inte ger ekonomisk vinning eller motsvarande fördelar, särskilt ersättning till levande givare för inkomstbortfall och för andra motiverade kostnader till följd av tagandet av organ eller vävnad eller medicinska undersökningar i anslutning därtill, betalning av en motiverad avgift för befogade medicinska eller därmed sammanhängande tekniska tjänster i samband med en organ- eller vävnadstransplantation eller ersättning för oförutsedd skada till följd av tagandet av organ eller vävnader från levande personer. I artikel 22 konstateras det att olaglig handel med organ och vävnader är förbjuden. Människohandeln strider mot flera av de centrala mänskliga rättigheterna. Kännetecknande för människohandeln är syftet att utnyttja offret till exempel för tvångsarbete eller prostitution, men det kan även gälla tagande av organ. Flera konventioner om bekämpande av människohandel och handel med organ har utarbetats inom ramen för FN och Europarådet.

Europaparlamentet och rådet har antagit direktiv 2010/53/EU om kvalitets- och säkerhetsnormer för mänskliga organ avsedda för transplantation (det s.k. organdirektivet). Enligt artikel 13 i direktivet ska medlemsstaterna se till att donationer av organ sker frivilligt utan ekonomisk ersättning. Förbudet mot betalning ska dock inte hindra att kompensation utgår till levande donatorer, under förutsättning att kompensationen strikt utgår för utgifter och inkomstförlust i samband med donationen. För dessa fall ska medlemsstaterna fastställa enligt vilka villkor kompensation får beviljas, samtidigt som förekomsten av eventuella ekonomiska incitament eller fördelar för en potentiell donator undviks. Organdirektivet har genomförts i Finland genom de ändringar i lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål som trädde i kraft den 1 maj 2013¹².

¹¹ [Nationell handlingsplan för organdonations- och transplantationsverksamhet 2023–2033.](#)

¹² Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (RP 198/2012 rd).

Världshälsoorganisationen (WHO) har godkänt principer som ska styra organ- och vävnadstransplantationsverksamheten (Guiding Principles). De första principerna godkändes 1991, och sedan dess har de uppdaterats flera gånger, senast år 2010¹³.

2.2.1.3 Vävnadslagen

I 2 kap. i vävnadslagen föreskrivs det om tagande av organ, vävnader och celler från levande givare för transplantation. Organ, vävnader och celler får tas bara om ingreppet inte vållar givaren allvarlig hälsorisk eller allvarlig olägenhet, om ingen annan lika effektiv behandling som transplantation står till buds för behandlingen av mottagaren samt om ett lämpligt organ, en lämplig vävnad eller lämpliga celler inte kan fås från en avliden givare eller om resultatet förväntas bli avsevärt bättre än vid transplantation från en avliden givare. Tagande av organ, vävnader eller celler förutsätter ett skriftligt, på vetenskap baserat samtycke av givaren. Givaren har rätt att utan att uppge någon orsak återta sitt samtycke när som helst innan organet, vävnaden eller cellerna tas.

En person som uppnått myndighetsåldern och som förmår besluta om sin egen behandling får för behandling av sjukdom eller kroppsskada hos en släkting eller någon annan närstående person donera organ eller vävnader som inte återbildas. Om ingen släkting eller annan närstående till mottagaren lämpar sig som givare, får också någon annan lämplig person som har uppnått myndighetsåldern och som förmår besluta om sin egen behandling donera organ eller vävnader.

En minderårig eller handikappad får endast donera vävnad som återbildas eller en del av ett organ som återbildas för behandling av livshotande sjukdom eller kroppsskada hos ett syskon, om lämplig vävnad eller ett lämpligt organ inte kan fås från en avliden person eller en person som inte är omyndig. Om givaren är en minderårig som med hänsyn till sin ålder och utvecklingsnivå förmår besluta om sin egen behandling, kan mottagaren vara en nära anhörig eller någon annan närstående person. Celler får doneras även i andra än ovannämnda fall, om lämpliga celler inte kan fås från en avliden person eller en person som inte är omyndig. Om givaren är en minderårig eller en myndig person som på grund av en sjukdom, en mental störning eller någon annan orsak inte förmår bestämma själv om sin vård (person med funktionsnedsättning), ska samtycket till tagandet av vävnad som återbildas eller en del av ett organ som återbildas eller till tagandet av celler ges av en laglig företrädare som i fråga om en minderårig oftast är vårdnadshavaren, och i fråga om en person med funktionsnedsättning oftast en intressebevakare som förordnats för detta. Organ, vävnad eller celler får dock inte avlägsnas, om personen själv motsätter sig detta, och en läkare ska i den mån det är möjligt med hänsyn till givarens ålder och utvecklingsnivå utreda av vilken åsikt den minderåriga givaren eller givaren med funktionsnedsättning är.¹⁴

En potentiell givares lämplighet bedöms noggrant. För bedömning av givarens lämplighet ska det inom hälso- och sjukvården göras undersökningar och utredningar som syftar till att säkerställa donationens säkerhet och frivillighet och att donationen inte är förknippad med erhållande eller erbjudande av ekonomisk fördel. Kravet om att säkerställa att donationen är frivillig hänför sig till bestämmelserna om samtycke, medan kravet om att säkerställa att donationen inte är förknippad med erhållande eller erbjudande av ekonomisk fördel hänför sig

¹³ WHO Guiding principles on human cell, tissue and organ transplantation, WHO/HTP/EHT/CPR/2010.01.

¹⁴ Regeringens proposition till riksdagen om förslag till lag om ändring av lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (RP 54/2018 rd), s. 45–46.

till bestämmelserna i lagens 18 § som gäller förbudet mot att eftersträva ekonomisk vinning och mot att utlova eller betala ersättning. Det är viktigt att givaren fattar sina beslut helt frivilligt utan någon som helst påtryckning från den sjuke eller från de anhöriga, vårdpersonalen eller någon annan instans. Donationen får inte heller vara förknippad med strävan efter ersättning eller någon annan ekonomisk fördel, och inte heller med erhållande eller erbjudande av ekonomisk fördel¹⁵.

Givarens hälsotillstånd ska övervakas efter donationen så att sådana allvarliga skadliga verkningar hos givaren som eventuellt kan bero på donationen och sådana omständigheter som eventuellt kan påverka det donerade organets kvalitet och riskfrihet samt mottagarens säkerhet ska kunna upptäckas, så att de ska kunna anmälas och så att övriga behövliga åtgärder ska kunna vidtas för att garantera givarens och mottagarens säkerhet.

2.2.1.4 Bestämmelserna om donationsdagpenning i sjukförsäkringslagen

Rätten till donationsdagpenning grundar sig på vävnadslagen, och närmare bestämmelser om fastställandet och betalningen av donationsdagpenning finns i sjukförsäkringslagen.

Enligt 18 § 2 mom. i vävnadslagen har en givare av organ, vävnad eller celler, som av den anledningen att organ, vävnad eller celler tas för ett livsviktigt transplantationsbehov och att anknytande nödvändiga undersökningar utförs, rätt till dagpenning enligt sjukförsäkringslagen för ersättning av det inkomstbortfall som dessa åtgärder orsakar. Enligt vävnadslagen betalas dagpenning utan hinder av 8 kap. 7 § i sjukförsäkringslagen för samtliga vardagar. Med andra ord tillämpas inte självrisktiden för sjukdagpenning på donationsdagpenningen, utan donationsdagpenning kan fås för varje vardag för vilken inkomstbortfall har uppkommit. I vävnadslagen konstateras också att om arbetsgivaren betalar lön för tiden med arbetsoförmåga överförs rätten till dagpenning på det sätt som föreskrivs i 7 kap. 4 § 2 mom. i sjukförsäkringslagen.

Bestämmelserna om dagpenningsförmåner i sjukförsäkringslagen gäller även donationsdagpenning. Med dagpenningsförmån avses enligt 1 kap. 4 § 6 punkten i sjukförsäkringslagen sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning, föräldradagpenning, specialvårdspenning, dagpenning vid smittsam sjukdom enligt 82 § i lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016) samt donationsdagpenning enligt 18 § 2 mom. i lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (101/2001).

Enligt 8 kap. 1 § 2 mom. i sjukförsäkringslagen gäller vad som i sjukförsäkringslagen föreskrivs om sjukdagpenning i tillämpliga delar också donationsdagpenning. Det är delvis oklart vilka bestämmelser om sjukdagpenning som ska tillämpas också på donationsdagpenning.

Inom praxisen för tillämpning av donationsdagpenning anses inkomstbortfall uppkomma för givare som med anledning av donationen eller nödvändiga undersökningar som hänför sig till den måste vara borta från sitt avlönade arbete eller arbete som företagare. Arbetslösa, studerande eller personer som sköter sitt eget hushåll har inte rätt till donationsdagpenning, eftersom de inte orsakas inkomstbortfall på grund av donationen. Om givaren är borta från arbetet på grund av nödvändiga undersökningar som hänför sig till donationen kan donationsdagpenning betalas

¹⁵ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (RP 54/2018 rd), s. 44.

om givaren är förhindrad att arbeta så gott som hela dagen. I bedömningen av frånvarons längd beaktas även den tid som går åt till resor.

Enligt tillämpningspraxis tillämpas inte åldersgränserna för sjukdagpenning på donationsdagpenning, och därför har även givare under 18 år och givare över 68 år rätt till donationsdagpenning om de orsakas inkomstbortfall med anledning av donationen eller nödvändiga undersökningar som hänför sig till den. Om donationen har skett under semestern har donationsdagpenning enligt tillämpningspraxis betalats till givaren på motsvarande sätt som sjukdagpenning.

Donationsdagpenningens belopp fastställs på basis av årsinkomsten enligt sjukförsäkringslagen. Enligt 11 kap. 1 § i sjukförsäkringslagen beräknas dagpenningförmånens belopp enligt den årsinkomst som avses i 2 §. Med årsinkomst avses den löneinkomst som betalats under de 12 kalendermånader som föregår kalendermånaden före begynnelsestidpunkten för arbetsoförmågan eller rätten till förmån (granskningsperiod), företagariinkomst enligt en försäkring som gäller under granskningsperioden och lön för denna tid som avses i arbetspensionslagarna och som vid arbete utomlands betraktas som grund för den arbetsförtjänst som ska räknas till pensionslönen samt för pensionsavgifterna (försäkringslön) samt den ersättning för inkomstbortfall enligt 5 § som beviljats för granskningsperioden eller den förmånsbaserade inkomst som i enlighet med 6 § beräknats på basis av en förmån.

På donationsdagpenning tillämpas den beräkningsformel för sjukdagpenning som varit i kraft före 2025 och som det föreskrivs om i 11 kap. 1 § 2 mom., om rätten till donationsdagpenning börjar senast den 31 december 2025. År 2025 är donationsdagpenningen 70 procent av trehundradelen av årsinkomsten, om denna inte överstiger 35 769 euro. På den överstigande delen är donationsdagpenningens belopp 20 procent av trehundradelen av årsinkomsten.

Donationsdagpenningen betalas till arbetsgivaren, om arbetsgivaren betalar lön till arbetstagaren på basis av ett anställningsförhållande under tiden för donationen eller nödvändiga undersökningar som hänför sig till den. Donationsdagpenning betalas till arbetsgivaren till den del som motsvarar lönen.

Enligt statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen betalas donationsdagpenning betalningsperiodvis i efterskott på samma sätt som sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning, specialvårdspenning och dagpenning vid smittsam sjukdom. I förordningen har det inte separat föreskrivits om vilka utredningar som ska läggas fram vid ansökan om donationsdagpenning. Enligt tillämpningspraxis ska i regel läkarintyg A bifogas ansökan om donationsdagpenning.

2.2.2 Bedömning av nuläget

Antalet mottagare av donationsdagpenning har varit 30–40 per år. År 2024 var antalet mottagare sammanlagt 41. Det genomsnittliga antalet dagpenningdagar var 20 och det genomsnittliga beloppet av förmånen var 78,33 euro per dag.

Enligt statistik från Folkpensionsanstalten har det oftast varit fråga om donation av en njure eller benmärgsdonation. År 2024 fattades sammanlagt 46 beslut om beviljande av donationsdagpenning, av vilka 29 gällde donation av en njure och 9 benmärgsdonation. I några fall var det stamceller som donerades.

Den tid av arbetsoförmåga som uppstår på grund av organdonation utgör inte avlönad tid av sjukfrånvaro enligt arbetsavtalslagen. Inte heller i kollektivavtal har det överenskommit om att

den tid av arbetsoförmåga som orsakas av en åtgärd för organdonation ska vara avlönad. Trots detta betalar en del arbetsgivare lön för denna tid. Enligt statistik från Folkpensionsanstalten betalades under 2024 donationsdagpenning till arbetsgivare för 15 givare.

Donationsdagpenningen ersätter inte det inkomstbortfall som givaren orsakas fullt ut, vilket i vissa situationer kan påverka viljan att donera ett organ. Trots att största delen av alla organ- och vävnadstransplantationer görs från avlidna personer är det också viktigt att antalet transplantationer från levande givare ökar i framtiden – framför allt när det gäller njurtransplantationer. På så sätt förbättras möjligheterna att erbjuda de patienter som väntar på en njurtransplantation kostnadseffektiv vård i rätt tid.

Enligt 8 kap. 1 § 2 mom. i sjukförsäkringslagen gäller vad som i sjukförsäkringslagen föreskrivs om sjukdagpenning i tillämpliga delar också donationsdagpenning. Således finns det inga separata bestämmelser om donationsdagpenning i sjukförsäkringslagen. Sjukdagpenningen och donationsdagpenningen skiljer sig från varandra till sin karaktär, och det är delvis oklart vilka bestämmelser i sjukförsäkringslagen som ska tillämpas också på donationsdagpenning. Detta är inte eftersträvanvärt med tanke på att lagstiftningen ska vara tydlig. Följaktligen behöver sjukförsäkringslagen preciseras, och det behöver definieras mer exakt vilka bestämmelser som ska tillämpas på donationsdagpenningen.

2.3 Specialvårdspenning

2.3.1 Beskrivning av nuläget

Specialvårdspenningen är avsedd att ersätta ett kortvarigt eller tillfälligt inkomstbortfall till följd av att en försäkrad deltar i vård eller rehabilitering på grund av sjukdom eller handikapp som hans eller hennes barn lider av. Förutsättningarna för beviljande av specialvårdspenning är dessutom beroende av barnets ålder, var barnet vårdas, sjukdomens svårighetsgrad och vilket skede av vården det gäller.

Rätt till specialvårdspenning har enligt 10 kap. 2 § 2 mom. 1 punkten i sjukförsäkringslagen en försäkrad som deltar i sådan vård eller rehabilitering vid en verksamhetsenhet på nivån för specialiserad sjukvård eller på en poliklinik på nivån för specialiserad sjukvård vid specialomsorgsdistriktets verksamhetsenhet som ges på grund av barnets sjukdom eller handikapp, om den läkare som vårdar barnet anser deltagandet vara nödvändigt. För att specialvårdspenning ska betalas förutsätts dessutom i fråga om barn som har fyllt sju år att sjukdomen är svår eller att handikappet är gravt. Rätt till specialvårdspenning har också en försäkrad som deltar i hemvård som är anknuten till sådan vård eller rehabilitering enligt 1 punkten som ges på grund av en svår sjukdom eller ett gravt handikapp som barnet lider av. Dessutom gäller rätten till specialvårdspenning även försäkrade som deltar i en av terapeutiska skäl motiverad försöksperiod som har samband med i 1 punkten avsedd vård eller rehabilitering på grund av barnets svåra sjukdom eller grava handikapp och under vilken barnet försöker återvända till skolundervisning eller dagvård, och den försäkrades deltagande består i att finnas i beredskap under försöksperioden, om den läkare som vårdar barnet anser att detta är behövligt.

Statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen innehåller närmare bestämmelser om sjukdom eller handikapp som avses i sjukförsäkringslagen och som måste betraktas som svåra. Svåra sjukdomar eller skador som avses i 1 kap. 4 § i förordningen är leukemier och andra maligna tumörer, svåra hjärtfel, svåra olycksfalls- och brännskador, diabetes i inledningsskedet av behandlingen och svårbalanserad diabetes och svåra mentala rubbningar, svår utvecklingsskada, svår bronkialastma och svår ledgångsreumatism samt andra

sjukdomar, handikapp och sjukdomstillstånd som i fråga om svårighetsgrad kan jämföras med de sjukdomar som nämns ovan.

Enligt 10 kap. 3 § i sjukförsäkringslagen betalas specialvårdspenning i syfte att uppnå terapeutisk balans per barn på grundval av en och samma sjukdom för sammanlagt högst 60 vardagar för tiden för vård på en vårdplats enligt 2 § 2 mom. 1 punkten och för rehabiliteringskurser, för högst 60 vardagar för tiden för vård i hemmet och beredskap, och av särskilda terapeutiska skäl för ytterligare högst 30 vardagar. Specialvårdspenning kan också betalas på vägande medicinska grunder för en längre tid, om genomförandet av vård i anslutning till barnets svåra sjukdom eller ett oväntat förvärrande av sjukdomen förutsätter att föräldern är närvarande utan avbrott eller finns i beredskap under en försöksperiod då barnet försöker återvända till skolundervisning eller dagvård.

Specialvårdspenningen fastställs på samma sätt som de övriga dagpenningförmånerna enligt sjukförsäkringslagen i regel fastställs, dvs. enligt den försäkrades årsinkomst.

Enligt 2 kap. 1 § 2 mom. i statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen ska den försäkrade vid ansökan om specialvårdspenning förete en behövlig och tillförlitlig utredning om inkomstbortfall och ett läkarintyg över deltagande i vård eller rehabilitering av ett sjukt barn på grund av barnets sjukdom eller handikapp. Till ansökan om specialvårdspenning behöver i regel fogas ett läkarintyg D, som skrivs ut av den läkare som vårdar barnet.

2.3.2 Bedömning av nuläget

År 2024 fanns det sammanlagt 4 840 mottagare av specialvårdspenning, och det genomsnittliga dagpenningbeloppet var 76,25 euro per dag. I genomsnitt betalades specialvårdspenning för 18 vardagar per barn. De beviljade dagpenningperioderna består främst av kortare perioder på högst en eller två veckor. Sammanlagt cirka 100 personer fick specialvårdspenning i mer än 150 dagar. De vanligaste huvudgrupperna av sjukdomar i avgörandena om beviljande 2024 var psykiatri, neonatologi, endokrina sjukdomar, nutritionsrubbnings- och ämnesomsättningssjukdomar samt medfödda missbildningar och kromosomavvikelser.

Bestämmelsen om specialvårdspenning i sjukförsäkringslagen grundar sig när det gäller vårdplats för barn delvis på upphävd lagstiftning, och tillämpningen av bestämmelsen ger upphov till situationer som kräver tolkning när rätten till förmånen ska avgöras. I bestämmelsen om rätt till specialvårdspenning hänvisas det till en verksamhetsenhet på nivån för specialiserad sjukvård. Utgångspunkten i tillämpningen av bestämmelsen har varit att den försäkrade deltar i vården av sitt barn vid en verksamhetsenhet på nivån för specialiserad sjukvård, främst på ett sjukhus eller på sjukhusets poliklinik, och att det är fråga om en svår sjukdom som behandlas på nivån för specialiserad sjukvård. Verksamhetsenheter på nivån för specialiserad sjukvård har ansetts vara de verksamhetsenheter som avses i 12 § i lagen om specialiserad sjukvård (1062/1989) eller privata producenter av hälso- och sjukvårdstjänster på motsvarande nivå.¹⁶ Lagen om specialiserad sjukvård har senare upphävts.¹⁷ Ansvar för ordnandet av specialiserad sjukvård överfördes på välfärdsområdena när de inledde sin verksamhet. Enligt 12 § i den upphävda lagen om specialiserad sjukvård ska en samkommun för ett sjukvårdsdistrikt för ordnandet av specialiserad sjukvård ha sjukhus samt enligt behov separata verksamhetsenheter för sjukvård och andra verksamhetsenheter. I den upphävda paragrafen konstateras det att

¹⁶ RP 50/2004 rd, s. 48.

¹⁷ Lagen om genomförande av reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet och om införande av den lagstiftning som gäller reformen (616/2021), RP 241/2020 rd

samkommunen fattar beslut om inrättande och indragning av sjukhus och andra verksamhetsenheter. En samkommun kan besluta att en verksamhetsenhet omfattar flera än ett sjukhus eller en separat verksamhetsenhet eller delar av sådana, förutsatt att de tillsammans bildar en helhet som bär ansvaret för vården på det sätt som avses i 32 § i lagen om specialiserad sjukvård.

Dessutom avvecklades de specialomsorgsdistrikt som nämns i bestämmelsen om rätten till specialvårdspenning, och ansvaret för ordnande av service för personer med utvecklingsstörning överfördes från specialomsorgsdistrikten till välfärdsområdena i samband med att organiseringsansvaret för social- och hälsovårdstjänster överfördes från kommunerna till välfärdsområdena den 1 januari 2023.

2.4 Finansiering av dagpenningsförmåner

Föräldradagpenningarna, inklusive särskild graviditetspenning, samt specialvårdspenningen och donationsdagpenningen, finansieras via arbetsinkomstförsäkringen enligt sjukförsäkringslagen. Via arbetsinkomstförsäkringen finansieras också bl.a. de övriga dagpenningsförmånerna enligt sjukförsäkringslagen samt de rehabiliteringspenningar och företagshälsovårdsutgifter som avses i lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner. Bestämmelser om arbetsinkomstförsäkringen och hur den finansieras finns i 18 kap. i sjukförsäkringslagen.

Arbetsinkomstförsäkringen finansieras med statens andel, arbetsgivares sjukförsäkringsavgift och den försäkrades dagpenningspremie. Staten finansierar den andel av utgifterna för dagpenningsförmånens minimibelopp som överstiger beloppet av den försäkrades dagpenningsförmån som beräknas på basis av årsinkomsten. Till övriga delar finansieras 68 procent av utgifterna med arbetsgivares sjukförsäkringsavgifter och 32 procent med dagpenningspremier som tas ut hos löntagare och företagare.

Premieprocentsatsen för sjukförsäkringens dagpenningspremie och avgiftsprocentsatsen för arbetsgivares sjukförsäkringsavgift justeras årligen genom en förordning av statsrådet som utfärdas före den 23 november, så att intäkterna av premierna och avgifterna samt statens finansieringsandel täcker utgifterna för arbetsinkomstförsäkringen. Ändringarna i utgifterna finansieras så att de ändringar som behöver göras i premierna och avgifterna efter det att statens finansieringsandel dragits av fördelas jämnt mellan dagpenningspremien och arbetsgivares sjukförsäkringsavgift.

År 2025 är arbetsgivares sjukförsäkringsavgift 1,88 procent av den lön som utgör grund för arbetsinkomstförsäkringen. Sjukförsäkringens dagpenningspremie uppgår i fråga om en årsinkomst på minst 16 872 euro till 0,83 procent av lönen. För FöPL-försäkrade företagare är dagpenningspremien 1,23 procent av arbetsinkomsten enligt den försäkring som avses i lagen om pension för företagare (1272/2006). Ingen dagpenningspremie tas ut för en årsinkomst som understiger 16 872 euro. Företagares tilläggsfinansieringsandel utgör 0,20 procent av den fastställda arbetsinkomsten.

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att förenhetliga bestämmelserna om särskild graviditetspenning i sjukförsäkringslagen så att de bättre än för närvarande motsvarar bestämmelserna i graviditetsskyddsdirektivet och graviditetsskyddsförordningen om skydd för gravida arbetstagare mot agenser och andra faktorer som kan medföra risk i arbetet.

Målet med ändringarna i sjukförsäkringslagens bestämmelser om donationsdagpenning är att förbättra systemet för ersättning för inkomstbortfall som orsakas av donation av organ, vävnad eller celler och att förtydliga bestämmelserna om donationsdagpenning.

Vidare ska bestämmelserna om specialvårdspenning i sjukförsäkringslagen uppdateras med hänsyn till de ändringar som gjorts i ordnandet av social- och hälsovårdstjänsterna från och med den 1 januari 2023.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Det föreslås att bestämmelsen om särskild graviditetspenning i sjukförsäkringslagen ändras i fråga om faktorer som berättigar till särskild graviditetspenning så att den omfattar de riskfaktorer som avses i graviditetsskyddsförordningen, i den mån man vet att dessa äventyrar den gravida arbetstagarens eller fostrets hälsa. Rätten till särskild graviditetspenning gäller om en kemisk, biologisk, fysikalisk eller fysisk faktor, arbetsmiljön eller någon annan motsvarande omständighet som hänför sig till den gravida arbetstagarens arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden äventyrar arbetstagarens eller fostrets hälsa. Genom den föreslagna ändringen blir förteckningen över riskfaktorer som berättigar till särskild graviditetspenning mer omfattande. Arbetsgivarens arbetarskyddsrelaterade skyldigheter förblir oförändrade och är även i fortsättningen primära i förhållande till särskild graviditetsledighet och särskild graviditetspenning.

Det föreslås också att bestämmelserna om särskild graviditetspenning ändras så att det är möjligt att få partiell särskild graviditetspenning, om det blir möjligt att undvika en risk som äventyrar den gravida arbetstagarens eller fostrets hälsa genom deltidsarbete. En förutsättning är att arbetsgivarens övriga arbetarskyddsrelaterade åtgärder för att förebygga och förhindra exponering för risker inte är tillräckliga eller möjliga samt att arbetstagaren inte kan förflyttas till andra lämpliga arbetsuppgifter. I sådana situationer har arbetstagaren rätt till partiell särskild graviditetspenning om den dagliga arbetstiden är högst fem timmar. Enligt förslaget fogas en bestämmelse om partiell särskild graviditetspenning till arbetsavtalslagen. Ändringarna gäller även försäkrade som är företagare.

Det föreslås att bestämmelsen om fastställande av donationsdagpenning i sjukförsäkringslagen ändras så att beloppet av donationsdagpenning inte baserar sig på årsinkomsten, utan på det faktiska inkomstbortfall som orsakas givaren på grund av tagande av organ, vävnad eller celler. Dessutom föreskrivs det tydligare om de bestämmelser om sjukdagpenning som ska tillämpas på donationsdagpenningen.

Med anledning av de ändringar som föreslås i fråga om donationsdagpenning preciseras den bestämmelse i lagen om utkomstskydd för arbetslösa som gäller indrivning av arbetslöshetsförmån från donationsdagpenning som betalas retroaktivt för samma tid. I bestämmelserna om oavlönad tid som berättigar till pension i lagen om pension för arbetstagare (1272/2006), lagen om pension för företagare, lagen om sjömanspensioner (1290/2006) och pensionslagen för den offentliga sektorn (81/2016) föreslås de nödvändiga ändringar som ändringarna av donationsdagpenningen förutsätter.

Det föreslås att bestämmelsen om rätt till specialvårdspenning i sjukförsäkringslagen ändras när det gäller barnets vårdenhet. Rätt till specialvårdspenning har en försäkrad som deltar i sådan vård eller rehabilitering på nivån för specialiserad sjukvård som ges på grund av barnets sjukdom eller handikapp.

Dessutom föreslås vissa tekniska ändringar i sjukförsäkringslagen.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.3 Ekonomiska konsekvenser

4.3.1 Konsekvenser för de offentliga finanserna

Det är svårt att göra en pålitlig bedömning av vilka konsekvenser de föreslagna ändringarna om särskild graviditetsspenning får för de offentliga finanserna. En fråga som måste beaktas i bedömningen är om de föreslagna ändringarna leder till att antalet mottagare av särskild graviditetsspenning ökar, och i så fall i vilken grad. Som det konstaterats i propositionen förändras inte arbetsgivarens arbetarskyddsrelaterade skyldigheter till följd av de föreslagna ändringarna. Arbetsgivarens åtgärder för att förebygga och förhindra exponering för riskfaktorer i arbetet är alltid primära i förhållande till beviljande av ledighet. Graviditetsskyddsförordningen trädde i kraft i april 2024, och under beredningen av denna proposition har det inte framkommit att tillämpningen av förordningen skulle ha lett till att ledigheter beviljas oftare än tidigare.

Under beredningen av propositionen har det emellertid antagits att antalet mottagare av särskild graviditetsspenning kommer att öka. Man har strävat efter att kartlägga antalet mottagare bl.a. genom att utreda vilka sjukdomsdiagnoser som ligger bakom sådana fall där graviditetsspenningperioden föregås av en sjukdagpenningssperiod och genom en internationell jämförelse. Utifrån denna kartläggning har man kommit fram till en uppskattning på 1 000–2 000 mottagare. Om uppskattningsvis fem procent av alla arbetande mottagare av graviditetsspenning har rätt till särskild graviditetsspenning handlar det om cirka 1 500 personer. Samtidigt uppskattas det att omkring hälften av mottagarna i nuläget får sjukdagpenning, vilket innebär att antalet nya dagpenningmottagare blir cirka 750 personer. Vid beredningen har man inte separat uppskattat hur många som får partiell särskild graviditetsspenning, utan den ovannämnda uppskattningen innefattar också dessa situationer.

Dagpenningsutgifterna uppskattas öka med cirka 8 miljoner euro, när man också beaktar ersättningarna för semesterkostnader och minskningen i sjukdagpenningsutgifterna. De ökande utgifterna finansieras genom arbetsgivarnas, löntagarnas och företagarnas försäkringsavgifter, men konsekvensen i fråga om dessa avgifter bedöms bli obetydlig.

Den ändring som gäller bestämmandet av donationsdagpenningen bedöms inte få nämnvärda ekonomiska konsekvenser. Omkring 40 personer per år har fått denna förmån, och antalet antas förbli oförändrat. De dagpenningsutgifter som finansieras genom arbetsgivarnas, löntagarnas och företagarnas försäkringsavgifter uppskattas öka med cirka 40 000 euro per år. Propositionen förväntas inte ha någon nämnvärd inverkan på försäkringsavgifterna. Den föreslagna ändringen om intjänandet av pension för oavlönad tid påverkar i praktiken inte arbetspensionsutgiften.

Om antalet transplantationer (njurtransplantationer) från levande givare ökar leder detta till en besparing i de totala kostnaderna för hälso- och sjukvården. Det har dock inte antagits att antalet donationer kommer att öka nämnvärt till följd av denna proposition, och för välfärdsområdena har ingen besparing beräknats.

Folkpensionsanstaltens förvaltningskostnader antas öka när det gäller verkställigheten av särskild graviditetsspenning. Sannolikt kommer antalet personer som ansöker om denna förmån att öka. Denna ökning uppskattas leda till att förvaltningskostnaderna stiger med 0,2 miljoner euro per år, och statens finansieringsandel av detta är 0,15 miljoner euro. Till övriga delar

finansieras förvaltningskostnaderna genom försäkringsavgifter. I bedömningen har det beaktats att antalet mottagare av sjukdagpenning samtidigt minskar.

4.3.2 Konsekvenser för privata hushåll

De ändringar som föreslås i fråga om den särskilda graviditetspenningen förbättrar den ekonomiska ställningen för gravida arbetstagare som tar ut särskild graviditetsledighet. Ändringen gäller de arbetstagare som tar ledigt på grund av en riskfaktor i anknytning till arbetet men som enligt gällande lagstiftning inte har rätt till särskild graviditetspenning. Med anledning av den föreslagna ändringen har de rätt till särskild graviditetspenning som fastställs på basis av deras årsinkomst enligt sjukförsäkringslagen, vilket tryggar deras försörjning. Den ändring som ingår i propositionen när det gäller möjligheten att fortsätta arbeta deltid och få partiell särskild graviditetspenning förbättrar den ekonomiska situationen för gravida arbetstagare jämfört med om de avstår helt och hållet från att arbeta. Då får de lön för deltidsarbete och partiell särskild graviditetspenning. Även företagare får motsvarande möjlighet att fortsätta arbeta på deltid och få partiell särskild graviditetspenning.

Särskild graviditetsledighet enligt arbetsavtalslagen är tid som är likställd med arbetad tid enligt semesterlagen (162/2005), och arbetstagaren intjänar semester utifrån denna. Med andra ord intjänar arbetstagaren avlönad semester även under ledigheten. Utvidgningen av förteckningen över riskfaktorer som berättigar till särskild graviditetspenning och graviditetsledighet gör det möjligt för dem som tar ut ledighet att tjäna in semester.

Den föreslagna ändringen i fråga om fastställandet av donationsdagpenningen förbättrar den ekonomiska ställningen för de givare som förvärvsarbetar och som orsakas inkomstbortfall på grund av donationsrelaterade undersökningar eller en donationsåtgärd. Ändringen får stor betydelse framför allt för njurdonatorer, eftersom konvalescenstiden efter operationen är 4–6 veckor beroende på vilken typ av arbete personen har. Ändringen i fråga om fastställandet av donationsdagpenningen innebär att givarna får full ersättning för det inkomstbortfall som de orsakas. För de givare som inte förvärvsarbetar sker inga ändringar jämfört med nuläget. De har rätt till sjukdagpenning under tiden för arbetsoförmåga, förutsatt att förutsättningarna för sjukdagpenning uppfylls.

Den ändring som föreslås i arbetspensionslagarna när det gäller rätt till pension för oavlönad donationsdagpenningstid innebär att givaren tjänar in mer pension än i nuläget, om den inkomst som utgör grund för donationsdagpenningen är större än årsinkomsten enligt sjukförsäkringslagen. I praktiken har detta dock en ytterst liten effekt på pensionen, eftersom donationsdagpenning betalas under högst några veckor.

Ändringen i specialvårdspenningen antas inte få konsekvenser för de försäkrades ekonomiska ställning, eftersom syftet inte är att ändra rådande tillämpningspraxis.

4.4 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

4.4.1 Folkpensionsanstalten

De ändringar som föreslagits i bestämmelserna om särskild graviditetspenning förväntas leda till en ökning i antalet ansökningar om särskild graviditetspenning som kommer in till Folkpensionsanstalten. För handläggningen av dessa ansökningar behövs det fler förmånshandläggare. Det är svårt att bedöma de nya riskfaktorerna som berättigar till särskild graviditetspenning, eftersom det inte finns tydliga forskningsresultat om alla faktorer. De föreslagna ändringarna kommer att medföra betydande ändringar i verkställigheten, systemen

för förmånshandläggning, handläggningen av förmåner och kundservicen. Ändringarna kräver att förmånshandläggare utbildas samt att kunder och samarbetspartner informeras. Således antas de ändringar som gäller särskild graviditetsspenning leda till större kostnader för verkställighet.

Handläggningen av ansökningar kan i viss mån löpa långsammare på grund av ändringen i fastställandet av donationsdagpenningen, om de uppgifter som anges i ansökan och dess bilagor inte är tillräckligt tydliga. Samtidigt är det fråga om mycket små ansökningsvolymen. Ändringen orsakar ändringar i informationssystemen och kräver att förmånshandläggarna utbildas.

Den ändring som föreslagits i bestämmelsen om specialvårdsspenning förtydligar verkställigheten av förmånen. Ändringen kräver inga ändringar i informationssystemen. Lagändringen förutsätter att förmånshandläggarna och hälso- och sjukvårdspersonalen utbildas i och informeras om när vård anses vara på nivån för specialiserad sjukvård.

4.4.2 Pensionsskyddscentralen

Donationsdagpenningar behandlas i arbetspensionssystemet i verkställandet av oavlönade perioder samt i förmedlingen av förmånsuppgifter mellan Folkpensionsanstalten och arbetspensionssystemet på samma sätt som sjukdagpenningar. På grund av att antalet mottagare av donationsdagpenning är så litet är det inte ändamålsenligt att i förmedlingen av uppgifter och i arbetspensionssystemets informationssystem behandla donationsdagpenningen som en separat förmån. Således orsakar de föreslagna ändringarna inga ändringar i informationssystemen och inga betydande kostnader. Ur de försäkrades synvinkel saknar detta betydelse.

4.5 Konsekvenser för arbetsgivarna och företagshälsovården

Arbetsgivaren ska i enlighet med arbetarskyddslagen med hänsyn till arbetets och verksamhetens art reda ut och identifiera de olägenheter och risker som beror på arbetet och arbetsförhållandena samt, om olägenheterna och riskerna inte kan undanröjas, bedöma deras betydelse för arbetstagarnas säkerhet och hälsa. Om arbetet eller arbetsförhållandena kan medföra särskild fara för en gravid arbetstagare, arbetstagare som nyligen fött barn eller arbetstagare som ammar, ska arbetsgivaren vidta nödvändiga åtgärder för att avvärja faran. Om den särskilda faran inte kan elimineras, ska arbetsgivaren sträva efter att för den tid då arbetet eller arbetsförhållandena kan medföra särskild fara flytta arbetstagaren till arbetsuppgifter som lämpar sig för arbetstagaren.

Närmare bestämmelser om faktorer som kan medföra risk i arbetet för arbetstagare och om hur riskerna kan identifieras, om exponeringens art, om utredning och bedömning av riskerna, om information och anmälan samt om åtgärder för att avvärja riskerna finns i graviditetsskyddsförordningen. I arbetsavtalslagen föreskrivs det att om en gravid arbetstagares arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden äventyrar arbetstagarens eller fostrets hälsa och riskfaktorn inte kan elimineras i arbetet eller arbetsförhållandena, ska arbetsgivaren sträva efter att för graviditetstiden flytta arbetstagaren till andra uppgifter som är lämpliga med beaktande av arbetstagarens arbetsförmåga och yrkesskicklighet.

Således föreskrivs det om arbetsgivarens skyldigheter någon annanstans i lag, och de föreslagna bestämmelserna om särskild graviditetsspenning ändrar inte arbetsgivarens ovannämnda arbetarskyddsrelaterade skyldigheter. De föreslagna ändringarna kan gynna arbetsgivare som betalar lön under särskild graviditetsledighet till sina arbetstagare. Detta gäller sådana fall där en arbetstagare får rätt till särskild graviditetsspenning med anledning av de föreslagna

ändringarna. Dessutom har arbetsgivaren rätt till ersättning för kostnaderna för semester som intjänats under en period av särskild graviditetsdagpenning.

De föreslagna ändringarna i sjukförsäkringslagen medför inte heller några ändringar i praxisen eller skyldigheterna inom företagshälsovården, eftersom det föreskrivs om dessa annanstans i lag och inga sådana ändringar föreslås i denna proposition. I lagen om företagshälsovård föreskrivs det bl.a. om anlitande av yrkesutbildade personer och sakkunniga inom företagshälsovården, företagshälsovårdens innehåll, arbetsplatsutredningar och hälsoundersökningar.

Som det konstaterats ovan ska arbetsgivaren ska med hänsyn till arbetets och verksamhetens art tillräckligt systematiskt reda ut och identifiera de olägenheter och risker som beror på arbetet, arbetstiderna, arbetslokalen, arbetsmiljön i övrigt och arbetsförhållandena samt, om olägenheterna och riskerna inte kan undanröjas, bedöma deras betydelse för arbetstagarnas säkerhet och hälsa. Bedömning av risker som gäller arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar kräver ofta specialiserad sakkunskap, och det är viktigt att arbetsgivaren vid behov anlitar sakkunniga inom företagshälsovård som hjälp vid riskbedömningar. Med anledning av de föreslagna ändringarna i sjukförsäkringslagen kan behovet av rådgivning och handledning inom företagshälsovård öka i viss mån, men det är ändå inte fråga om betydande konsekvenser med tanke på att företagshälsovårdens uppgifter i sig inte ändras.

Den föreslagna ändringen i fastställandet av donationsdagpenningen har också konsekvenser för arbetsgivarna i sådana fall där arbetsgivaren betalar lön till givaren för den tid denna är frånvarande från sitt arbete. Då har arbetsgivaren rätt att få donationsdagpenningen för den avlönade tiden, och den lön som arbetsgivaren betalat ersätts fullt ut.

4.6 Andra samhälleliga konsekvenser

4.6.1 Konsekvenser för gravida arbetstagare

Arbetsgivaren är redan med stöd av de gällande bestämmelserna om säkerhet i arbetet och arbetarskydd skyldig att sörja för arbetstagarnas säkerhet. Om arbetet eller arbetsförhållandena kan medföra särskild fara för en gravid arbetstagare, arbetstagare som nyligen fött barn eller arbetstagare som ammar, ska arbetsgivaren vidta nödvändiga åtgärder för att avvärja faran. I praktiken kan detta innebära t.ex. att genom tekniska åtgärder ändra en process där arbetstagaren exponeras för en riskfaktor så att exponeringen minskar, att öka antalet pauser i arbetet och anpassa arbetsskiftet, att förkorta tiderna för exponering eller att begränsa tyngden på och mängden av laster som ska lyftas. Om riskfaktorn inte kan elimineras, ska arbetsgivaren sträva efter att för den tid då arbetet eller arbetsförhållandena kan medföra särskild fara flytta arbetstagaren till arbetsuppgifter som lämpar sig för arbetstagaren. På så sätt skyddas förutom den gravida arbetstagaren också fostret. Propositionen medför inga ändringar till dessa delar. Arbetsgivaren är således redan i nuläget skyldig att i riskbedömningen ta hänsyn till de riskfaktorer som anges i graviditetsskyddsförordningen och att vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och förhindra exponering för fara.

I riskbedömningen är det viktigt att utreda graden av exponering, eftersom det är den faktiska exponeringen i en användningssituation som medför fara, inte riskfaktorns befintlighet på

arbetsplatsen. Inget yrke eller ingen uppgift i sig klassificeras som ett riskfyllt arbete, utan den eventuella risken är beroende av arten och graden av exponeringen för riskfaktorn i fråga¹⁸.

Genom den föreslagna ändringen i sjukförsäkringslagen föreskrivs det på allmän nivå om riskfaktorer som kan utgöra grund för särskild graviditetspenning. Även i fortsättningen föreskrivs det genom förordning av statsrådet i närmare detalj om riskfaktorer med hänsyn till bestämmelserna i graviditetsskyddsförordningen. De riskfaktorer som anges i graviditetsskyddsförordningen är av mycket olika typer. Vissa faktorer medför alltid en risk för gravida arbetstagare. Exempel på sådana faktorer är bly eller blyföreningar, rök- eller kemikaliedykning, undervattensdykning med dykarutrustning samt arbete i miljö med högt övertryck. Samtidigt betonas t.ex. i fråga om fysikaliska och fysiska faktorer vikten av individuell bedömning. Arbetstagarens personliga egenskaper (t.ex. grundsjukdomar och fysiska egenskaper), graviditetsstadiet och arbetsuppgifterna inverkar på riskbedömningen och på avgörandet av vilka individuella åtgärder som kan vidtas i ett enskilt fall och som kan anses vara tillräckliga för att risken ska elimineras.

Kemiska ämnen beaktas redan som riskfaktor i den gällande bestämmelsen i sjukförsäkringslagen. Den nya formuleringen i bestämmelsen – ”kemiska agenser” – är något mer omfattande än ”kemiska ämnen”. Arbetstagare kan exponeras för kemiska faktorer i många olika arbetsuppgifter, men i betydande grad i synnerhet inom olika industrisektorer, t.ex. inom metallindustri och kemisk industri, byggnadsbranschen samt även hälso- och sjukvården. Exponering för bly, som är särskilt skadligt för gravida personer, kan i nuläget förekomma bl.a. i smältteri- och gjuteriarbete, inom batteriindustrin samt i återvinnings- och rivningsarbete. Infektioner som orsakas av biologiska agenser är oftast en risk inom hälso- och sjukvårdsbranschen. Dessutom kan arbetstagare exponeras för biologiska agenser i olika arbetsuppgifter som involverar djurhållning och djurskötsel t.ex. inom lantbruk. Inte heller till dessa delar medför propositionen i praktiken någon ändring, eftersom smittsamma sjukdomar redan beaktas i den gällande lagstiftningen.

Den föreslagna ändringen gäller framför allt arbetstagare som exponeras för fysikaliska och fysiska agenser i sitt arbete. Fysikaliska och fysiska agenser omfattar en mycket stor grupp av olika typer av exponeringsfaktorer. Enligt graviditetsskyddsförordningen ska arbetsgivaren vid riskbedömningen beakta åtminstone buller, joniserande strålning, icke-joniserande strålning, extrem kyla och hetta, stötar, vibrationer och rörelser, manuell hantering av laster, arbetsrörelser och arbetsställningar, förflyttningar, psykisk eller fysisk uttröttnings och annan fysisk belastning som sammanhänger med de arbetsuppgifter som utförs av arbetstagaren. Exponering för dessa agenser förekommer inom många olika sektorer. Exempelvis buller och manuell hantering av olika typer av laster förekommer inom flera olika typer av arbetsuppgifter. Arbetstagare kan exponeras för buller i arbetsmiljön t.ex. på restauranger, inom livsmedelsindustrin, på tvättinrättningar, i arbetsuppgifter som musiker, på byggarbetsplatser och inom metallbranschen. Vibrationer är en faktor som i synnerhet förare av olika typer av fordon exponeras för. Centrala branscher där arbetstagarna ofta exponeras för strålning, som redan enligt gällande lagstiftning utgör grund för särskild graviditetspenning, är flygarbete, kärnenergiindustrin och hälso- och sjukvården.

¹⁸ Graviditet och exponering i arbetet. Arbetshälsoinstitutet.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145492/TTL_978-952-391-041-6.pdf?sequence=5&isAllowed=y

I graviditetsskyddsförordningen anges också nattarbete som en faktor som kan medföra risker. Av arbetskraftsundersökningen¹⁹ framgår att 435 000, dvs. 17 procent, av alla sysselsatta 2021 arbetade mellan klockan 23 och klockan 6 i sitt huvudsakliga arbete antingen ofta eller ibland. I det stora hela är nattarbete klart vanligare bland manliga löntagare (20,6 procent) än bland kvinnliga löntagare (12,3 procent). Majoriteten (62 procent) av alla som utför nattarbete gör det bara ibland, och minoriteten (38 procent) gör det ofta. Branscher där det finns flest löntagare som utför nattarbete är social- och hälsovården samt industrin och transportsektorn. Social- och hälsovårdssektorn hör till de mest kvinnodominerade branscherna. Samtidigt bör det också noteras att det inom den sektorn i regel är fråga om stora arbetsgivare som har möjlighet att minska mängden nattarbete som en arbetstagare utför eller att i sista hand ge arbetstagaren andra arbetsuppgifter än nattarbete.

Den föreslagna utvidgningen av förteckningen över riskfaktorer som berättigar till särskild graviditetspenning förbättrar ställningen för arbetstagare som det inte är möjligt att skydda genom att eliminera den arbetsrelaterade risken och som i nuläget är tvungna att avstå från sitt arbete utan att få någon särskild graviditetspenning som tryggar deras försörjning. I sådana situationer har en del av dessa arbetstagare utnyttjat semesterdagar eller oavlönad ledighet. Vissa arbetstagare eller företagare har valt att anhålla om sjukledighet och sjukdagpenning, medan andra har fortsatt med sitt arbete trots riskerna. Framför allt i de sistnämnda situationerna kan den föreslagna förmånsändringen bedömas förbättra den försäkrades och fostrets säkerhet och hälsa.

Den föreslagna bestämmelsen om partiell särskild graviditetspenning förbättrar situationen för de arbetstagare i fråga om vilka risken i anslutning till arbetet eller arbetsförhållandena endast kan undvikas helt och hållet eller minskas i tillräcklig grad om arbetstiden begränsas, och det enda alternativet är att arbetstagaren avstår helt och hållet från sitt arbete. I dessa fall kan arbetstagaren fortsätta att arbeta deltid i stället för att avstå helt från arbetet. Deltidsarbete kan komma i fråga både i situationer som enligt gällande lagstiftning berättigar till särskild graviditetspenning och i situationer som är förknippade med nya riskfaktorer som avses i propositionen.

Samtidigt har man vid beredningen av propositionen identifierat en risk för att arbetsgivaren i och med den utvidgade rätten till särskild graviditetspenning oftare än hittills kan åsidosätta sina skyldigheter att genomföra arbetsarrangemang för att begränsa eller förebygga exponering för en riskfaktor. I vissa fall kan det ligga i arbetsgivarens intresse att bevilja arbetstagaren särskild graviditetsledighet i stället för att anpassa arbetsförhållandena eller arbetstiderna eller att ge arbetstagaren andra lämpliga arbetsuppgifter. Ur arbetstagarens synvinkel är det ofta ekonomiskt sett ett sämre alternativ att ta ut särskild graviditetsledighet och särskild graviditetspenning jämfört med att fortsätta arbeta.

4.6.2 Konsekvenser för jämställdheten mellan könen

Särskild graviditetspenning beviljas gravida arbetstagare, och de föreslagna ändringarna gäller därför huvudsakligen kvinnor. Bestämmelser om säkerhet i arbetet för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar finns i arbetarskyddslagen, graviditetsskyddsförordningen och arbetsavtalslagen, och bestämmelserna i dessa är förpliktande för arbetsgivarna. Denna proposition har inga direkta konsekvenser för skyddet av arbetstagarnas hälsa. Däremot kan propositionen påverka kvinnors faktiska möjligheter att avstå

¹⁹ Statistikcentralens artikel 9.2.2022 (endast på finska): Yötyötä tekee joka kuudes työllinen.
<https://stat.fi/tietotrendit/blogit/2022/yotyota-tekee-joka-kuudes-tyollinen>

från sitt arbete i sådana situationer där de enligt gällande lagstiftning inte har rätt till särskild graviditetspenning som tryggar deras försörjning. Samtidigt är det, som det konstaterats ovan, möjligt att en del arbetsgivare försöker undvika sina skyldigheter att vidta lämpliga arbetarskyddsrelaterade åtgärder och hellre beviljar en gravid arbetstagare oavlönad ledighet.

Möjligheten att fortsätta arbeta deltid och få partiell särskild graviditetspenning förkortar för kvinnornas del den frånvarotid från heltidsarbete som orsakas av föräldraledighet och familjeledighet. Detta kan ha en positiv effekt t.ex. på karriär- och löneutvecklingen.

Bestämmelserna om donationsdagpenning i sjukförsäkringslagen gäller alla mottagare av förmånen oberoende av kön. I praktiken har andelen kvinnor varit större än andelen män bland mottagarna av donationsdagpenning. År 2024 var 26 av mottagarna kvinnor och 15 män, medan motsvarande siffror 2023 var 25 respektive 15. Den föreslagna ändringen i hur donationsdagpenningen ska bestämmas verkar således gälla kvinnor i högre grad än män.

Förslaget att den bestämmelse som gäller begränsningar för betalning av sjukdagpenning under beväringstjänst eller tid i fängelse och som ska tillämpas på sjukdagpenning inte ska tillämpas på donationsdagpenning, gäller i högre grad män än kvinnor. I praktiken har bestämmelsen dock ingen större betydelse. Möjligheten att under tid i fängelse eller beväringstjänst donera organ, vävnad eller celler är liten, och dessutom är inkomstbortfall en förutsättning för att förmånen ska beviljas.

Bestämmelserna om specialvårdspenning i sjukförsäkringslagen gäller med identiskt innehåll alla försäkrade. Mottagarna av specialvårdspenning har hittills till en något större del bestått av kvinnor än av män. År 2024 var antalet kvinnor 2 727 och antalet män 2 151. Ändringen av specialvårdspenningen har i praktiken inga konsekvenser för grunderna för beviljande av förmånen eller hur den fastställs.

4.6.3 Konsekvenser för grundläggande och mänskliga rättigheter

Propositionen har i fråga om särskild graviditetspenning samband med rätten enligt 19 § 2 mom. i grundlagen för var och en att få sin grundläggande försörjning tryggad vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och under ålderdomen samt vid barnafödelse och förlust av en försörjare. Propositionen har också samband med 6 § i grundlagen, enligt vars 1 mom. alla är lika inför lagen. Enligt 6 § 2 mom. får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av till exempel ålder, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. I bestämmelsen uttrycks utöver kravet på rättslig jämlikhet även en tanke på faktisk jämställdhet. Detta anses inbegripa ett förbud mot godtycke och ett krav på lika behandling i likadana fall.

En gravid arbetstagares frånvaro från arbetet på grund av en riskfaktor i anslutning till arbetsuppgifterna eller arbetsförhållandena ingår inte uttryckligen i formuleringen av sociala risksituationer enligt 19 § 2 mom. i grundlagen. Situationen kan emellertid anses ha samband med barnafödelse, som nämns i paragrafen, på motsvarande sätt som när en arbetstagare blir graviditetsledig före den beräknade nedkomsten. Om en sådan faktor i anslutning till arbetet eller arbetsförhållandena som medför en risk för den gravida eller för graviditeten inte kan elimineras, måste den försäkrade ta ut särskild graviditetsledighet, som i allmänhet är oavlönad.

De ändringar som föreslås i fråga om särskild graviditetspenning försämrar inte någons ställning. Däremot är syftet med ändringarna att undanröja situationer där personer faller mellan maskorna genom att utvidga bestämmelserna om arbetsrelaterade riskfaktorer som berättigar till särskild graviditetspenning. Till följd av ändringen har alla gravida som avstår från sitt arbete

på grund av en arbetsrelaterad risk som äventyrar den egna hälsan eller fostrets hälsa under ledigheten rätt till ett skydd på minst nivån för grundläggande försörjning. Hittills har en del försäkrade kunnat bli tvungna att avstå från sitt arbete utan att få någon lön eller förmån som tryggar deras försörjning. I praktiken bestäms den särskilda graviditetspenningen oftast på basis av förvärvsinkomsterna, och den är också oftast större än minimidagpenningen, eftersom mottagarna är personer i arbetslivet.

Den föreslagna ändringen av den särskilda graviditetspenningen förbättrar jämlikheten mellan alla gravida. I den gällande lagstiftningen om särskild graviditetspenning omfattar förmånen inte alla de riskfaktorer som har identifierats i lagstiftningen om arbetarskydd och säkerhet i arbetet. Som exempel kan nämnas främst fysikaliska och fysiska agenser i anslutning till arbetet och arbetsförhållandena som kan förekomma i olika typer av arbetsuppgifter. I fortsättningen gäller rätten till särskild graviditetsledighet och särskild graviditetspenning på lika grunder alla gravida som i sitt arbete exponeras för någon riskfaktor som avses i sjukförsäkringslagen och i förordningen om verkställighet av sjukförsäkringslagen och i fråga om vilka risken inte kan elimineras genom ändringar i arbetsförhållandena eller arbetstiderna eller genom att den gravida förflyttas till andra uppgifter. Det innebär att en del gravida som avstår från sitt arbete inte behöver ta ut ledighet utan att deras försörjning tryggas eller utnyttja t.ex. avlönade semesterdagar för att trygga sin försörjning. Dessutom minskar den eventuella risken för att en arbetstagare fortsätter att arbeta med sina normala arbetsuppgifter i strid med bestämmelserna om arbetarskydd.

De ändringar som föreslagits i fråga om donationsdagpenningen kan anses förbättra jämlikheten mellan dem som donerar organ, vävnad eller celler. I fortsättningen ersätter donationsdagpenningen på ett tydligare och mer jämnt sätt givarens faktiska inkomstbortfall i alla situationer. Om den försäkrade har någon annan förmånsinkomst, t.ex. rehabiliteringspenning eller pension, och vid sidan av förmånen även löne- eller företagarinkomst från förvärvsarbete, kan donationsdagpenning betalas på basis av inkomstbortfall trots den övriga förmånsinkomsten. Vidare kan t.ex. personer som avtjänar ett fängelsestraff eller som fullgör sin värnplikt få donationsdagpenning på samma villkor som alla andra, om de orsakas ett bortfall av förvärvsinkomster med anledning av donationen.

5 Alternativa handlingsvägar

De föreslagna ändringarna i fråga om särskild graviditetsdagpenning anknyter till lagstiftningen om arbetarskydd och framför allt till graviditetsskyddsförordningen och graviditetsskyddsdirektivet. Enligt förslaget ändras bestämmelsen om särskild graviditetspenning i sjukförsäkringslagen när det gäller riskfaktorer så att den möjliggör beviljande av förmånen i de situationer som avses i graviditetsskyddsförordningen och i graviditetsskyddsdirektivet. Ordalydelsen i lagen är alltså allmän, och riskfaktorerna definieras närmare i statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen. I fråga om bestämmelserna om särskild graviditetspenning har i praktiken inga alternativa handlingsvägar identifierats.

Bakom den föreslagna ändringen i fastställandet av donationsdagpenningen ligger regeringens beslut om att ändra nivån på donationsdagpenningen så att den överensstämmer med nivån på dagpenningen vid smittsam sjukdom från och med ingången av år 2026 (RP 123/2014 rd). Skrivningen bygger på tanken att inkomstbortfall som orsakas givare av organ, vävnad eller celler ska ersättas fullt ut. Alternativt kan den fullskaliga ersättningen för inkomstbortfall genomföras så att givaren förutom donationsdagpenning även får skillnaden mellan donationsdagpenningen och det faktiska inkomstbortfallet. Denna ersättningsmodell har dock redan tidigare slopats i fråga om dagpenningen för smittsam sjukdom, eftersom man strävade

efter att förtydliga och förenkla ersättningspraxisen. Av denna anledning har detta alternativ till ersättning av inkomstbortfall som orsakas av donation av organ, vävnad eller celler inte utretts närmare. Vidare är det med tanke på ett smidigt genomförande motiverat att olika dagpenningsförmåner inte bestäms på flera olika grunder. Följaktligen har strävan i fastställandet av donationsdagpenningen och i den övriga lagstiftningen varit att i den mån det är möjligt åstadkomma en reglering som är enhetlig med regleringen om dagpenning för smittsam sjukdom.

Inte heller när det gäller den föreslagna ändringen i fråga om specialvårdspenning har några alternativa handlingsvägar utretts, eftersom det är fråga om ett uppdateringsbehov som delvis orsakats av föråldrad lagstiftning. Ett möjligt alternativ skulle ha varit att begränsa rätten till specialvårdspenning till vård på en viss vårdplats. Vård på nivån för specialiserad sjukvård kan dock tillhandahållas också annanstans än vid sjukhus, och det ansågs inte vara ändamålsenligt att begränsa rätten till specialvårdspenning så att den endast gäller situationer i anslutning till sjukhusvård. När de olika alternativen övervägdes ansågs det vara väsentligt med tanke på rätten till specialvårdspenning att barnets hälsotillstånd förutsätter vård på en viss nivå oberoende av var denna vård tillhandahålls. Syftet har inte heller varit att ändra förmånens syfte eller rådande tillämpningspraxis.

5.1 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

5.1.1 Systemen i de övriga nordiska länderna

Nedan analyseras andra länders bestämmelser om särskild graviditetsledighet och särskild graviditetspenning, eller motsvarande ledigheter och ersättningar enligt systemet i respektive land, samt lagstiftning om skyddet av gravida personer. Förmånssystemen och förutsättningarna för beviljande av förmånerna samt lagstiftningens nivå skiljer sig från ett land till ett annat. Till exempel systemen för föräldradagpenning och föräldraledighet avviker från varandra till den del det gäller vilka förmåner och ledigheter den gravida har rätt till. Dessutom har rätten till särskild graviditetspenning och graviditetspenning ofta också nära samband med den gravidas rätt till sjukdagpenning.

5.1.1.1 Sverige

I Sverige ingår bestämmelserna om föräldraledigheter i socialförsäkringsbalken (2010:110) och i föräldraledighetslagen (1995:584). Föräldraledigheter i Sverige är graviditetsledighet, mammaledighet, pappaledighet/tillfällig ledighet i samband med barnets födelse eller adoption samt föräldraledighet.

I Sverige är syftet med graviditetspenningen att skydda dem som på grund av arbetets art inte kan utföra sitt arbete i slutet av graviditeten. Bestämmelser om graviditetspenning finns i 10 kap. i socialförsäkringsbalken. I 10 kap. 2 § i socialförsäkringsbalken föreskrivs det om graviditetspenning på grund av ansträngande arbete. Enligt denna paragraf har en försäkrad som är gravid rätt till graviditetspenning om graviditeten sätter ned hennes förmåga att utföra sitt förvärvsarbete med minst en fjärdedel, och hon inte kan omplaceras till annat mindre ansträngande arbete enligt 19 § i föräldraledighetslagen.

I 10 kap. 3 § i socialförsäkringsbalken föreskrivs det om graviditetspenning på grund risker i arbetsmiljön. Enligt denna paragraf har en försäkrad som är gravid rätt till graviditetspenning också om hon inte får sysselsättas i sitt förvärvsarbete på grund av en föreskrift om förbud mot arbete under graviditeten som har meddelats med stöd av arbetsmiljölagen, och hon inte kan omplaceras till annat arbete enligt 18 § föräldraledighetslagen.

Således betalas graviditetspenning i Sverige till en gravid arbetstagare, som har 1) ett ansträngande arbete under de sista 60 dagarna före den beräknade nedkomsten eller 2) under den tid arbetstagaren på grund av förbudet mot arbete enligt arbetsmiljölagen inte får sysselsättas på grund av en risk i arbetsmiljön. Arbetsmiljöverket fastställer genom förordning vad som ska betraktas som riskfyllt arbete under graviditet.²⁰

För beviljande av graviditetspenning förutsätts i bägge situationer också att den gravida arbetstagaren inte kan förflyttas till andra arbetsuppgifter. Arbetsgivaren bedömer om det är möjligt att omplacera den gravida arbetstagaren. Till ansökan om graviditetspenning ska fogas ett graviditetsintyg från mödrarådgivningen och ett utlåtande från arbetsgivaren. Av arbetsgivarens utlåtande ska det framgå om arbetstagaren kan omplaceras, och om en omplacering inte anses vara möjlig ska denna bedömning motiveras. Om ansökan gäller ansträngande arbete ska både arbetsgivaren och sökanden beskriva de fysiskt ansträngande uppgifterna och i vilken grad de förekommer i arbetet. Sökanden ska också beskriva hur graviditeten påverkar möjligheterna att utföra arbetsuppgifterna.

När det är fråga om ansträngande arbete kan graviditetspenning betalas under de sista 60 dagarna före den beräknade nedkomsten tills det är 11 dagar kvar till den beräknade nedkomsten. Graviditetspenning betalas för varje dag som den gravidas arbetsförmåga är nedsatt. Under de sista tio dagarna före den beräknade nedkomsten kan den gravida få föräldrapenning.

Om arbetsmiljölagen förbjuder att ett visst arbete utförs under graviditet på grund av en risk i arbetsmiljön har den gravida rätt till graviditetspenning för varje dag som förbudet gäller. Detta kan innebära hela graviditeten, men graviditetspenning betalas aldrig under de tio sista dagarna före den beräknade nedkomsten.

I Sverige beviljas graviditetspenning av Försäkringskassan. Enligt statistik från Försäkringskassan fick sammanlagt 19 351 personer i Sverige graviditetspenning under 2023.²¹ Statistiken visar att endast en liten del av de gravida får graviditetspenning för mer än 60 dagar före den beräknade nedkomsten, men andelen ökar avsevärt under de sista två månaderna av graviditeten.²²

I Sverige har vardera föräldern rätt till hel ledighet tills barnet är 18 månader gammalt. Det är inte obligatoriskt att ansöka om föräldrapenning för föräldraledighetstiden. Efter att barnet har fyllt 18 månader kan föräldrarna dock få föräldraledighet endast om de samtidigt får föräldrapenning.

I Sverige betalas föräldrapenning för 480 dagar per barn (cirka 16 månader). Om barnet har två föräldrar har vardera föräldern 240 dagar ledighet att ta ut (ensamförsörjare har 480 dagar). Av dessa dagar har 90 kvoterats för vardera föräldern, och de kan inte överföras från den enda

²⁰ Gravida och ammande arbetstagare (AFS 2007:5), föreskrifter. <https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/foreskrifter/upphavda-foreskrifter/gravida-och-ammande-arbetstagare-afs-20075-foreskrifter/#>

²¹ Försäkringskassan. Socialförsäkringen i siffror 2024. <https://www.forsakringskassan.se/download/18.214bed8e18fd69fcfd28d/1717740356750/socialforsakringen-i-siffror-2024.pdf>

²² Försäkringskassan. Gravidas socialförsäkringsskydd. Socialförsäkringsrapport 2022:2, s. 15. <https://www.forsakringskassan.se/download/18.7fc616c01814e179a9f81c/1662473039324/gravidas-socialforsakringsskydd-socialforsakringsrapport-2022-2.pdf>

föräldern till den andra. Av de 240 dagar som finns till förfogande är 195 inkomstrelaterade, och 105 dagar av dessa kan överföras till den andra föräldern genom ett undertecknat samtyckesformulär. Totalt 45 av de 240 dagarna betalas enligt en miniminivå, och dessa dagar kan också överföras till den andra föräldern.

5.1.1.2 Norge

I Norge ingår bestämmelserna om föräldraledigheter i den nationella försäkringslagen (folketrygdloven²³). I Norge är den totala längden på föräldraledigheten (foreldrepengeperioden) för vardera föräldern antingen 49 veckor (ersättning till 100 procent) eller 61 veckor och 1 dag (ersättning till 80 procent) beroende på ersättningsnivån för föräldraledighetsdagarna. För mamman är det obligatoriskt av hälsoskäl att vara föräldraledig i sex veckor efter förlossningen, och mamman kan ta ut tre veckors ledighet före den beräknade nedkomsten. Dessa veckor utgör en del av den öronmärkta föräldraledigheten för kvinnor, för vilken man använder termen mödrakvoten (mødrekvoten).

I Norge har det genom förordning föreskrivits om förflyttning av gravida arbetstagare och arbetstagare som ammar till andra uppgifter, om arbetet medför en risk för den reproduktiva hälsan (reproductive harm).²⁴ Enligt förordningen ska arbetsgivaren sörja för att gravida arbetstagare och arbetstagare som ammar förflyttas till andra uppgifter om arbetsmiljön är förknippad med exponering som kan medföra en risk för den reproduktiva hälsan. Om det inte är möjligt att förflytta arbetstagaren ska arbetsgivaren enligt förordningen dokumentera detta skriftligt.

Den norska arbetarskyddsmyndigheten (Arbeidstilsynet) ger anvisningar om anpassning av arbetsuppgifterna för en gravid arbetstagare och om omplacering.²⁵ Enligt anvisningarna ska arbetsgivaren sörja för att gravida arbetstagare inte exponeras för skadliga riskfaktorer i arbetsmiljön som kan leda till att den reproduktiva hälsan äventyras. Om det finns en sådan risk ska arbetsgivaren säkerställa att det görs behövliga anpassningar av den gravida arbetstagarens arbetsuppgifter eller att den gravida arbetstagaren omplaceras. Om det inte är möjligt att anpassa arbetet eller att omplacera arbetstagaren i andra arbetsuppgifter måste den gravida arbetstagaren tillfälligt avstå från sitt arbete.

I de föreskrifter om utförande av arbete som arbetarskyddsmyndigheten har publicerat²⁶ beskrivs vilka förhållanden i arbetsmiljön som kan leda eller bidra till att den reproduktiva hälsan äventyras. Som exempel kan anges kemiska förhållanden, fysiska förhållanden, biologiska förhållanden, psykosociala förhållanden samt förhållanden inom organisationen.

²³ Lov om folketrygd (folketrygdloven). <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-02-28-19>

²⁴ Forskrift om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhørende tekniske krav (forskrift om utførelse av arbeid). Förordningen på engelska: Regulations concerning the performance of work, use of work equipment and related technical requirements <https://lovdata.no/dokument/SFE/forskrift/2011-12-06-1357> Se Section 7-4 Relocation of employees where there is a risk of reproductive harm.

²⁵ <https://www.arbeidstilsynet.no/arbeidsmiljo/graviditet-og-arbeidsmiljo/skjema-for-tilrettelegging-for-gravide/>

²⁶ Arbeidstilsynet. Forskrift om utførelse av arbeid. § 7-1. Risikovurdering av fare for forplantningsskade. <https://www.arbeidstilsynet.no/regelverk/forskrifter/forskrift-om-utførelse-av-arbeid/>

Vissa riskfaktorer, som det särskilt ska tas hänsyn till, beskrivs i en kommentar av arbetarskyddsmyndigheten²⁷. I kommentaren finns en icke-uttömmande förteckning över riskfaktorer som särskilt bör beaktas när det gäller arbetstagare som är gravida, som nyligen fött barn eller som ammar. Dessa riskfaktorer är 1) Fysikaliska faktorer i arbetet, såsom tryck, stötar, vibrationer eller rörelser, manuell hantering av laster, som är förknippad med risker för särskilt rygg och höfter, buller, joniserande strålning (röntgenstrålning och radonstrålning), icke-joniserande strålning (elektromagnetiska fält), extrem kyla och hetta, stress, belastning som orsakar psykisk och fysisk utmattning; 2) Biologiska faktorer, såsom toxoplasmos, röda hund, parvovirus B 19, varicella zoster-virus, HIV, hepatit B och C-virus och morbillivirus; 3) Kemikalier, som har klassificerats och angetts vara cancerogena och farliga för den reproduktiva hälsan i förordningarna om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar (CLP), kvicksilver och kvicksilverföreningar, bly och blyföreningar, mitotiska hämmare, kolmonoxid, kemiska faktorer som konstaterats vara farliga för hälsan när de tränger in i huden; 4) Särskilda arbetsförhållanden, såsom underjordiskt arbete och svetsning.

I den nationella försäkringslagen föreskrivs det också om en särskild graviditetspenning (svangerskapspengar)²⁸. Enligt lagen har arbetstagaren rätt till särskild graviditetspenning om arbetstagaren enligt lag eller förordning förbjuds att utföra sitt arbete på grund av graviditet, och arbetsgivaren inte kan förflytta arbetstagaren till andra lämpliga arbetsuppgifter. Om arbetsgivaren kan förflytta arbetstagaren till andra arbetsuppgifter eller anpassa arbetsförhållandena så att arbetstagaren kan fortsätta att arbeta i sin ursprungliga heltidsanställning, uppstår inte rätt till särskild graviditetspenning.

Särskild graviditetspenning beviljas av den norska arbets- och välfärdsförvaltningen (Arbeids- og velferdsetaten, dvs. Nav)²⁹. Flera förutsättningar måste uppfyllas för att särskild graviditetspenning ska kunna beviljas: 1) arbetet kan skada det ofödda barnet, 2) den gravida arbetar med uppgifter som kan medföra en risk/fara för fostret, 3) den gravida arbetstagaren har arbetat sammanhängande i minst fyra veckor innan arbetstagaren blivit tvungen att tillfälligt avstå från sitt arbete, 4) den gravida arbetstagaren har haft en årsinkomst på minst 62 014 norska kronor (5 399,19 euro) innan arbetstagaren blivit tvungen att tillfälligt avstå från sitt arbete, 5) frånvaron under graviditeten har orsakat ett inkomstbortfall, 6) den gravida arbetstagaren omfattas av det norska nationella försäkringssystemet.³⁰

Särskild graviditetspenning kan beviljas från den dag då den gravida arbetstagaren måste avstå från sitt arbete. Särskild graviditetspenning kan betalas tills det är tre veckor kvar till den beräknade nedkomsten.

År 2024 fick sammanlagt 8 674 kvinnor i Norge särskild graviditetspenning. Antalet mottagare av särskild graviditetspenning har ökat stadigt i Norge under de senaste tio åren. Jämfört med 2015 finns det i nuläget nästan 50 procent fler mottagare.³¹

²⁷ Arbeidsstilsynet. Forskrift om utførelse av arbeid. § 7-1. Risikovurdering av fare for forplantningsskade. <https://www.arbeidstilsynet.no/regelverk/forskrifter/forskrift-om-utførelse-av-arbeid/>

²⁸ Folketryktdloven. Part V. Benefits related to life course and family situation. Chapter 14. Benefits in connection with pregnancy, childbirth and adoption. I. Maternity benefit.

²⁹ Se Nav. Svangerskapspengar. <https://www.nav.no/svangerskapspengar>

³⁰ <https://www.nav.no/svangerskapspengar#hvem-har-rett>

³¹ Se tabellen nedan. Svangerskapspengar desember 2024. Alder, antall. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/familie-statistikk/tabeller/svangerskapspengar-desember-2024.alder-antall>

5.1.1.3 Danmark

I Danmark finns det bestämmelser om föräldraledigheter i lagen om rätt till föräldraledighet och dagpenning vid barnafödelse (Bekendtgørelse af lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel (Barselsloven))³², i hälsovårdslagen (Bekendtgørelse af sundhedsloven) och i lagen om rättsförhållandet mellan arbetsgivare och löntagare (Bekendtgørelse af lov om retsforholdet mellem arbejdsgivere og funktionærer (Funktionærloven)).

I Danmark har båda föräldrarna rätt till föräldraledighet (orlov) i sammanlagt 52 veckor per barn. Mamman har rätt till 28 veckor ledighet, och 15 veckor av dessa är kvoterade för henne. Fyra veckor av dessa ska tas ut innan barnet föds. Pappan har rätt till 24 veckor ledighet, av vilka 11 veckor är kvoterade för honom. Av de kvoterade föräldraledigheterna för vardera föräldern ska två veckor tas ut efter att barnet har fötts, och nio veckor kan tas ut när som helst innan barnet fyller ett år. Till övriga delar kan den ena föräldern överföra dagar till den andra föräldern. Båda föräldrarna kan vara föräldralediga samtidigt.³³

I en förordning (Bekendtgørelse om arbejdets udførelse)³⁴ behandlas anpassning av arbetsuppgifterna för gravida arbetstagare och arbetstagare som ammar, och där nämns en situation i vilken en person inte kan förflyttas till andra uppgifter.³⁵ Det nämns dock inget om ersättning i en sådan situation. Danska arbetarskyddsförvaltningen (Arbejdstilsynet) har dessutom publicerat en icke-bindande anvisning³⁶, där riskfaktorerna i anslutning till graviditet och amning har preciserats och anvisningar ges om riskfaktorer. I anvisningen rekommenderas det också att riskbedömningen alltid ska innefatta en allmän bedömning av riskerna i anslutning till graviditet och amning och att ett allmänt graviditetsprogram (policy) ska upprättas på förhand på basis av denna.

Bestämmelser om gravida personers rätt till frånvaro och dagpenning (barseldagpenge) finns i en lag (barselsloven)³⁷. Med stöd av 6 § i lagen har en kvinna rätt att avstå från att arbeta på grund av graviditet, när det är fyra veckor kvar till den beräknade nedkomsten. Den gravida har rätt att avstå från att arbeta före de sista fyra veckorna före den beräknade nedkomsten, 1) om en läkare bedömer att graviditetsförloppet medför en fara för kvinnans hälsa eller för fostret om hon fortsätter att arbeta (graviditeten har et sygeligt forløb) eller 2) om det är fråga om ett arbete av särskild art som medför en risk för fostret/graviditeten (arbejdets særlige karakter medfører risiko) eller om graviditeten förhindrar arbete på grund av särskilda bestämmelser (t.ex. bestämmelser om flygtrafik, arbete ombord på fartyg) och arbetsgivaren inte kan erbjuda annat lämpligt arbete.

I lagens 20 § föreskrivs det om ersättning som ska betalas för frånvarotiden. Enligt paragrafen ska Udbetaling Danmark betala en dagpenning som beräknas enligt 9 kap. Udbetaling Danmark

³² Bekendtgørelse af lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel (Barselsloven).

<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/184>

³³ Kauhanen, Nyyssölä (2025). Selvitys vanhemmuuden kustannusten tasaisemmasta jakautumisesta. Labore. <https://labore.fi/julkaisu/selvitys-vanhemmuuden-kustannusten-tasaisemmasta-jakautumisesta/>

³⁴ Bekendtgørelse om arbejdets udførelse. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2023/1839>

³⁵ Se § 8, 12.

³⁶ Gravides og ammendes arbejdsmiljø. <https://at.dk/regler/at-vejledninger/gravides-ammendes-arbejdsmiljoe-a-1-8>

³⁷ Barselsloven. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/184>

är en myndighet som ansvarar för förvaltningen, betalningen och övervakningen av flera offentliga förmåner i Danmark.

De riskfaktorer som ligger till grund för ersättningen har inte definierats närmare i lagen. Lagen preciseras av bindande bestämmelser som utfärdas av ministeriet (Bekendtgørelse om ret til barselsdagpenge³⁸ samt Bekendtgørelse om ret til barselsdagpenge for forældre til et barn, der er født eller modtaget fra den 2. august 2022³⁹). I bestämmelserna anges inte närmare vilka exponeringsfaktorer som berättigar till frånvaro och ersättning.

I en icke-bindande vägledning (Vejledning om ret til orlov og dagpenge ved barsel⁴⁰) konstateras det att en förutsättning för ersättning är att det inte är möjligt att eliminera riskfaktorerna eller omplacera arbetstagaren i andra uppgifter. Riskfaktorerna kan enligt vägledningen vara kemiska, fysiska eller biologiska, och de ska bedömas utifrån både sin art och sin grad.⁴¹

5.1.1.4 Island

På Island föreskrivs det om föräldraledighetsförmåner i en lag om familjeledighet (Lög um fæðingar- og foreldraorlof⁴²). På Island är föräldraledigheten för bägge föräldrarna sex månader. Det är obligatoriskt för den gravida föräldern att ta ut två veckor av ledigheten genast efter att barnet har fötts, och före den beräknade nedkomsten är det möjligt med en månads ledighet. Föräldraledigheten ska ha utnyttjats senast när 24 månader har gått från det att barnet föddes. Systemet är flexibelt, eftersom det är möjligt att vara föräldraledig på deltid eller heltid, under en sammanhängande period eller i flera kortare perioder. Dessutom kan föräldrarna efter eget önskemål ta ut sin föräldraledighet samtidigt, delvis samtidigt eller turvis under hela den period då föräldraledighet är möjlig.

På Island kan särskild graviditetsledighet beviljas om den gravida arbetstagaren inte kan garanteras en sund arbetsmiljö eller om arbetstagaren blir tvungen att avstå från sitt arbete tidigare än en månad för den beräknade nedkomsten av hälsomässiga skäl i anslutning till graviditeten. I 16 § i lagen om familjeledighet föreskrivs det att om det enligt en särskild bedömning anses att säkerheten för och hälsan hos en arbetstagare som är gravid, som nyligen fött barn eller som ammar äventyras, ska arbetsgivaren vidta behövliga åtgärder för att säkerställa arbetstagarens säkerhet genom att göra tillfälliga ändringar i arbetstagarens arbetsförhållanden och/eller arbetstiden. Om detta inte är möjligt av tekniska eller andra giltiga orsaker ska arbetsgivaren ge arbetstagaren andra uppgifter eller befria arbetstagaren från arbetet för en så lång tid som behövs för att garantera arbetstagarens säkerhet och hälsa. Arbetstagaren har rätt till förlängd föräldraledighet och betalningar från föräldraledighetsfonden för perioden i fråga.

³⁸ <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/843>

³⁹ <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/1707>

⁴⁰ <https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2020/10065>

⁴¹ Punkt 3.1.2.3. Arbejdets særlige karakter medfører risiko for fosteret.

⁴² <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2020144.html>, engelsk översättning.

https://www.government.is/library/04-Legislation/Act_on_Maternity_Paternity_Leave_and%20Parental_Leave_No_144_2020.pdf

Om en gravid arbetstagare behöver beviljas ledighet med stöd av 16 § har arbetstagaren rätt till förlängd föräldraledighet och betalningar i förhållande till den arbetsmängd för vilken befrielse har beviljats.

6 Remissvar

Utkastet till regeringens proposition var på remiss under tiden den 18 juni–10 augusti 2025 i tjänsten utlåtande.fi.

Sammanlagt 26 remissinstanser lämnade ett yttrande. Följande yttrade sig: Akava rf, Fackförbundet Pro rf, Finlands Näringsliv EK, Pensionsskyddscentralen, Kajanalands välfärdsområde, Folkpensionsanstalten, Barnombudsmannens byrå, Mannerheims Barnskyddsförbund rf, nätverket Stjärnfamiljer rf, Njur- och leverförbundet rf, Kvinnoorganisationernas Centralförbund, Birkalands välfärdsområde, försvarsministeriet, Satakunta välfärdsområde, Tjänstemannacentralorganisationen STTK rf, Finlands fackförbunds centralorganisation FFC rf, Företagarna i Finland allmänt ry, Centret för konstfrämjande, Jämställdhetsombudsmannens byrå, arbets- och näringsministeriet, Arbetshälsoinstitutet, Arbetslöshetskassornas Samarbetsorganisation rf och Försäkringskassorna rf. Regionförvaltningsverket i Södra Finland, regionförvaltningsverket i Östra Finland, regionförvaltningsverket i Sydvästra Finland, regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland samt regionförvaltningsverket i Norra Finland lämnade ett gemensamt yttrande. Finansministeriet och undervisnings- och kulturministeriet konstaterade att de inte har något att kommentera om propositionen.

Remissinstanserna understödde överlag de föreslagna ändringarna i fråga om särskild graviditetsspenning och ansåg att de förbättrar skyddet för gravida arbetstagare. I flera yttranden ansågs det vara viktigt att bestämmelserna om särskild graviditetsspenning överensstämmer med graviditetsskyddsdirektivet och graviditetsskyddsförordningen. Möjligheten att fortsätta arbeta deltid och få partiell särskild graviditetsspenning ansågs också vara en motiverad reform. Arbets- och näringsministeriet konstaterade att den föreslagna nya bestämmelsen om partiell särskild graviditetsspenning också förutsätter en motsvarande bestämmelse om ledighet i arbetsavtalslagen. Vid den fortsatta beredningen har propositionen kompletterats med ett förslag till ändring av arbetsavtalslagen.

I flera yttranden poängterades det att de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om särskild graviditetsspenning inte påverkar arbetsgivarens arbetarskyddsrelaterade skyldigheter, och att de övriga åtgärderna alltid är primära i förhållande till ledighet och särskild graviditetsspenning. Birkalands välfärdsområde konstaterade i sitt yttrande att stora arbetsgivare huvudsakligen har möjlighet att inom ramen för arbetstagarens kompetens och utbildning erbjuda arbetstagaren andra arbetsuppgifter, om anpassningar i arbetstagarens egna uppgifter inte tryggar den gravidas och/eller fostrets hälsa. Även företagshälsovårdens roll och kompetens betonades i flera yttranden.

Folkpensionsanstalten och Arbetshälsoinstitutet, som i regel understödde de föreslagna ändringarna i rätten till särskild graviditetsspenning, lyfte fram vissa utmaningar i verkställigheten av lagen. Arbetshälsoinstitutet konstaterade i sitt yttrande att graviditetsskyddsdirektivet är problematiskt, eftersom det kan tolkas som att alla de faktorer som anges i förteckningen i direktivet är skadliga för gravida arbetstagare eller graviditet. Förteckningen i bilaga I till direktivet innehåller mycket varierande faktorer, processer och arbetsförhållanden, vars skadliga effekter det inte finns lika adekvata bevis på. Faktorerna i direktivet har som sådana inkluderats i den nationella graviditetsskyddsförordningen.

En utvidgning av förteckningen över faktorer som medför risker utgör enligt Folkpensionsanstalten en betydande ändring i den gällande regleringen om särskild graviditetsspenning. Eftersom syftet inte är att i samband med den föreslagna ändringen på lag- eller förordningsnivå föreskriva om närmare gränsvärden för riskfaktorerna eller deras kännetecken, kommer tillämpningen huvudsakligen att bygga på Folkpensionsanstaltens och besvärinstansernas tolkningspraxis. Folkpensionsanstalten konstaterade i sitt yttrande att det är nödvändigt att på lag- eller förordningsnivå föreskriva om närmare gränsvärden och kännetecken. Särskilt problematiska med tanke på verkställigheten är i synnerhet sådana i graviditetsskyddsförordningen nämnda faktorer som medför risker, om vars skadliga effekter på fostret eller den gravida det finns mycket begränsat med vetenskapliga forskningsbevis eller inga forskningsbevis alls. Som exempel kan nämnas arbetsrörelser, arbetsställningar, förflyttningar samt psykisk och fysisk uttrötning, som anges i graviditetsskyddsförordningen. En synnerligen stor del av arbetsuppgifterna innehåller denna typ av faktorer, och i och med att det finns begränsat med forskningsbevis eller inga forskningsbevis alls blir det mycket utmanande att bedöma om förutsättningarna för särskild graviditetsspenning uppfylls. Dessutom kommer övergången från en uttömmande förteckning över faktorer som medför risker till en öppen förteckning samt de ovannämnda tolkningsproblemen att förhindra en automatiserad handläggning av ansökningar. Folkpensionsanstalten kan inte heller tillförlitligt utreda om arbetsgivaren först har strävat efter att på ett rimligt sätt uppfylla sina skyldigheter. Således kan det hända att arbetsgivarens primära skyldighet att minimera en riskfaktor på arbetsplatsen inte alla gånger fullgörs.

Folkpensionsanstalten och Arbetshälsoinstitutet lyfte i sina yttranden också fram en oro över vilka konsekvenser propositionen får för jämställdheten mellan könen. Propositionen kan ha konsekvenser för anställningen av kvinnor och diskriminering på arbetsplatserna. Dessutom uppskattar Folkpensionsanstalten att antalet personer som kommer att omfattas av tillämpningsområdet för förmånen ökar avsevärt t.ex. inom social- och hälsovården samt inom småbarnspedagogiken och undervisningssektorn, som redan nu lider av brist på arbetskraft. Om det föreskrivs för allmänt om de faktorer som berättigar till särskild graviditetsspenning finns det en risk för att alla gravida arbetstagare genast i början av sin graviditet får rätt till särskild graviditetsspenning, eftersom alla gravida kan beröras av vissa faktorer som nämns i graviditetsskyddsförordningen, såsom förflyttningar samt psykisk och fysisk uttrötning, om inte mer exakta kriterier fastställs för dessa faktorer.

Propositionen har inte ändrats till följd av Folkpensionsanstaltens och Arbetshälsoinstitutets remissvar, eftersom det föreskrivs om säkerhet i arbetet och arbetsgivarens skyldigheter annanstans i lagstiftningen än i sjukförsäkringslagen. Senare kan det genom en förordning av statsrådet om ändring av förordningen om verkställighet av sjukförsäkringslagen föreskrivas om närmare kriterier bl.a. i fråga om den utredning som ska fogas till ansökan.

Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf konstaterade i sitt yttrande att i nordisk jämförelse utnyttjas rätten till särskild graviditetsspenning i Finland minimalt i förhållande till exempelvis Sverige och Norge. Arbetsförhållandena är ändå i regel på samma nivå i alla nordiska länder. Det att särskild graviditetsspenning utnyttjas i obetydlig grad och att andelen avslag är stor ger vid handen att linjen för avgöranden är för hård eller att rättsgrunden är oklar. Målet bör vara att särskild graviditetsspenning börjar utnyttjas mer på grund av den gravidas och fostrets säkerhet.

Fackförbundet Pro poängterade i sitt yttrande att också skyddet för arbetstagare som nyligen fött barn och som ammar samt för amning bör beaktas bättre i lagstiftningen. I yttrandet konstaterades det att rätten till särskild graviditetsspenning också bör gälla i sådana situationer där amning kan äventyra hälsan hos arbetstagarens barn på grund av olägenheter och risker som

förekommer i arbetsmiljön. Dessutom bör amning också beaktas i arbetsavtalslagen. Propositionen har inte ändrats till följd av remissvaret. Den särskilda graviditetspenningen, som hör till systemet med föräldradagpenningar, är en förmån som till sin art och sina kriterier hänför sig till graviditetstiden, och om den utvidgas till att omfatta också tiden efter förlossningen kräver detta ett storskaligt beredningsarbete. Det gäller bl.a. att ta hänsyn till förhållandet till arbetstagarens rätt till graviditetspenning och föräldradagpenning. Dessutom har ändringarna i arbetsavtalslagen i samband med denna proposition inte bedömts i mer omfattande grad än vad som krävts för att kunna föreskriva om partiell särskild graviditetspenning.

Även de ändringar som föreslagits i bestämmelserna om donationsdagpenning understöddes. Utifrån de inkomna remissvaren har några mindre preciseringar gjorts i konsekvensbedömningarna och motiveringarna i propositionen. Njur- och leverförbundet rf konstaterade i sitt yttrande att givaren förutom inkomstbortfall också förorsakas andra kostnader för resor och parkeringsavgifter i anslutning till en njurdonation. Resor som gjorts i anslutning till en organtransplantation eller undersökningar före en organtransplantation kan ersättas med stöd av sjukförsäkringen som kostnader för mottagare av organ eller som givarens egna kostnader, om det är fråga om en organdonation till en släkting. För varje resa ska givaren betala en självrisk på 25 euro. Anonyma njurdonatorer kan inte söka ersättning för resor med stöd av sjukförsäkringslagen, utan de ska betala alla kostnader själva. Förbundet föreslår därför att det i fortsättningen ska utredas om det är möjligt att ändra sjukförsäkringslagen så att givarna kan få full ersättning för kostnaderna för resor och parkeringsavgifter.

Den föreslagna ändringen i bestämmelsen om specialvårdspenning ansågs vara bra och motiverad. Remissinstanserna understödde förslaget att rätten till specialvårdspenning binds till nivån på vården i stället för vårdplatsen.

Efter remissbehandlingen har ytterligare några ändringar gjorts i propositionen i samband med en författningsöversyn.

7 Specialmotivering

7.1 Sjukförsäkringslagen

2 kap. Gemensamma bestämmelser om sjukvårdsersättningar

5 §. *Sjukvårdsersättningens förhållande till ersättning enligt någon annan lag.* Det föreslås att paragrafens 2 mom. ändras så att hänvisningen till patientskadelagen (585/1986) ersätts med en hänvisning till patientförsäkringslagen (948/2019). Patientskadelagen har upphävts genom patientförsäkringslagen. Det är fråga om en ändring av teknisk natur.

8 kap. Sjukdagpenning och partiell sjukdagpenning

1 §. *Sjukdagpenning.* Enligt paragrafens 2 mom. gäller vad som i sjukförsäkringslagen föreskrivs om sjukdagpenning i tillämpliga delar också den donationsdagpenning som avses i 1 kap. 4 § 6 punkten. Momentet upphävs eftersom det i den nya 1 b § föreskrivs om de bestämmelser som ska tillämpas i fråga om donationsdagpenning.

1 b §. *Donationsdagpenning.* Den föreslagna paragrafen är ny. Enligt 1 mom. betalas till en försäkrad donationsdagpenning för ersättande av det inkomstbortfall som orsakas av att organ, vävnad eller celler tas och att anknytande nödvändiga undersökningar utförs. En givare har rätt

till donationsdagpenning endast om han eller hon orsakas inkomstbortfall på grund av donationen.

Med tagande av organ, vävnader och celler avses ett ingrepp där organ, vävnad eller celler tas från en givare för behandling av en annan människas sjukdom eller kroppsskada. Den person från vilken tagandet sker är en givare av organ, vävnad eller celler. Tagandeingreppet innefattar alla undersökningar som givaren genomgår, de behandlingar som givaren genomgår inför ingreppet, själva ingreppet och den fortsatta vård, rehabilitering och återhämtning som ingreppet kräver.

I 2 mom. föreskrivs det om arbetsgivarens rätt till donationsdagpenning. Donationsdagpenning betalas till arbetsgivaren till den del arbetstagaren på grundval av ett anställningsförhållande har rätt till lön eller motsvarande ersättning för den tid då arbetstagaren inte har kunnat utföra sitt arbete på grund av tagande av organ, vävnad eller celler, eller anknytande nödvändiga undersökningar. Vidare förutsätts det att det i anställningsvillkoren avtalats om att dagpenningen eller en del av den ska betalas till arbetsgivaren. Donationsdagpenning betalas inte till arbetstagaren för samma tid till den del förmånen motsvarar lönen. Bestämmelsen motsvarar det som föreskrivs om övriga dagpenningförmåner enligt sjukförsäkringslagen.

Enligt 3 mom. ska i fråga om donationsdagpenning tillämpas vad som i sjukförsäkringslagen föreskrivs om sjukdagpenning, om inte något annat föreskrivs särskilt om donationsdagpenning.

På donationsdagpenning tillämpas inte bestämmelserna i 7 kap. 1 och 3 §. I dessa paragrafer föreskrivs det om rätt till sjukdagpenning enligt årsinkomst samt om rätt till dagpenningförmånens minimibelopp. Om bestämmandet av donationsdagpenning på basis av inkomstbortfall föreskrivs i den nya 16 § som fogas till 11 kap.

På donationsdagpenning tillämpas inte bestämmelserna i 8 kap. 1, 2, 4 och 4 a, 5 och 5 a §. Kapitlets 1 § gäller betalning av sjukdagpenning och donationsdagpenning. Paragrafens 2 mom., som gäller donationsdagpenning, upphävs, varmed 1 § inte längre i fortsättningen tillämpas på donationsdagpenning. I 2 § föreskrivs det om den försäkrades ålder som en förutsättning för beviljande av sjukdagpenning. Enligt tillämpningspraxisen för den gällande lagen tillämpas 2 § inte på donationsdagpenning, utan en försäkrad under 18 år eller över 67 år kan också i fortsättningen få donationsdagpenning förutsatt att den försäkrade har orsakats ett inkomstbortfall av att organ, vävnad eller celler tagits och att anknytande nödvändiga undersökningar utförts. Den försäkrade förutsätts inte vara arbetsoförmögen för att kunna få donationsdagpenning, och därför tillämpas inte 8 kap. 4 § på donationsdagpenning. Personen är i regel inte arbetsoförmögen när nödvändiga undersökningar utförs i anknytning till tagande av organ eller vävnad. Han eller hon kan emellertid ha rätt till donationsdagpenning för tiden för dessa undersökningar. Personen kan ha rätt till donationsdagpenning också när han eller hon orsakas inkomstbortfall på grund av uppföljningsbesök efter en organdonation. På donationsdagpenning tillämpas inte heller bestämmelsen om utlåtande om arbetsförmåga i 5 a §. Kapitlets 4 a § gäller studerandes sjukdagpenning, och eftersom det anknyter till en bedömning av studerandes arbetsförmåga tillämpas det inte på donationsdagpenning. En studerande kan ha rätt till donationsdagpenning om han eller hon orsakas ett inkomstbortfall i sitt arbete eller sin företagsverksamhet på grund av tagande av organ, vävnad eller celler eller anknytande nödvändiga undersökningar. Om studeranden inte har orsakats något inkomstbortfall men är arbetsoförmögen på grund av en organdonation kan han eller hon ha rätt till sjukdagpenning efter självrisktiden.

Sjukförsäkringslagens 8 kap. 5 §, där det föreskrivs om begränsningar för betalning av sjukdagpenning, tillämpas inte på donationsdagpenning. Enligt 5 § 1 punkten betalas inte

sjukdagpenning till en försäkrad som avtjänar fängelsestraff i ett fängelse som avses i 4 kap. 1 § i fängelselagen (767/2005), med undantag av förvandlingsstraff för böter. Enligt 8 kap. 6 § i fängelselagen kan en fånge ges tillstånd att under ordinarie arbetstid arbeta eller delta i arbetspraktik utanför fängelset (civilt arbete). Om en fånge står i ett arbetsavtals- eller tjänsteförhållande är det inte motiverat att i fråga om donationsdagpenning behandla honom eller henne på något annat sätt än andra personer som står i arbetsavtals- eller tjänsteförhållande. Om en fånge orsakas inkomstbortfall i sitt arbetsavtals- eller tjänsteförhållande på grund av att organ, vävnad eller celler tas och anknytande nödvändiga undersökningar utförs kan donationsdagpenning betalas till fången för ersättande av det inkomstbortfall som han eller hon har orsakats. Även inkomstbortfall som orsakas i företagarbete ersätts på motsvarande sätt som i fråga om andra företagare, dvs. på basis av årsarbetsinkomsten i FöPL- eller LFöPL-försäkringen. Med tanke på fängelsestraffet torde fångars möjlighet att donera organ, vävnad eller celler vara mycket begränsade, och i praktiken är det således sällsynt att donationsdagpenning beviljas personer som avtjänar fängelsestraff. Tillstånd till civilt arbete, som gör det möjligt för en fånge att arbeta utanför fängelset, har enligt uppgifter från Brottsföljdsmyndigheten beviljats 134 personer 2022, 124 personer 2023 och 125 personer 2024.

Enligt 8 kap. 5 § 2 mom. i sjukförsäkringslagen betalas sjukdagpenning inte heller till en försäkrad som fullgör beväringstjänst i aktiv tjänst eller frivillig militärtjänst motsvarande beväringstjänst, som i försvarsmaktens tjänst fullgör vapenfri tjänst eller hör till reserven eller den ersättande reserven eller som fullgör civiltjänst. I den situation som avses i paragrafen kan den försäkrade dock också stå i t.ex. ett arbetsavtalsförhållande och arbeta under sina ledigheter t.ex. under veckoslut. Om en person orsakas inkomstbortfall i sitt arbetsavtals- eller tjänsteförhållande på grund av att organ, vävnad eller celler tas och anknytande nödvändiga undersökningar utförs kan donationsdagpenning betalas till personen för ersättande av det inkomstbortfall som han eller hon har orsakats. Även inkomstbortfall som orsakas i företagarbete ersätts på motsvarande sätt som i fråga om andra företagare. I praktiken är det sällsynt att en person under tjänstgöring donerar organ, vävnader eller celler, och framför allt en längre frånvaro till följd av en organdonation kan leda till att tjänstgöringen avbryts.

På donationsdagpenning tillämpas inte bestämmelserna i 8 kap. 6 § om förmåner som utgör hinder för sjukdagpenning. En person har rätt till donationsdagpenning om han eller hon står i arbetsavtals- eller tjänsteförhållande eller är företagare och orsakas ett inkomstbortfall på grund av frånvaro från arbetet som beror på tagande av organ, vävnad eller celler eller anknytande nödvändiga undersökningar. I bedömningen av rätten till donationsdagpenning har det ingen betydelse om en person som står i arbetsavtals- eller tjänsteförhållande eller är företagare får en förmån som nämns i 8 kap. 6 §. Beloppet av donationsdagpenning grundar sig på det inkomstbortfall som orsakats på det sätt som föreskrivs i den föreslagna 11 kap. 16 §. Om en person får en förmån som nämns i 8 kap. 6 § 1 mom. 1–3 punkten kan inkomstbortfall på grund av donation orsakas t.ex. till följd av att en arbetsprövning som genomförs som rehabilitering avbryts eller att arbete vid sidan av rehabilitering förhindras.

På donationsdagpenning tillämpas inte bestämmelserna om sjukdagpenning i 8 kap. 7–10 §. Bestämmelserna gäller självrisktiden och maximitiden för sjukdagpenning samt dagpenning som betalas till FöPL- eller LFöPL-försäkrade företagare för självrisktiden för sjukdagpenning. Beviljande av donationsdagpenning grundar sig på vävnadslagen, i vars 18 § 2 mom. det föreskrivs om att dagpenning ska betalas utan hinder av 8 kap. 7 § i sjukförsäkringslagen för samtliga vardagar.

Bestämmelser om beloppet av donationsdagpenning finns i nya 11 kap. 16 §. Av denna anledning tillämpas inte 11 kap. 1, 2, 5–8, 10 och 14 § på beloppet av donationsdagpenning.

Bestämmelsen om löneinkomst i 11 kap. 3 § tillämpas emellertid på donationsdagpenning så att lönebegreppet i fråga om donationsdagpenning i regel motsvarar lönebegreppet i fråga om andra dagpenningsförmåner enligt sjukförsäkringslagen. Beloppet av donationsdagpenning för arbetstagare grundar sig dock endast på löneinkomst som betalats ut på basis av ett arbetsavtals- eller tjänsteförhållande och på vilken förskottsinnehållning ska verkställas. Beloppet av donationsdagpenning för företagare grundar sig endast på årsarbetsinkomsten i LFöPL- eller FöPL-försäkringen. Det är inte möjligt att beakta företagarens eventuella andra förluster av inkomst i bedömningen av inkomstbortfallet. På donationsdagpenningen tillämpas inte 11 kap. 7 § om försäkringsavgifter och försäkringspremier som ska dras av från löneinkomsten, 8 § om fastställande av sjukdagpenning när en person har flera arbeten eller 10 § om sjuk- och föräldradagpenningens samt specialvårdspenningens minimibelopp. Syftet med propositionen är att göra det möjligt att ersätta det faktiska inkomstbortfall som orsakas av en donation. Inkomstbortfallet kan också vara mindre än dagpenningsförmånens minimibelopp, varvid det inte är motiverat att betala minst ett belopp som motsvarar dagpenningens minimibelopp. Dessutom kan en givare inte få någon extra fördel, eftersom det enligt 18 kap. 2 § 1 mom. i vävnadslagen varken får utlovas eller betalas ersättning till givaren för tagande och användning av organ, vävnader eller celler. Inte heller i fråga om dagpenning för smittsam sjukdom, som också är en s.k. full ersättning för inkomstbortfall, tillämpas något minimibelopp.

På donationsdagpenningen tillämpas 12 kap. 1 §, som gäller samordning av dagpenningsförmåner. Till en försäkrad betalas samtidigt endast en dagpenningsförmån enligt sjukförsäkringslagen, även om förutsättningarna för beviljande av flera dagpenningsförmåner i övrigt uppfylls. Donationsdagpenning utgör ett hinder för betalning av dagpenning enligt lagen om ersättning till lantbruksföretagare för självrisktiden enligt sjukförsäkringslagen (118/1991). Enligt 4 § i den lagen har lantbruksföretagare inte rätt till dagpenning, om han eller hon för samma tid och på grund av samma arbetsoförmåga har rätt till ersättning med stöd av någon annan lag och om inkomsten av lantbruksföretagarverksamheten beaktas då ersättningens storlek bestäms.

På donationsdagpenningen tillämpas inte bestämmelserna om sjukdagpenning i 12 kap. 2–7, 11 och 12 §. I dessa föreskrivs det om sjukdagpenningens förhållande till andra lagstadgade förmåner som betalas på grund av arbetsoförmåga, primärtiden för sjukdagpenningen, sjukdagpenningens förhållande till ålderspension och rehabiliteringspenning enligt arbetspensionslagarna, utredningsskyldighet i fråga om rehabiliteringsmöjligheter, sjukdagpenningens förhållande till studiepenning, sjukdagpenning och skada som orsakats genom brott samt avdrag av andra månadsförmåner enligt någon annan lag som betalas för samma tid från sjukdagpenning, föräldradagpenning och specialvårdspenning.

I 12 kap. 8 § i sjukförsäkringslagen föreskrivs det om förhållandet mellan sjukdagpenning och patientskadeersättning. Paragrafen tillämpas också på donationsdagpenning. Om ersättning enligt patientskadelagen redan har betalats till den försäkrade för samma tid, betalas till Patientförsäkringscentralen donationsdagpenning högst till beloppet av den utbetalda ersättningen. Bestämmelser om ersättning för patientskador finns i patientförsäkringslagen. Ersättning för inkomstbortfall enligt patientskadelagen betalas till den del eventuella förmåner enligt andra lagar inte täcker det inkomstbortfall som orsakats av skadan. Donationsdagpenningen är primär i förhållande till ersättningen för inkomstbortfall enligt patientskadelagen på motsvarande sätt som sjukdagpenningen. Om en patientskada inträffar i samband med donation ersätts endast patientskadans andel med stöd av patientskadeersättning. Den sedvanliga konvalescenstid som följer efter en donation ersätts inte med stöd av patientförsäkringen.

Donationsdagpenningen är en sjukdomsförmån som avses i artikel 3.1 a i EU-förordning 883/2004. På donationsdagpenningen tillämpas 12 kap. 10 § 1 mom. om beaktande av förmån

som betalas från utlandet, varmed det blir möjligt att vid beviljande av donationsdagpenning även beakta förmåner som beviljas av andra stater än de som tillämpar EU-lagstiftningen. Kapitlets 10 § 2 mom. har samband med 12 kap. 2 §, som inte tillämpas på donationsdagpenning, och därför tillämpas inte 2 mom. på donationsdagpenning.

På donationsdagpenningen tillämpas 15 kap. 11 § i sjukförsäkringslagen, som gäller arbetslöshetskassans eller Folkpensionsanstaltens rätt till sjukdagpenning. Om en mottagare av arbetslöshetsförmån står i arbetsavtals- eller tjänsteförhållande eller är företagare och orsakas ett inkomstbortfall på grund av frånvaro från arbetet som beror på tagande av organ, vävnad eller celler eller anknytande nödvändiga undersökningar, kan han eller hon ha rätt till donationsdagpenning. Donationsdagpenningen fastställs på basis av det inkomstbortfall som orsakats på motsvarande sätt som i fråga om andra grupper av personer. Donationsdagpenningen och arbetslöshetsförmånen samordnas i enlighet med lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

5 §. Begränsningar för betalning av sjukdagpenning. I denna paragraf föreskrivs det om situationer i vilka sjukdagpenning inte betalas, trots att personen annars skulle ha rätt den. Terminologin i 1 mom. 2 punkten är föråldrad, och det föreslås att den ändras så att den motsvarar den gällande lagstiftningen. Enligt denna punkt betalas sjukdagpenning inte till en försäkrad som tjänstgör enligt värnpliktslagen (1438/2007) eller lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (285/2022) eller som fullgör civiltjänst enligt civiltjänstlagen (1446/2007). Det är fråga om en teknisk ändring, och avsikten är inte att ändra rådande tillämpningspraxis.

9 kap. Föräldradagpenningar

3 §. Rätt till särskild graviditetspenning. I denna paragraf föreskrivs det om när en försäkrad har rätt till särskild graviditetspenning. Enligt den gällande paragrafens 1 mom. har en försäkrad som är gravid och är i förvärvsarbete eller i eget arbete, med undantag för arbete som utförs i det egna hushållet, rätt till särskild graviditetspenning, om ett kemiskt ämne, strålning, en smittsam sjukdom eller någon annan motsvarande omständighet som hänför sig till den försäkrades arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden äventyrar den försäkrades eller fostrets hälsa. Terminologin och innehållet i momentet ändras med avseende på riskfaktorer så att de motsvarar det som föreskrivs i graviditetsskyddsdirektivet och graviditetsskyddsförordningen. Riskfaktorerna enligt den gällande bestämmelsen utgör även i fortsättningen grund för särskild graviditetspenning, men i och med att ordalydelsen i paragrafen förenhetligas med graviditetsskyddsförordningen kommer bestämmelsen att omfatta även nya faktorer. Liksom för närvarande berättigar inte enbart förekomsten av en riskfaktor i arbetet till särskild graviditetspenning och särskild graviditetsledighet, utan i riskbedömningen ska det tas hänsyn till exponeringens art, grad och varaktighet i enlighet med graviditetsskyddsförordningen. Genom förordning av statsrådet utfärdas även i fortsättningen närmare bestämmelser om när det kan bedömas att den försäkrades arbetsuppgifter eller förhållandena på arbetsplatsen äventyrar den försäkrades eller fostrets hälsa i ovan nämnda situationer.

Enligt det föreslagna 1 mom. har en försäkrad som är gravid och är i förvärvsarbete eller i eget arbete, med undantag för arbete som utförs i det egna hushållet, rätt till särskild graviditetspenning, om en kemisk, biologisk, fysikalisk eller fysisk faktor, arbetsmiljön eller någon annan motsvarande omständighet som hänför sig till den försäkrades arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden äventyrar den försäkrades eller fostrets hälsa. Det uttryckliga omnämnandet av strålning och smittsam sjukdom stryks ur bestämmelsen, men de ingår alltjämt i de mer allmänna uttrycken som föreslås. ”Kemisk faktor” är en mer allmän term än ”kemiskt ämne”, som används i den gällande lagen, eftersom den också innefattar kemiska föreningar och

arbetsmetoder, t.ex. damm, ånga och imma som uppkommer i samband med arbetsprocesser. Biologiska faktorer omfattar även smittsamma sjukdomar enligt den gällande bestämmelsen.

En ny grupp av faktorer som berättigar till särskild graviditetspenning och som nämns i paragrafen är fysikaliska och fysiska faktorer, som man vet att medför risker för gravida personer eller för graviditet. Dessa faktorer kan orsaka t.ex. skador på fostret eller moderkakens fäste eller öka risken för att graviditeten avbryts. Närmare bestämmelser om fysikaliska och fysiska faktorer ska enligt förslaget finnas i förordningen om verkställighet av sjukförsäkringslagen. Exempel på fysikaliska och fysiska faktorer som nämns i den gällande graviditetsskyddsförordningen är åtminstone buller, extrem kyla och hetta, stötar, vibrationer och rörelser samt manuell hantering av laster. Även arbetsrörelser och arbetsställningar, psykisk och fysisk uttröttnings samt andra fysiska ansträngningar i anslutning till arbetstagarens arbete som man vet att medför en risk för gravida personer eller för graviditet, omfattas av graviditetsskyddsförordningen.

Genom förordning av statsrådet ska det också föreskrivas närmare om arbetsförhållanden som man vet att medför skada för gravida personer. Arbetsförhållanden som är riskfyllda enligt graviditetsskyddsförordningen är t.ex. underjordiskt gruvarbete, undervattensdykning med dykarutrustning samt arbete i miljö med högt övertryck, vilket motsvarar de gällande bestämmelserna i förordningen om verkställighet av sjukförsäkringslagen. Andra arbetsförhållanden som anges vara riskfyllda i graviditetsskyddsförordningen är rök- och kemikaliedykning samt nattarbete. Trots att rök- och kemikaliedykning inte nämns separat i förordningen om verkställighet av sjukförsäkringslagen är dessa aktiviteter förknippade med sådana kemiska ämnen som vid exponering gett upphov till rätt till särskild graviditetspenning. Däremot berättigar inte nattarbete enligt gällande lagstiftning till särskild graviditetspenning.

Förteckningen över riskfyllda faktorer i anknytning till arbetsuppgifter och arbetsförhållanden är inte uttömmande, utan även någon annan motsvarande omständighet kan bli föremål för bedömning förutom de som uttryckligen nämns i bestämmelsen. Till denna del motsvarar bestämmelsen graviditetsskyddsdirektivet och graviditetsskyddsförordningen. I den gällande paragrafens 1 mom. nämns också "annan motsvarande omständighet", men i förordningen om verkställighet av sjukförsäkringslagen har innehållet fastställts på ett uttömmande sätt.

4 a §. Betalning av partiell särskild graviditetspenning. Det är fråga om en ny bestämmelse. Enligt gällande lagstiftning kan särskild graviditetspenning endast betalas till fullt belopp. Det föreslås att särskild graviditetspenning betalas partiellt under partiell särskild graviditetsledighet, som det föreskrivs om i en ny bestämmelse som fogas till arbetsavtalslagen. Partiell särskild graviditetspenning och partiell särskild graviditetsledighet kan komma i fråga om det inte är möjligt att trygga den gravida arbetstagarens eller fostrets hälsa genom åtgärder som vidtas av arbetsgivaren, såsom att göra ändringar i arbetsförhållandena eller arbetsskiftet i arbetstagarens eget arbete, eller att omplacera arbetstagaren i andra lämpliga arbetsuppgifter. Andra avvärande åtgärder är således alltid primära i förhållande till ledighet.

I 1 mom. konstateras det att om arbetsgivaren inte kan ordna annat arbete för den försäkrade i enlighet med 2 kap. 3 § 2 mom. i arbetsavtalslagen eller 2 kap. 3 § 2 mom. i lagen om sjöarbetsavtal och den risk för den försäkrades eller fostrets hälsa som avses i 9 kap. 3 § 1 mom. i sjukförsäkringslagen endast kan undvikas genom att arbetstiden förkortas och den försäkrade av denna orsak har kommit överens om deltidarbete med sin arbetsgivare, kan partiell särskild graviditetspenning betalas under tiden för deltidarbete. En annan förutsättning är att den försäkrades dagliga arbetstid är högst fem timmar. Det att arbetstiden är kortare än vid heltidarbete ska således uttryckligen bero på avvärande av en i 3 § avsedd risk i sådana fall där arbetsgivarens arbetarskyddsrelaterade avvärande åtgärder inte räcker till för att trygga den

gravida arbetstagarens eller fostrets hälsa. För att partiell särskild graviditetspenning ska kunna beviljas ska arbetstagaren ha en kortare daglig arbetstid. Om arbetstagaren arbetar deltid t.ex. på så sätt att några dagar i veckan är arbetsdagar och några lediga dagar kan särskild graviditetspenning enligt gällande 4 § 2 mom. betalas för de vardagar under vilka arbetstagaren inte arbetar. I dessa situationer betalas särskild graviditetspenning till fullt belopp.

Enligt 2 mom. kan även gravida företagare få partiell särskild graviditetspenning på motsvarande villkor som löntagare. En förutsättning är att den dagliga arbetstiden är högst fem timmar på grund av en riskfaktor som anges i 3 § och risken för den gravida eller för fostret inte kan avvägras på något annat sätt. Vidare förutsätts att den kortare arbetstiden medför inkomstbortfall för företagaren.

I 3 mom. föreskrivs det att om en försäkrad arbetar i flera arbetsförhållanden, eller både som anställd och företagare, förutsätts för betalning av partiell särskild graviditetspenning att den dagliga sammanlagda arbetstiden är högst fem timmar.

10 kap. Specialvårdspenning

2 §. Förutsättningar för betalning av specialvårdspenning. I denna paragraf föreskrivs det om i vilka situationer och under vilka förutsättningar specialvårdspenning kan betalas. Det föreslås att 2 mom. 1 punkten ändras så att begreppen verksamhetsenhet på nivån för specialiserad sjukvård och poliklinik på nivån för specialiserad sjukvård vid specialomsorgsdistriktets verksamhetsenhet ersätts med ett omnämnande av vård eller rehabilitering på nivån för specialiserad sjukvård. Det väsentliga med tanke på beviljandet av specialvårdspenning är, helt enligt rådande tillämpningspraxis, på vilken nivå vården ges och hur krävande den är. I motsats till den gällande bestämmelsen binds inte vården på nivån för specialiserad sjukvård till en viss verksamhetsenhet.

Nivån på vården ska således bedömas utifrån frågan om vården med hänsyn till innehåll och kravnivå motsvarar vård som kräver medicinsk specialkompetens på nivån för specialiserad sjukvård.

Enligt 3 § 3 punkten i hälso- och sjukvårdslagen avser specialiserad sjukvård hälso- och sjukvårdstjänster inom medicinska och odontologiska verksamhetsområden som hänför sig till förebyggande, undersökning, vård och behandling av sjukdomar, prehospital akutsjukvård, jour och medicinsk rehabilitering. Den specialiserade sjukvården är verksamhet inom medicinska och odontologiska specialområden, som indelas i specialiserad sjukvård på basnivå, krävande specialiserad sjukvård och högspecialiserad sjukvård. Med specialiserad sjukvård på basnivå avses sådana undersökningar som görs och sådan vård som ges vid polikliniker samt sådan dagkirurgi inom den specialiserade sjukvården där patienterna i regel inte tas in för vård på sjukhusets bäddavdelning. Med krävande specialiserad sjukvård avses sådan specialiserad sjukvård som omfattar jour, vård på bäddavdelning och intensivvård inom de medicinska och odontologiska specialområdena. Krävande specialiserad sjukvård innebär sådan jour och sådan vård på bäddavdelning som förekommer på sjukhus, inklusive undersökningar i direkt anslutning till detta, inom de medicinska och odontologiska specialområdena.⁴³

⁴³ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om hälso- och sjukvård samt lagar om ändring av folkhälsolagen, lagen om specialiserad sjukvård och lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (RP 90/2010 rd)

Tjänster inom specialiserad sjukvård tillhandahålls i huvudsak på sjukhus och deras polikliniker samt vid jourerna. Det är dock möjligt att tillhandahålla vård på nivån för specialiserad sjukvård förutom vid egentliga verksamhetsenheter för specialiserad sjukvård även t.ex. i samband med primärvården, inom den privata hälso- och sjukvården samt i hemmet. Rätt till specialvårdspenning kan föreligga om vård på nivån för specialiserad sjukvård tillhandahålls i hemmet, s.k. hemsjukhusvård, eller om vården anknyter till vård på nivån för specialiserad sjukvård.

Vård som tillhandahålls på en hälsovårdscentral är i regel vård på nivån för primärvård. Det medicinska ansvaret för vården har en läkare som arbetar med arbetsbeskrivningen allmänläkare, oavsett om denna läkare till utbildningen är allmänläkare, läkare med specialistkompetens i allmänmedicin eller specialistläkare inom någon annan specialitet, t.ex. barnsjukdomar. Det är dock möjligt att också tillhandahålla vård på nivån för specialiserad sjukvård på en hälsovårdscentral. Var läkaren har varit verksam när han eller hon har skrivit ut intyget avgör inte i sig om det är fråga om vård på nivån för specialiserad sjukvård. Inte heller titeln på den läkare som skrivit ut intyget (allmänläkare, läkare med specialistkompetens i allmänmedicin, specialistläkare inom någon annan specialitet) avgör i sig om det är fråga om vård på nivån för primärvård eller på nivån för specialiserad vård, utan det är vårdens innehåll som avgör hur krävande vården är och på vilken nivå den ges. Vård på nivån för specialiserad sjukvård kan också ges inom den privata hälso- och sjukvården, och det väsentliga med tanke på specialvårdspenningen är då vårdens innehåll och kravnivå.

I praktiken kan vård på nivån för specialiserad sjukvård bestå av t.ex. vård som planeras och ges vid en verksamhetsenhet som tillhandahåller specialiserad sjukvård, vård som planeras och ges av en läkare med specialistkompetens inom något annat område än allmänmedicin inom läkarens egen specialitet, samt vård om vilken en specialistläkare inom specialiteten i fråga har konsulterats, även om vårdansvaret kvarstår hos en annan läkare. Till exempel om en läkare inom primärvården har konsulterat en läkare inom den specialiserade sjukvården och den sistnämnda läkaren har gett anvisningar om att vårdplanen och genomförandet av vården ska innefatta vård på nivån för specialiserad sjukvård kan specialvårdspenning beviljas även om patienten och vårdansvaret inte har överförs till den specialiserade sjukvården.

11 kap. Beloppet av dagpenningförmånerna

3 §. Löneinkomst. Det föreslås att 5 mom. ändras så att det motsvarar den nya veterinärvårdslagen (285/2023) som träder i kraft den 1 januari 2026. Det är fråga om en teknisk ändring, där hänvisningarna till paragraferna i veterinärvårdslagen ska korrigeras så att de gäller paragraferna i den nya lagen.

5 §. Ersättning för inkomstbortfall. I paragrafen finns en förteckning över de förmåner som ska beaktas i årsinkomsten som sådana till det beviljade beloppet. Till 1 mom. fogas ett omnämnande av donationsdagpenning enligt 18 § 2 mom. i lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål. Donationsdagpenningen beaktas i årsinkomsten till det belopp som den beviljats, eftersom donationsdagpenningen i och med den ändring som föreslås i donationsdagpenningens belopp ersätter det faktiska inkomstbortfall som den försäkrade orsakats på grund av sin frånvaro från arbetet. Dessutom ändras hänvisningen till den upphävida patientskadelagen till en hänvisning till patientförsäkringslagen. Det är till denna del fråga om en ändring av teknisk natur.

6 §. Förmånsbaserad inkomst. I 1 mom. finns en förteckning över de ersättningar för inkomstbortfall och sociala förmåner utifrån vilka den förmånsbaserade inkomsten beräknas.

De förmåner som nämns i momentet är i huvudsak till sin karaktär ersättningar för inkomstbortfall, men de ersätter dock i enlighet med de egna beräkningsbestämmelserna inte helt och hållet den försäkrades inkomstbortfall. Paragrafens 1 mom. 3 punkt ändras så att förutom dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar nämns också donationsdagpenning enligt 18 § 2 mom. i lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål som en dagpenningsförmån som inte beaktas i beräkningen av den förmånsbaserade inkomsten. Däremot beaktas donationsdagpenningen i årsinkomsten som ersättning för inkomstbortfall enligt 5 § i samma kapitel på samma sätt som dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar. Dessutom stryks hänvisningen till 1 kap. 4 § 6 punkten, där det definieras vad som avses med dagpenningsförmån, som onödig. Det är fråga om en ändring av teknisk karaktär.

13 §. *Beloppet av partiell särskild graviditetspenning och partiell föräldrapenning.* Till paragrafen fogas ett omnämnande av beloppet av särskild graviditetspenning i de situationer som avses i det föreslagna 4 a §. Beloppet av partiell särskild graviditetspenning är hälften av den särskilda graviditetspenningens belopp som annars betalas till den försäkrade. Regleringen motsvarar det som föreskrivs om partiell föräldrapenning.

16 §. *Beloppet av donationsdagpenning.* Denna paragraf är ny. I paragrafen föreskrivs det om beloppet av donationsdagpenning. Beloppet av donationsdagpenning beräknas på basis av det inkomstbortfall som den försäkrade har orsakats. I 1 mom. föreskrivs det om grunden för donationsdagpenningen. Donationsdagpenningen bestäms på basis av den lön som den försäkrade skulle ha fått i sitt anställnings- eller tjänsteförhållande, om inte denne hade varit förhindrad att utföra sitt arbete på grund av tagande av organ, vävnad eller celler, eller anknytande nödvändiga undersökningar. Arbetsgivaren ska bedöma hur mycket lön arbetstagaren skulle ha fått om denne inte hade varit frånvarande från sitt förvärvsarbete. Som inkomstbortfall betraktas inte skattefria ersättningar som betalas som tillägg till lönen, såsom dagpenning eller kilometerersättning.

I vissa situationer kan det vara svårt att beräkna inkomstbortfallet för frånvarotiden. Om det inte läggs fram tillräckligt tillförlitliga uppgifter om beloppet av inkomstbortfallet, kan donationsdagpenningen bestämmas på basis av den lön som den försäkrade fick omedelbart innan denne var förhindrad att utföra sitt arbete på grund av tagande av organ, vävnad eller celler, eller anknytande nödvändiga undersökningar. Följaktligen kan som grund för donationsdagpenningen användas t.ex. den lön som betalats för den lönebetalningsperiod som föregått frånvaron från arbetet.

Donationsdagpenning betalas inte för semesterdagar, eftersom inget inkomstbortfall uppstår under semester. Det är fråga om en ändring i tidigare tillämpningspraxis, enligt vilken donationsdagpenning betalas för semesterdagar till den försäkrade själv på motsvarande sätt som sjukdagpenning. Donationsdagpenning betalas inte heller till arbetsgivaren för denna tid, eftersom arbetsgivaren betalar lön utifrån den semester som den försäkrade intjänat genom arbete. Då betalar arbetsgivaren inte lön för frånvaro som beror på donation av organ, vävnad eller celler. Donationsdagpenning betalas inte heller för annan tidigare överenskommen avlönad frånvaro, eftersom inget inkomstbortfall uppstår. Om det är fråga om en tidigare överenskommen oavlönad frånvaro uppstår i regel inget inkomstbortfall då heller, eftersom personen i vilket fall som helst skulle ha varit frånvarande från sitt arbete utan lön. Arbetstagaren kan beroende på anställningsvillkoren ha möjlighet att skjuta fram överenskomna ledigheter om hans eller hennes situation förändras. Bedömningen av inkomstbortfall i anslutning till donationsdagpenning utgår från den lön som arbetsgivaren har uppgett att arbetstagaren skulle ha fått, om inte denne hade varit förhindrad att utföra sitt arbete på grund av tagande av organ, vävnad eller celler, eller anknytande nödvändiga undersökningar.

Enligt 11 kap. 3 § 1 mom. i sjukförsäkringslagen jämföras de arvoden som inte fått i ett anställnings- eller tjänsteförhållande, men som utgör arvode eller ersättning enligt 2 mom., med löneinkomst. Beviljande av donationsdagpenning förutsätter att den försäkrade står i ett anställnings- eller tjänsteförhållande. Således utgör arvoden som jämföras med löneinkomst men som inte har betalats på basis av ett anställnings- eller tjänsteförhållande inte sådant inkomstbortfall som ska ersättas med donationsdagpenning. Dessutom grundar sig donationsdagpenningens belopp inte på försäkringslönen utan på det faktiska inkomstbortfallet. Vårdarvode för närståendevård enligt lagen om stöd för närståendevård (937/2005) eller vårdarvode enligt familjevårdslagen (263/2015) är inte lön inom ett anställnings- eller tjänsteförhållande, och ett eventuellt bortfall av dessa räknas inte som ett sådant inkomstbortfall som ska ersättas med donationsdagpenning, även om personen inte har något annat arbete.

Donationsdagpenningen kan också ersätta ett inkomstbortfall i sådana fall där en person annars skulle ha arbetat men på grund av tagande av organ, vävnad eller celler eller anknytande nödvändiga undersökningar inte har kunnat meddela att han eller hon tar emot ett arbetsskift eller inte har kunnat ta emot ett arbetsskift som han eller hon blivit erbjuden. Inkomstbortfallet bestäms på sedvanligt sätt i enlighet med det inkomstbortfall som arbetsgivaren har beräknat. Om det inte läggs fram en tillförlitlig uppskattning av inkomstbortfallet, bestäms donationsdagpenningen på basis av den lön som arbetstagaren fick omedelbart innan han eller hon varit frånvarande från sitt arbete på grund av tagande av organ, vävnad eller celler, eller anknytande nödvändiga undersökningar.

I 2 mom. föreskrivs det om grunden för företagares donationsdagpenning. Företagares donationsdagpenning är en tredjedel av den årsinkomst som fastställts enligt lagen om pension för företagare eller lagen om pension för lantbruksföretagare och som gällde när förmånen började. Också i fråga om andra dagpenningförmåner enligt sjukförsäkringslagen används FöPL- och LFöPL-arbetsinkomsten som grund för fastställandet av företagares inkomst. Den FöPL- eller LFöPL-arbetsinkomst som pensionsanstalten fastställer för företagaren motsvarar i princip företagarens egen arbetsinsats i företagarkerksamheten. Som företagarens arbetsinkomst fastställs den lön som rimligen bör betalas om en person med motsvarande yrkeskicklighet avlönas för att utföra företagarens arbete. FöPL- och LFöPL-försäkringarna förutsätter att företagaren arbetar vid företaget och den fastställda FöPL- och LFöPL-arbetsinkomsten motsvarar värdet av detta arbete. Om det sker väsentliga förändringar i omständigheter som inverkar på företagarens arbetsinkomst justeras arbetsinkomsten så att den motsvarar det förändrade omständigheterna. Således motsvarar en donationsdagpenning som fastställs på basis av den gällande FöPL- eller LFöPL-arbetsinkomsten företagarens inkomstbortfall när denne är frånvarande från sitt företagarbete på grund av tagande av organ, vävnad eller celler eller anknytande nödvändiga undersökningar. Som grund för företagarens donationsdagpenning kan inte användas t.ex. förvärvsinkomsten av näringsverksamheten, löneinkomsten från det egna företaget eller arbetsersättning.

12 kap. Dagpenningförmånernas förhållande till andra förmåner

8 §. Sjukdagpenning och patientskadeersättning. Det föreslås att paragrafen ändras så att hänvisningen till patientskadelagen ersätts med en hänvisning till patientförsäkringslagen. Patientskadelagen har upphävts genom patientförsäkringslagen. Det är fråga om en ändring av teknisk natur.

7.2 Lag om utkomstskydd för arbetslösa

11 kap. Bestämmelser om verkställighet

14 §. Indrivning av arbetslöshetsförmåner i vissa fall. I 1 mom. föreskrivs det att om den som retroaktivt beviljas dagpenning enligt sjukförsäkringslagen har fått en arbetslöshetsförmån för samma tid, får arbetslöshetskassan eller Folkpensionsanstalten driva in den grundlösa arbetslöshetsförmånen från den dagpenning som betalas retroaktivt. I syfte att förtydliga den etablerade rättspraxisen föreslås det att bestämmelsen ändras så att det i den hänvisas till en dagpenningsförmån enligt 1 kap. 4 § 6 punkten i sjukförsäkringslagen. Enligt den punkten avses med dagpenningsförmån sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning, föräldradagpenning, specialvårdspenning, dagpenning vid smittsam sjukdom enligt 82 § i lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016) samt donationsdagpenning enligt 18 § 2 mom. i lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (101/2001). Således omfattar kvitteringsförfarandet också donationsdagpenning. Eftersom varken donationsdagpenning eller dagpenning för smittsam sjukdom är en förmån som utgör hinder för arbetslöshetsförmån enligt 3 kap. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa och dessa inte heller nämns i lagens 4 kap. 7 § som förmåner som inte beaktas vid betalning av arbetslöshetsförmån, avdras donationsdagpenning och dagpenning för smittsam sjukdom från arbetslöshetsförmånen. Ingen ändring föreslås i detta avseende. Enligt propositionen omfattas de också av kvitteringsförfarandet. Syftet med bestämmelsen är att underlätta indrivningen av en grundlöst utbetald arbetslöshetsförmån i en situation där personen redan har beviljats donationsdagpenning retroaktivt för samma tid för vilken arbetslöshetsförmån redan har betalats. Dessutom ändras omnämmandet av lagen om rehabiliteringspenning i bestämmelsen till lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner. Lagen om rehabiliteringspenning har upphävts genom lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner. Det är fråga om en korrigering av teknisk natur.

7.3 Lagen om pension för arbetstagare

2 §. Centrala definitioner. Det föreslås att 1 mom. 4 punkten, där det definieras vad som i lagen avses med oavlönad tid, ändras så att där anges den tid under vilken en arbetstagare har fått donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål. Ändringen motsvarar nuvarande tillämpningspraxis, eftersom donationsdagpenning har ansetts vara jämförbar med den sjukdagpenning som nämns i bestämmelsen.

74 §. Oavlönad tid som berättigar till pension. I paragrafen föreskrivs det om oavlönad tid som berättigar till pension. I 3 mom. 8 punkten föreskrivs det att 62 procent av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning och specialvårdspenning och som avses i sjukförsäkringslagen, för den tid för vilken förmånen har betalats till arbetstagaren, berättigar till pension. Till punkten fogas ett omnämmande av den lön som ligger till grund för donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål för den tid för vilken donationsdagpenningen har betalats till arbetstagaren. Ändringen motsvarar nuvarande tillämpningspraxis, eftersom donationsdagpenning har ansetts vara jämförbar med den sjukdagpenning som nämns i bestämmelsen och den årsinkomst som ligger till grund för den har berättigat till pension.

7.4 Lagen om pension för företagare

2 §. Centrala definitioner. Det föreslås att 2 mom. 9 punkten, där begreppet oavlönad tid definieras, ändras på motsvarande sätt som i lagen om pension för arbetstagare.

68 §. Oavlönad tid som berättigar till pension. Det föreslås att 3 mom. 7 punkten, där det föreskrivs om oavlönad tid, ändras på motsvarande sätt som i lagen om pension för arbetstagare.

7.5 Lagen om sjömanspensioner

2 §. Centrala definitioner. Det föreslås att 2 mom. 6 punkten, där begreppet oavlönad tid definieras, ändras på motsvarande sätt som i lagen om pension för arbetstagare.

80 §. Oavlönad tid som berättigar till pension. Det föreslås att 3 mom. 8 punkten, där det föreskrivs om oavlönad tid, ändras på motsvarande sätt som i lagen om pension för arbetstagare.

7.6 Pensionslagen för den offentliga sektorn

3 §. Centrala definitioner. Det föreslås att 1 mom. 8 punkten, där begreppet oavlönad tid definieras, ändras på motsvarande sätt som i lagen om pension för arbetstagare.

87 §. Oavlönad tid som berättigar till pension. Det föreslås att 3 mom. 6 punkten, där det föreskrivs om oavlönad tid, ändras på motsvarande sätt som i lagen om pension för arbetstagare.

7.7 Inkomstskattelagen

93 §. Kostnader för resor mellan bostaden och arbetsplatsen. Till 4 mom. fogas ett omnämnande av partiell särskild graviditetspenning. Det föreslås att det i 9 kap. 4 a § i sjukförsäkringslagen föreskrivs om partiell särskild graviditetspenning. Om den skattskyldige under skatteåret har fått partiell särskild graviditetspenning, ändras ersättningsdagarna till hela ersättningsdagar när man beräknar hela ersättningsmånader. Motsvarande förfarande tillämpas i fråga om personer som får partiell föräldrapenning.

Omnämmandet av partiell föräldrapenning i den första meningen i momentet stryks som onödigt, eftersom partiell föräldrapenning ingår i den föräldrapenning som nämns i bestämmelsen. Ändringen medför således inga ändringar i rådande tillämpningspraxis. Vidare stryks omnämmandena av moderskapspenning, särskild moderskapspenning och faderskapspenning. Med anledning av den familjeledighetsreform som trädde i kraft den 1 augusti 2022 betalas inte längre förmånerna i fråga. Det är till denna del fråga om en ändring av teknisk natur.

7.8 Arbetsavtalslagen

4 kap. Familjeledighet

2 b §. Partiell särskild graviditetsledighet. Det är fråga om en ny bestämmelse. I paragrafen föreskrivs det om partiell särskild graviditetsledighet i sådana fall där arbetstagaren har rätt till partiell särskild graviditetspenning enligt sjukförsäkringslagen. Den föreslagna bestämmelsen om partiell särskild graviditetspenning är också ny. I 9 kap. 4 a § i sjukförsäkringslagen konstateras det att om arbetsgivaren inte kan ordna annat arbete för den försäkrade i enlighet med 2 kap. 3 § 2 mom. i arbetsavtalslagen eller 2 kap. 3 § 2 mom. i lagen om sjöarbetsavtal och den risk för den försäkrades eller fostrets hälsa som avses i 9 kap. 3 § 1 mom. i sjukförsäkringslagen endast kan undvikas genom att arbetstiden förkortas och den försäkrade av denna orsak har kommit överens om deltidsarbete med sin arbetsgivare, har den försäkrade rätt till partiell särskild graviditetspenning. Enligt 1 mom. i den paragraf som föreslås ingå i arbetsavtalslagen kan arbetsgivaren och arbetstagaren i en situation som avses i 9 kap. 4 a § i sjukförsäkringslagen komma överens om partiell särskild graviditetsledighet och om villkoren för deltidsarbetet.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Enligt 9 kap. 3 § 1 mom. i sjukförsäkringslagen utfärdas genom förordning av statsrådet bestämmelser om när det kan bedömas att den försäkrades arbetsuppgifter eller förhållandena på arbetsplatsen äventyrar den försäkrades eller fostrets hälsa i ovan nämnda situationer samt om vilka utredningar den försäkrade ska framlägga vid ansökan om särskild graviditetspenning. Motsvarande ändringar som har föreslagits i sjukförsäkringslagen ska göras i statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen. Förordningen innehåller närmare bestämmelser om när det kan bedömas att den försäkrades arbetsuppgifter eller förhållandena på arbetsplatsen äventyrar den försäkrades eller fostrets hälsa. Syftet är att förordningens innehåll bättre ska motsvara det som föreskrivs i graviditetsskyddsdirektivet och graviditetsskyddsförordningen. Enligt 15 kap. 17 § i sjukförsäkringslagen kan närmare bestämmelser om de utredningar som ska läggas fram vid ansökan om ersättningar och förmåner och som behövs för utbetalning av dessa utfärdas genom förordning av statsrådet. Statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen kan kompletteras med de utredningar som behövs vid ansökan om särskild graviditetspenning och donationsdagpenning.

9 Ikraftträdande

Det föreslås att lagarna träder i kraft den 1 januari 2026.

10 Verkställighet och uppföljning

Folkpensionsanstalten verkställer de föreslagna ändringarna av dagpenningsförmånerna. Propositionens konsekvenser kommer att följas i efterhand.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Propositionens förhållande till grundlagen och lagstiftningsordningen bedöms med tanke på rätten till social trygghet enligt 19 § i grundlagen och bestämmelserna om jämlikhet i 6 § i den lagen.

Enligt 19 § 2 mom. i grundlagen ska var och en genom lag garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och under ålderdomen samt vid barnafödsel och förlust av en försörjare. Bestämmelsen förutsätter att lagstiftaren garanterar var och en som behöver grundläggande försörjning en subjektiv rätt till den trygghet som det allmänna genom lag är skyldigt att ordna. Den sociala tryggheten är förknippad med vissa sociala risksituationer som nämns i bestämmelsen, men också med respektive lagbestämmelser om bidragskriterier, behovsprövning och procedurer (RP 309/1993 rd, s. 74, bl.a. GrUU 55/2016 rd, s. 3 och GrUU 48/2006 rd, s. 2). De system som tryggar den grundläggande försörjningen ska vara så heltäckande att det inte uppstår grupper som får sitta emellan (RP 309/1993 rd, s. 70/II, GrUU 48/2006 rd, s. 2, GrUU 6/2009 rd, s. 8/I).

En gravid arbetstagares frånvaro från arbetet på grund av en riskfaktor i anslutning till arbetsuppgifterna eller arbetsförhållandena ingår inte uttryckligen i formuleringen av sociala risksituationer enligt 19 § 2 mom. i grundlagen. Situationen kan emellertid anses kunna jämföras med barnafödsel, som nämns i paragrafen, på motsvarande sätt som när en arbetstagare blir graviditetsledig före den beräknade nedkomsten. I bägge fallen är det fråga om att trygga den gravida arbetstagarens och fostrets hälsa. Vidare är bestämmelserna om arbetarskydd förpliktande för arbetsgivaren, och arbetsgivaren ska bevilja arbetstagaren ledighet, om inte den risk som är förknippad med arbetsuppgifterna eller arbetsförhållandena kan avvägras på något annat sätt. Då kan arbetstagaren inte fortsätta i sitt arbete.

De ändringar som föreslås i fråga om särskild graviditetspenning försämrar inte någons ställning. Däremot är syftet med ändringarna att undanröja situationer där personer faller mellan maskorna genom att utvidga bestämmelserna om arbetsrelaterade riskfaktorer som berättigar till särskild graviditetspenning. Till följd av ändringen har alla gravida som avstår från sitt arbete på grund av en arbetsrelaterad risk som äventyrar den egna hälsan eller fostrets hälsa rätt till ett skydd på minst nivån för grundläggande försörjning. I praktiken är den särskilda graviditetspenningen oftast större än minimidagpenningen, eftersom mottagarna är personer i arbetslivet.

Donationer av organ, vävnad eller celler har inget samband med risksituationerna enligt 19 § 2 mom. i grundlagen, eftersom en donation alltid grundar sig på frivillighet. Dessutom är syftet med förmånen att ersätta det faktiska inkomstbortfallet under frånvaron från förvärvsarbetet, vilket innebär att den inte är en grundskyddsförmån. Samtidigt orsakar framför allt en organdonation i praktiken ofta en period av arbetsoförmåga, under vilken det enligt tillämpningspraxis är möjligt att få sjukdagpenning enligt sjukförsäkringslagen, om inte förutsättningarna för donationsdagpenning uppfylls. De ändringar som föreslås försämrar inte någons ställning.

Syftet med den föreslagna ändringen i fastställandet av donationsdagpenningen är att mer heltäckande ersätta det inkomstbortfall som orsakas av tagande av organ, vävnad eller celler och på så sätt förebygga eventuella ekonomiska hinder för donation, när en sådan annars är behövlig och möjlig. Detta har också en indirekt inverkan på hälsotillståndet för mottagaren av organet, vävnaden eller cellerna. Till denna del kan propositionen indirekt anses ha ett samband med rätten till liv enligt grundlagens 7 § och med det allmännas skyldighet enligt grundlagens 19 § 3 mom. att tillförsäkra social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa.

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Jämlikhetsbestämmelsen förutsätter ändå inte att alla människor i alla avseenden ska behandlas lika, om inte de förhållanden som inverkar på ärendet är likadana. Likabehandlingsaspekterna har betydelse både då man beviljar medborgarna förmåner och rättigheter enligt lag och då man ålägger dem vissa skyldigheter. I beredningsmaterialet för bestämmelsen och också i tillämpningspraxis har det dock betonats att det är typiskt för lagstiftningen att den på grund av ett visst godtagbart samhälleligt intresse behandlar människor olika bland annat för att främja faktisk jämlikhet (RP 309/1993 rd, s. 46 och t.ex. GrUU 31/2014 rd). Grundlagsutskottet har också av hävd betonat att inga skarpa gränser för lagstiftarens prövning kan härledas ur jämlikhetsprincipen då reglering i överensstämmelse med den rådande samhällsutvecklingen eftersträvas (t.ex. GrUU 102/2022 rd, GrUU 2/2011 rd, GrUU 64/2010 rd).

Jämlikhetsbestämmelsen kompletteras av diskrimineringsförbudet i 6 § 2 mom. i grundlagen. Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller funktionsnedsättning eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Momentet förbjuder dock inte all särbehandling av människor, inte ens när den beror på någon av de orsaker som nämns explicit i bestämmelsen. Det väsentliga är om åtskillnaden kan motiveras på ett acceptabelt sätt med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna. Kraven på en motivering är höga, särskilt vad gäller de i bestämmelsen uppräknade förbjudna grunderna för åtskillnad. Denna bestämmelse hindrar inte den positiva särbehandling som krävs för säkerställande av faktisk jämställdhet, det vill säga åtgärder för att förbättra vissa gruppers ställning och förhållanden (t.ex. kvinnor, barn, minoriteter) (RP 309/1993 rd).

De föreslagna ändringarna i bestämmelserna om särskild graviditetspenning förbättrar likabehandlingen mellan alla gravida. Syftet är att rätten till särskild graviditetspenning ska bestämmas på grundval av samma riskfaktorer som anges i bestämmelserna om skyddet för arbetstagare. Således uppstår det inte i fortsättnings situationer där en del gravida försäkrade blir tvungna att avstå från sitt arbete på grund av en arbetsrelaterade risk och ta ut oavlönad ledighet utan någon förmån som tryggar deras försörjning.

Enligt propositionen ändras fastställandet av donationsdagpenningen så att dess belopp motsvarar inkomstbortfallet fullt ut. Donationsdagpenningen ligger således på en högre nivå än de övriga dagpenningförmånerna enligt sjukförsäkringslagen, av vilka endast dagpenningen vid smittsam sjukdom ersätter inkomstbortfallet till fullt belopp. När det gäller dagpenningen vid smittsam sjukdom kan den fulla ersättningen för inkomstbortfall motiveras dels med att inkomstbortfallet grundar sig på ett myndighetsförordnande om karantän eller isolering som den försäkrade måste följa, dels med behovet av att skydda samhället och de övriga medborgarna. Organdonation grundar sig däremot på frivillighet. Den föreslagna högre nivån på donationsdagpenningen kan dock motiveras framför allt med att det är viktigt med tanke på både dem som genomgår organtransplantation och samhället att organtransplantationsverksamheten främjas och antalet givare ökar. Det ska också konstateras att de olika dagpenningförmånerna enligt sjukförsäkringslagen, som är avsedda för olika situationer, redan för närvarande ligger på olika nivåer på grund av olika beräkningsformler. Föräldradagpenningarna är större än sjukdagpenningen, och detta har inte ansetts vara problematiskt med tanke på likabehandlingen av mottagarna av de olika dagpenningförmånerna. Även grundlagsutskottet har konstaterat att jämlikhetsbestämmelsen inte hindrar att grunderna för dagpenningar som bestäms på olika grunder behandlas olika (bl.a. GrUU 38/2006 rd).

Propositionen innehåller också ändringar som förbättrar jämlikheten mellan dem som donerar organ, vävnad eller celler. Syftet är att alltid när en försäkrad orsakas ett inkomstbortfall i sitt löne- eller företagarbete ska inkomstbortfallet ersättas oberoende av t.ex. om den försäkrade har fått någon annan förmån vid sidan av sin förvärvsinkomst eller om den försäkrade avtjänar ett fängelsestraff eller fullgör värnplikt.

Den föreslagna ändringen av bestämmelsen om rätt till specialvårdspenning kan förbättra likabehandlingen av sökandena i verkställandet, i och med att förutsättningarna för beviljandet av förmånen fastställs tydligare och på grundval av den uppdaterade lagstiftningen.

Lagförslagen kan på ovan nämnda grunder behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av sjukförsäkringslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i sjukförsäkringslagen (1224/2004) 8 kap. 1 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1228/2016,

ändras 2 kap. 5 § 2 mom., 8 kap. 5 § 2 punkten, 9 kap. 3 § 1 mom., 10 kap. 2 § 2 mom. 1 punkten, 11 kap. 3 § 5 mom., 5 § 1 mom., 6 § 1 mom. 3 punkten och 13 § samt 12 kap. 8 §, av dem 8 kap. 5 § 2 punkten sådan den lyder i lag 678/2014, 9 kap. 3 § 1 mom. sådant det lyder i lag 28/2022 samt 11 kap. 3 § 5 mom., 5 § 1 mom., 6 § 1 mom. 3 punkten och 13 § sådana de lyder i lag 535/2019, samt

fogas till 8 kap. en ny 1 b §, till 9 kap. en ny 4 a § och till 11 kap. en ny 16 § som följer:

2 kap.

Gemensamma bestämmelser om sjukvårdsersättningar

5 §

Sjukvårdsersättningens förhållande till ersättning enligt någon annan lag

Om en försäkrads rätt att få ersättning för kostnaderna för sjukvård grundar sig på patientförsäkringslagen (948/2019), är ersättning enligt denna lag primär i förhållande till patientförsäkringslagen. Om ersättning enligt patientförsäkringslagen redan har betalats till den försäkrade för samma sjukvårdskostnader, ska ersättning enligt denna lag betalas till Patientförsäkringscentralen.

8 kap.

Sjukdagpenning och partiell sjukdagpenning

1 b §

Donationsdagpenning

Till en försäkrad betalas donationsdagpenning för ersättande av det inkomstbortfall som orsakas av att organ, vävnad eller celler tas och att anknytande nödvändiga undersökningar utförs.

Donationsdagpenning betalas till arbetsgivaren till den del arbetstagaren på grundval av ett anställningsförhållande har rätt till lön eller motsvarande ersättning för den tid då arbetstagaren inte har kunnat utföra sitt arbete på grund av tagande av organ, vävnad eller celler, eller anknytande nödvändiga undersökningar och när det i anställningsvillkoren avtalats om att dagpenningen eller en del av den ska betalas till arbetsgivaren. Donationsdagpenning betalas inte till arbetstagaren för samma tid till den del förmånen motsvarar lönen.

Om inte något annat föreskrivs särskilt, ska i fråga om donationsdagpenning tillämpas vad som i denna lag föreskrivs om sjukdagpenning. På donationsdagpenning tillämpas dock inte bestämmelserna om sjukdagpenning i 7 kap. 1 och 3 §, 8 kap. 1, 2, 4, 4 a, 5, 5 a och 6–10 §, 11 kap. 1, 2, 5–8, 10 och 14 § samt 12 kap. 2–7 §, 10 § 2 mom. och 11 och 12 §.

5 §

Begränsningar för betalning av sjukdagpenning

Sjukdagpenning betalas inte till en försäkrad som

2) tjänstgör enligt värnpliktslagen (1438/2007) eller lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (285/2022) eller som fullgör civiltjänst enligt civiltjänstlagen (1446/2007).

9 kap.

Föräldradagpenningar

3 §

Rätt till särskild graviditetspenning

En försäkrad som är gravid och är i förvärvsarbete eller i eget arbete, med undantag för arbete som utförs i det egna hushållet, har rätt till särskild graviditetspenning, om en kemisk, biologisk, fysikalisk eller fysisk faktor, arbetsmiljön eller någon annan motsvarande omständighet som hänför sig till den försäkrades arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden äventyrar den försäkrades eller fostrets hälsa. Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om när det kan bedömas att den försäkrades arbetsuppgifter eller förhållandena på arbetsplatsen i ovan nämnda situationer äventyrar den försäkrades eller fostrets hälsa samt om vilka utredningar den försäkrade ska framlägga vid ansökan om särskild graviditetspenning.

4 a §

Betalning av partiell särskild graviditetspenning

Om arbetsgivaren inte kan ordna annat arbete för den försäkrade i enlighet med 2 kap. 3 § 2 mom. i arbetsavtalslagen eller 2 kap. 3 § 2 mom. i lagen om sjöarbetsavtal och den risk för den försäkrades eller fostrets hälsa som avses i 3 § 1 mom. i detta kapitel endast kan undvikas genom att arbetstiden förkortas och den försäkrade av denna orsak har kommit överens om deltidsarbete med sin arbetsgivare, kan partiell särskild graviditetspenning betalas under tiden för deltidsarbete. En förutsättning är att den försäkrades dagliga arbetstid är högst fem timmar.

Till en företagare kan det betalas partiell särskild graviditetspenning, om den dagliga arbetstiden är högst fem timmar av de orsaker som anges i 3 § och detta medför inkomstbortfall för företagaren.

Om en försäkrad arbetar i flera arbetsförhållanden, eller både som anställd och företagare, förutsätts för betalning av partiell särskild graviditetspenning att den dagliga sammanlagda arbetstiden är högst fem timmar.

10 kap.

Specialvårdspenning

2 §

Förutsättningar för betalning av specialvårdspenning

Rätt till specialvårdspenning har en försäkrad som deltar

1) i sådan vård eller rehabilitering på nivån för specialiserad sjukvård som ges på grund av barnets sjukdom eller handikapp, om den läkare som vårdar barnet anser deltagandet vara nödvändigt; för att specialvårdspenning ska betalas förutsätts dessutom i fråga om barn som har fyllt sju år att sjukdomen är svår eller att handikappet är gravt,

11 kap.

Beloppet av dagpenningförmånerna

3 §

Löneinkomst

Som en kommunalveterinärs inkomster beaktas utöver lönen också det penningbelopp som det kommunala organ som avses i 3 § 4 mom. i veterinärvårdslagen (285/2023) årligen fastställer såsom de arvoden enligt 14 § i den lagen som veterinären tar ut hos djurägare eller djurinnehavare.

5 §

Ersättning för inkomstbortfall

Som ersättning för inkomstbortfall beaktas den ersättning för inkomstbortfall som den försäkrade får på grund av olycksfall i arbetet eller yrkessjukdom enligt de olika lagarna om olycksfall i arbetet, den ersättning för inkomstbortfall som grundar sig på trafikförsäkringslagen, patientförsäkringslagen eller de olika lagarna om olycksfall i militärtjänst, dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar samt donationsdagpenning enligt 18 § 2 mom. i lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål.

6 §

Förmånsbaserad inkomst

Förmånsbaserad inkomst beräknas på basis av följande ersättningar för inkomstbortfall och sociala förmåner som erhållits under granskningsperioden:

3) dagpenningsförmån med undantag för dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar och donationsdagpenning enligt 18 § 2 mom. i lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål,

13 §

Beloppet av partiell särskild graviditetspenning och partiell föräldrapenning

Trots vad som föreskrivs någon annanstans i denna lag är beloppet av den partiella särskilda graviditetspenningen och den partiella föräldrapenningen likväl alltid hälften av den särskilda graviditetspenningens eller föräldrapenningens belopp.

16 §

Beloppet av donationsdagpenning

Donationsdagpenningen bestäms på basis av den lön som den försäkrade skulle ha fått i sitt anställnings- eller tjänsteförhållande, om inte denne hade varit förhindrad att utföra sitt arbete på grund av tagande av organ, vävnad eller celler, eller anknytande nödvändiga undersökningar. Beloppet av dagpenningen är en tjugofemtedel av månadsinkomsten. Om det inte läggs fram tillförlitliga uppgifter om beloppet av inkomstbortfallet, bestäms donationsdagpenningen på basis av den lön som den försäkrade fick omedelbart innan denne var förhindrad att utföra sitt arbete på grund av tagande av organ, vävnad eller celler, eller anknytande nödvändiga undersökningar.

Företagares donationsdagpenning är en trehundradel av den årsinkomst som fastställts enligt lagen om pension för företagare eller lagen om pension för lantbruksföretagare och som gällde när förmånen började.

12 kap.

Dagpenningsförmånernas förhållande till andra förmåner

8 §

Sjukdagpenning och patientskadeersättningar

En försäkrad har rätt till sjukdagpenning trots att den försäkrade enligt patientförsäkringslagen har rätt till ersättning för inkomstbortfall på grund av arbetsförmåga. Om ersättning enligt patientförsäkringslagen redan har betalats till den försäkrade för samma tid, betalas till Patientförsäkringscentralen sjukdagpenning högst till beloppet av den utbetalda ersättningen.

Denna lag träder i kraft den

20 .

2.

Lag

om ändring av 11 kap. 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) 11 kap. 14 § 1 mom., sådant det lyder i lag 883/2015, som följer:

11 kap.

Bestämmelser om verkställighet

14 §

Indrivning av arbetslöshetsförmåner i vissa fall

Om den som retroaktivt beviljas folkpension, barnförhöjning enligt folkpensionslagen, garantipension eller pension på grundval av arbetsavtals- eller tjänsteförhållande eller företagarkerksamhet, avträdelsestöd eller dagpenning enligt 1 kap. 4 § 6 punkten i sjukförsäkringslagen, rehabiliteringspenning enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner, dagpenning eller olycksfallspension enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar eller lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar, har fått en arbetslöshetsförmån för samma tid, får arbetslöshetskassan eller Folkpensionsanstalten driva in den grundlösa arbetslöshetsförmånen från den pension, det avträdelsestöd, den dagpenning eller den olycksfallspension som betalas retroaktivt.

Denna lag träder i kraft den

20 .

3.

Lag

om ändring av 2 och 74 § i lagen om pension för arbetstagare

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om pension för arbetstagare (395/2006) 2 § 1 mom. 4 punkten och 74 § 3 mom. 8 punkten, sådana de lyder, 2 § 1 mom. 4 punkten i lag 40/2022 och 74 § 3 mom. 8 punkten i lag 1468/2019, som följer:

2 §

Centrala definitioner

I denna lag avses med

4) *oavlönad tid* den tid under vilken en arbetstagare har fått graviditets-, särskild graviditets- eller föräldrapenning eller sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning eller specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (101/2001), dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016), altemneringsersättning enligt lagen om altemneringsledighet (1305/2002), inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), vuxenutbildningsstöd enligt lagen om vuxenutbildningsförmåner (1276/2000), rehabiliteringspenning enligt arbetspensionslagarna eller lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), ersättning för inkomstbortfall enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991) eller dagpenning eller rehabiliteringspenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom (1521/2016) eller lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (1522/2016) eller tillfällig ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen (460/2016),

74 §

Oavlönad tid som berättigar till pension

De inkomster som ligger till grund för förmåner för oavlönad tid betraktas som inkomster under det kalenderår till vilket förmånstiden hänför sig. De inkomster som ligger till grund för förmånerna berättigar till pension enligt följande:

8) 62 procent av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning och specialvårdspenning och som avses i sjukförsäkringslagen, för den tid för vilken förmånen har betalats till arbetstagaren, dock så att den inkomst som ligger till grund för partiell sjukdagpenning är hälften av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning,

eller 62 procent av den lön som ligger till grund för donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål för den tid för vilken donationsdagpenningen har betalats till arbetstagaren,

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 2 och 68 § i lagen om pension för företagare

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om pension för företagare (1272/2006) 2 § 1 mom. 9 punkten och 68 § 3 mom. 7 punkten, sådana de lyder, 2 § 1 mom. 9 punkten i lag 41/2022 och 68 § 3 mom. 7 punkten i lag 1469/2019, som följer:

2 §

Centrala definitioner

I denna lag avses med

9) *oavlönad tid* den tid under vilken en företagare har fått graviditets-, särskild graviditets- eller föräldrapenning eller sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning eller specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (101/2001), dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016), altemneringsersättning enligt lagen om altemneringsledighet (1305/2002), inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), vuxenutbildningsstöd enligt lagen om vuxenutbildningsförmåner (1276/2000), rehabiliteringspenning enligt arbetspensionslagarna eller lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), ersättning för inkomstbortfall enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991) eller dagpenning eller rehabiliteringspenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom (1521/2016) eller lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (1522/2016) eller tillfällig ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen (460/2016),

68 §

Oavlönad tid som berättigar till pension

De inkomster som ligger till grund för förmåner för oavlönad tid betraktas som inkomster under det kalenderår till vilket förmånstiden hänför sig. De inkomster som ligger till grund för förmånerna berättigar till pension enligt följande:

7) 62 procent av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning och specialvårdspenning och som avses i sjukförsäkringslagen, för den tid för vilken förmånen har betalats till företagaren, dock så att den arbetsinkomst som ligger till grund för partiell sjukdagpenning är hälften av den årsinkomst som ligger till grund för

sjukdagpenning, eller 62 procent av den lön som ligger till grund för donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål för den tid för vilken donationsdagpenningen har betalats till företagaren,

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 2 och 80 § i lagen om sjömanspensioner

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om sjömanspensioner (1290/2006) 2 § 1 mom. 6 punkten och 80 § 3 mom. 8 punkten, sådana de lyder, 2 § 1 mom. 6 punkten i lag 42/2022 och 80 § 3 mom. 8 punkten i lag 1471/2019, som följer:

2 §

Centrala definitioner

I denna lag avses med

6) *oavlönad tid* den tid under vilken en arbetstagare har fått graviditets-, särskild graviditets- eller föräldrapenning eller sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning eller specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (101/2001), dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016), altemneringsersättning enligt lagen om altemneringsledighet (1305/2002), inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), vuxenutbildningsstöd enligt lagen om vuxenutbildningsförmåner (1276/2000), rehabiliteringspenning enligt arbetspensionslagarna eller lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), ersättning för inkomstbortfall enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991) eller dagpenning eller rehabiliteringspenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom (1521/2016) eller lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (1522/2016) eller tillfällig ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen (460/2016),

80 §

Oavlönad tid som berättigar till pension

De inkomster som ligger till grund för förmåner för oavlönad tid betraktas som inkomster under det kalenderår till vilket förmånstiden hänför sig. De inkomster som ligger till grund för förmånerna berättigar till pension enligt följande:

8) 62 procent av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning och specialvårdspenning och som avses i sjukförsäkringslagen, för den tid för vilken förmånen har betalats till arbetstagaren, dock så att den inkomst som ligger till grund för partiell sjukdagpenning är hälften av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning,

eller 62 procent av den lön som ligger till grund för donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål för den tid för vilken donationsdagpenningen har betalats till arbetstagaren,

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 3 och 87 § i pensionslagen för den offentliga sektorn

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i pensionslagen för den offentliga sektorn (81/2016) 3 § 1 mom. 8 punkten och 87 § 3 mom. 6 punkten, sådana de lyder, 3 § 1 mom. 8 punkten i lag 44/2022 och 87 § 3 mom. 6 punkten i lag 1472/2019, som följer:

3 §

Centrala definitioner

I denna lag avses med

8) *oavlönad tid* den tid under vilken en arbetstagare har fått graviditets-, särskild graviditets- eller föräldrapenning eller sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning eller specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (101/2001), dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016), altemneringsersättning enligt lagen om altemneringsledighet (1305/2002), inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), vuxenutbildningsstöd enligt lagen om vuxenutbildningsförmåner (1276/2000), rehabiliteringspenning enligt arbetspensionslagarna eller lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), ersättning för inkomstbortfall enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991) eller dagpenning eller rehabiliteringspenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom (1521/2016) eller lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (1522/2016) eller tillfällig ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen (460/2016),

87 §

Oavlönad tid som berättigar till pension

De inkomster som ligger till grund för förmåner för oavlönad tid betraktas som inkomster under det kalenderår till vilket förmånstiden hänför sig. De inkomster som ligger till grund för förmånerna berättigar till pension enligt följande:

6) 62 procent av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning och specialvårdspenning och som avses i sjukförsäkringslagen, för den tid för vilken förmånen har betalats till arbetstagaren, dock så att den inkomst som ligger till grund för partiell sjukdagpenning är hälften av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning,

eller 62 procent av den lön som ligger till grund för donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål för den tid för vilken donationsdagpenningen har betalats till arbetstagaren,

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av 93 § i inkomstskattelagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i inkomstskattelagen (1535/1992) 93 § 4 mom., sådant det lyder i lag 1194/2023, som följer:

93 §

Kostnader för resor mellan bostaden och arbetsplatsen

Om den skattskyldige under skatteåret har fått arbetslöshetsdagpenning, arbetsmarknadsstöd eller dagpenning för tryggnad av försörjningen enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) eller graviditetspenning, särskild graviditetspenning eller föräldrapenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), minskas hans eller hennes självriskandel med 80 euro för varje full ersättningsmånad. Självriskandelen är dock minst 160 euro. Till en full ersättningsmånad anses höra ett belopp som motsvarar 21,5 ersättningsdagar. Om den skattskyldige under skatteåret har erhållit jämkad arbetslöshetsförmån, partiell föräldrapenning eller partiell särskild graviditetspenning, ändras ersättningsdagarna till hela ersättningsdagar när man beräknar hela ersättningsmånader.

Denna lag träder i kraft den

20 .

8.

Lag

om ändring av 4 kap. i arbetsavtalslagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 4 kap. i arbetsavtalslagen (55/2001) en ny 2 b § som följer:

2 b §

Partiell särskild graviditetsledighet

Arbetsgivaren och arbetstagaren kan i en situation som avses i 9 kap. 4 a § i sjukförsäkringslagen komma överens om partiell särskild graviditetsledighet och om villkoren för deltidarbetet.

Denna lag träder i kraft den

20 .

Helsingfors den 9 oktober 2025

Statsminister

Petteri Orpo

Minister för social trygghet Sanni Grahn-Laasonen

1.

Lag

om ändring av sjukförsäkringslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i sjukförsäkringslagen (1224/2004) 8 kap. 1 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1228/2016,

ändras 2 kap. 5 § 2 mom., 8 kap. 5 § 2 punkten, 9 kap. 3 § 1 mom., 10 kap. 2 § 2 mom. 1 punkten, 11 kap. 3 § 5 mom., 5 § 1 mom., 6 § 1 mom. 3 punkten och 13 § samt 12 kap. 8 §,

av dem 8 kap. 5 § 2 punkten sådan den lyder i lag 678/2014, 9 kap. 3 § 1 mom. sådant det lyder i lag 28/2022 samt 11 kap. 3 § 5 mom., 5 § 1 mom., 6 § 1 mom. 3 punkten och 13 § sådana de lyder i lag 535/2019, samt

fogas till 8 kap. en ny 1 b §, till 9 kap. en ny 4 a § och till 11 kap. en ny 16 § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 kap.

Gemensamma bestämmelser om sjukvårdsersättningar

Gemensamma bestämmelser om sjukvårdsersättningar

5 §

5 §

*Sjukvårdsersättningens förhållande till
ersättning enligt någon annan lag*

*Sjukvårdsersättningens förhållande till
ersättning enligt någon annan lag*

Om en försäkrads rätt att få ersättning för kostnaderna för sjukvård grundar sig på patientskadelagen (585/1986), är ersättning enligt denna lag primär i förhållande till patientskadelagen. Om ersättning enligt patientskadelagen redan har betalats till den försäkrade för samma sjukvårdskostnader, skall ersättning enligt denna lag betalas till Patientförsäkringscentralen.

Om en försäkrads rätt att få ersättning för kostnaderna för sjukvård grundar sig på *patientförsäkringslagen* (948/2019), är ersättning enligt denna lag primär i förhållande till *patientförsäkringslagen*. Om ersättning enligt *patientförsäkringslagen* redan har betalats till den försäkrade för samma sjukvårdskostnader, ska ersättning enligt denna lag betalas till Patientförsäkringscentralen.

Gällande lydelse

8 kap.
**Sjukdagpenning och partiell
sjukdagpenning**

1 §

Sjukdagpenning

Sjukdagpenning betalas som ersättning för inkomstbortfall vid arbetsoförmåga.

Vad som i denna lag föreskrivs om sjukdagpenning gäller i tillämpliga delar också den donationsdagpenning som avses i 1 kap. 4 § 6 punkten.

Föreslagen lydelse

8 kap.
**Sjukdagpenning och partiell
sjukdagpenning**

(upphävs)

1 b §

Donationsdagpenning

Till en försäkrad betalas donationsdagpenning för ersättande av det inkomstbortfall som orsakas av att organ, vävnad eller celler tas och att anknytande nödvändiga undersökningar utförs.

Donationsdagpenning betalas till arbetsgivaren till den del arbetstagaren på grundval av ett anställningsförhållande har rätt till lön eller motsvarande ersättning för den tid då arbetstagaren inte har kunnat utföra sitt arbete på grund av tagande av organ, vävnad eller celler, eller anknytande nödvändiga undersökningar och när det i anställningsvillkoren avtalats om att dagpenningen eller en del av den ska betalas till arbetsgivaren. Donationsdagpenning betalas inte till arbetstagaren för samma tid till den del förmånen motsvarar lönen.

Om inte något annat föreskrivs särskilt, ska i fråga om donationsdagpenning tillämpas vad som i denna lag föreskrivs om sjukdagpenning. På donationsdagpenning tillämpas dock inte bestämmelserna om sjukdagpenning i 7 kap. 1 och 3 §, 8 kap. 1, 2, 4, 4 a, 5, 5 a och 6–10 §, 11 kap. 1, 2, 5–8, 10 och 14 § samt 12 kap. 2–7 §, 10 § 2 mom. och 11 och 12 §.

Gällande lydelse

5 §

*Begränsningar för betalning av
sjukdagpenning*

Sjukdagpenning betalas inte till en försäkrad som

2) fullgör beväringstjänst i aktiv tjänst eller frivillig militärtjänst motsvarande beväringstjänst, som i försvarsmaktens tjänst fullgör vapenfri tjänst eller hör till reserven eller den ersättande reserven eller som fullgör civiltjänst.

9 kap.

Föräldradagpenningar

3 §

Rätt till särskild graviditetspenning

En försäkrad som är gravid och är i förvärvsarbete eller i eget arbete, med undantag för arbete som utförs i det egna hushållet, har rätt till särskild graviditetspenning, om ett kemiskt ämne, strålning, en smittsam sjukdom eller någon annan motsvarande omständighet som hänför sig till den försäkrades arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden äventyrar den försäkrades eller fostrets hälsa. Genom förordning av statsrådet utfärdas bestämmelser om när det kan bedömas att den försäkrades arbetsuppgifter eller förhållandena på arbetsplatsen äventyrar den försäkrades eller fostrets hälsa i ovan nämnda situationer samt om vilka utredningar den försäkrade ska framlägga vid ansökan om särskild graviditetspenning.

Föreslagen lydelse

5 §

*Begränsningar för betalning av
sjukdagpenning*

Sjukdagpenning betalas inte till en försäkrad som

2) tjänstgör enligt värnpliktslagen (1438/2007) eller lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (285/2022) eller som fullgör civiltjänst enligt civiltjänstlagen (1446/2007).

9 kap.

Föräldradagpenningar

3 §

Rätt till särskild graviditetspenning

En försäkrad som är gravid och är i förvärvsarbete eller i eget arbete, med undantag för arbete som utförs i det egna hushållet, har rätt till särskild graviditetspenning, om *en kemisk, biologisk, fysikalisk eller fysisk faktor, arbetsmiljön* eller någon annan motsvarande omständighet som hänför sig till den försäkrades arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden äventyrar den försäkrades eller fostrets hälsa. Genom förordning av statsrådet utfärdas *närmare* bestämmelser om när det kan bedömas att den försäkrades arbetsuppgifter eller förhållandena på arbetsplatsen i ovan nämnda situationer äventyrar den försäkrades eller fostrets hälsa samt om vilka utredningar den försäkrade ska framlägga vid ansökan om särskild graviditetspenning.

4 a §

10 kap.
Specialvårdspenning
2 §

*Förutsättningar för betalning av
specialvårdspenning*

Rätt till specialvårdspenning har en försäkrad som deltar

1) i sådan vård eller rehabilitering vid en verksamhetsenhet på nivån för specialiserad sjukvård eller på en poliklinik på nivån för specialiserad sjukvård vid specialomsorgsdistriktets verksamhetsenhet som ges på grund av barnets sjukdom eller handikapp, om den läkare som vårdar barnet anser deltagandet vara nödvändigt; för att specialvårdspenning skall betalas förutsätts dessutom i fråga om barn som har fyllt sju år att sjukdomen är svår eller att handikappet är gravt,

*Betalning av partiell särskild
graviditetspenning*

Om arbetsgivaren inte kan ordna annat arbete för den försäkrade i enlighet med 2 kap. 3 § 2 mom. i arbetsavtalslagen eller 2 kap. 3 § 2 mom. i lagen om sjöarbetsavtal och den risk för den försäkrades eller fostrets hälsa som avses i 3 § 1 mom. i detta kapitel endast kan undvikas genom att arbetstiden förkortas och den försäkrade av denna orsak har kommit överens om deltidsarbete med sin arbetsgivare, kan partiell särskild graviditetspenning betalas under tiden för deltidsarbete. En förutsättning är att den försäkrades dagliga arbetstid är högst fem timmar.

Till en företagare kan det betalas partiell särskild graviditetspenning, om den dagliga arbetstiden är högst fem timmar av de orsaker som anges i 3 § och detta medför inkomstbortfall för företagaren.

Om en försäkrad arbetar i flera arbetsförhållanden, eller både som anställd och företagare, förutsätts för betalning av partiell särskild graviditetspenning att den dagliga sammanlagda arbetstiden är högst fem timmar.

10 kap.

Specialvårdspenning

2 §

*Förutsättningar för betalning av
specialvårdspenning*

Rätt till specialvårdspenning har en försäkrad som deltar

1) i sådan vård eller rehabilitering på nivån för specialiserad sjukvård som ges på grund av barnets sjukdom eller handikapp, om den läkare som vårdar barnet anser deltagandet vara nödvändigt; för att specialvårdspenning ska betalas förutsätts dessutom i fråga om

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

barn som har fyllt sju år att sjukdomen är svår
eller att handikappet är gravt,

11 kap.

Beloppet av dagpenningförmånerna

3 §

Löneinkomst

Som en kommunalveterinärs inkomster beaktas utöver lönen också det penningbelopp som det kommunala organ som avses i 7 § i veterinärvårdslagen (765/2009) årligen fastställer såsom de arvoden enligt 19 § i den lagen som veterinären tar ut hos djurägare eller djurinnehavare.

5 §

Ersättning för inkomstbortfall

Som ersättning för inkomstbortfall beaktas den ersättning för inkomstbortfall som den försäkrade får på grund av olycksfall i arbetet eller yrkessjukdom enligt de olika lagarna om olycksfall i arbetet, den ersättning för inkomstbortfall som grundar sig på trafikförsäkringslagen, patientskadlagen eller de olika lagarna om olycksfall i militärtjänst samt dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar.

6 §

Förmånsbaserad inkomst

Förmånsbaserad inkomst beräknas på basis av följande ersättningar för inkomstbortfall och sociala förmåner som erhållits under granskningsperioden:

11 kap.

Beloppet av dagpenningförmånerna

3 §

Löneinkomst

Som en kommunalveterinärs inkomster beaktas utöver lönen också det penningbelopp som det kommunala organ som avses i 3 § 4 mom. i veterinärvårdslagen (285/2023) årligen fastställer såsom de arvoden enligt 14 § i den lagen som veterinären tar ut hos djurägare eller djurinnehavare.

5 §

Ersättning för inkomstbortfall

Som ersättning för inkomstbortfall beaktas den ersättning för inkomstbortfall som den försäkrade får på grund av olycksfall i arbetet eller yrkessjukdom enligt de olika lagarna om olycksfall i arbetet, den ersättning för inkomstbortfall som grundar sig på trafikförsäkringslagen, patientförsäkringslagen eller de olika lagarna om olycksfall i militärtjänst, dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar samt donationsdagpenning enligt 18 § 2 mom. i lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål.

6 §

Gällande lydelse

3) dagpenningsförmån enligt 1 kap. 4 § 6 punkten, med undantag för dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar,

13 §

Beloppet av partiell föräldrapenning

Trots vad som föreskrivs någon annanstans i denna lag är beloppet av den partiella föräldrapenningen likväl alltid hälften av föräldrapenningens belopp.

Föreslagen lydelse

Förmånsbaserad inkomst

Förmånsbaserad inkomst beräknas på basis av följande ersättningar för inkomstbortfall och sociala förmåner som erhållits under granskningsperioden:

3) dagpenningsförmån med undantag för dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar och donationsdagpenning enligt 18 § 2 mom. i lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål,

13 §

*Beloppet av **partiell särskild graviditetspenning** och partiell föräldrapenning*

Trots vad som föreskrivs någon annanstans i denna lag är beloppet av den *partiella särskilda graviditetspenningen* och den partiella föräldrapenningen likväl alltid hälften av den *särskilda graviditetspenningens* eller föräldrapenningens belopp.

16 §

Beloppet av donationsdagpenning

Donationsdagpenningen bestäms på basis av den lön som den försäkrade skulle ha fått i sitt anställnings- eller tjänsteförhållande, om inte denne hade varit förhindrad att utföra sitt arbete på grund av tagande av organ, vävnad eller celler, eller anknytande nödvändiga undersökningar. Beloppet av dagpenningen är en tjugofemtedel av månadsinkomsten. Om det inte läggs fram tillförlitliga uppgifter om beloppet av inkomstbortfallet, bestäms donationsdagpenningen på basis av den lön som den försäkrade fick omedelbart innan denne var förhindrad att utföra sitt arbete på

Gällande lydelse

12 kap.

**Dagpenningsförmånernas förhållande till
andra förmåner**

8 §

*Sjukdagpenning och
patientskadeersättningar*

En försäkrad har rätt till sjukdagpenning utan hinder av att han eller hon enligt patientskadelagen har rätt till ersättning för inkomstbortfall på grund av arbetsoförmåga. Om ersättning enligt patientskadelagen redan har betalats till den försäkrade för samma tid, betalas till Patientförsäkringscentralen sjukdagpenning högst till beloppet av den utbetalda ersättningen.

Föreslagen lydelse

grund av tagande av organ, vävnad eller celler, eller anknytande nödvändiga undersökningar.

Företagares donationsdagpenning är en tredjedel av den årsinkomst som fastställts enligt lagen om pension för företagare eller lagen om pension för lantbruksföretagare och som gällde när förmånen började.

12 kap.

**Dagpenningsförmånernas förhållande till
andra förmåner**

8 §

*Sjukdagpenning och
patientskadeersättningar*

En försäkrad har rätt till sjukdagpenning trots att den försäkrade enligt *patientförsäkringslagen* har rätt till ersättning för inkomstbortfall på grund av arbetsoförmåga. Om ersättning enligt *patientförsäkringslagen* redan har betalats till den försäkrade för samma tid, betalas till Patientförsäkringscentralen sjukdagpenning högst till beloppet av den utbetalda ersättningen.

Denna lag träder i kraft den

20

2.

Lag

om ändring av 11 kap. 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) 11 kap. 14 § 1 mom., sådant det lyder i lag 883/2015, som följer:

Gällande lydelse

11 kap.

Bestämmelser om verkställighet

14 §

Indrivning av arbetslöshetsförmåner i vissa fall

Om den som retroaktivt beviljas folkpension, barnförhöjning enligt folkpensionslagen, garantipension eller pension på grundval av arbetsavtals- eller tjänsteförhållande eller företagarkerksamhet, avträdelsestöd eller dagpenning enligt sjukförsäkringslagen, rehabiliteringspenning enligt lagen om rehabiliteringspenning, dagpenning eller olycksfallspension enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar eller lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, har fått en arbetslöshetsförmån för samma tid, får arbetslöshetskassan eller Folkpensionsanstalten driva in den grundlösa arbetslöshetsförmånen från den pension, det avträdelsestöd, den dagpenning eller den olycksfallspension som betalas retroaktivt.

Föreslagen lydelse

11 kap.

Bestämmelser om verkställighet

14 §

Indrivning av arbetslöshetsförmåner i vissa fall

Om den som retroaktivt beviljas folkpension, barnförhöjning enligt folkpensionslagen, garantipension eller pension på grundval av arbetsavtals- eller tjänsteförhållande eller företagarkerksamhet, avträdelsestöd eller dagpenning enligt 1 kap. 4 § 6 punkten i sjukförsäkringslagen, rehabiliteringspenning enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner, dagpenning eller olycksfallspension enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar eller lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, har fått en arbetslöshetsförmån för samma tid, får arbetslöshetskassan eller Folkpensionsanstalten driva in den grundlösa arbetslöshetsförmånen från den pension, det avträdelsestöd, den dagpenning eller den olycksfallspension som betalas retroaktivt.

Denna lag träder i kraft den

20 .

3.

Lag

om ändring av 2 och 74 § i lagen om pension för arbetstagare

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om pension för arbetstagare (395/2006) 2 § 1 mom. 4 punkten och 74 § 3 mom. 8 punkten, sådana de lyder, 2 § 1 mom. 4 punkten i lag 40/2022 och 74 § 3 mom. 8 punkten i lag 1468/2019, som följer:

Gällande lydelse

2 §

Centrala definitioner

I denna lag avses med

4) *oavlönad tid* den tid under vilken en arbetstagare har fått graviditets-, särskild graviditets- eller föräldrapenning eller sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning eller specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016), alterneringsersättning enligt lagen om alterneringsledighet (1305/2002), inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), vuxenutbildningsstöd enligt lagen om vuxenutbildningsförmåner (1276/2000), rehabiliteringspenning enligt arbetspensionslagarna eller lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), ersättning för inkomstbortfall enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991) eller dagpenning eller rehabiliteringspenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), lagen om

Föreslagen lydelse

2 §

Centrala definitioner

I denna lag avses med

4) *oavlönad tid* den tid under vilken en arbetstagare har fått graviditets-, särskild graviditets- eller föräldrapenning eller sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning eller specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), *donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (101/2001)*, dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016), alterneringsersättning enligt lagen om alterneringsledighet (1305/2002), inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), vuxenutbildningsstöd enligt lagen om vuxenutbildningsförmåner (1276/2000), rehabiliteringspenning enligt arbetspensionslagarna eller lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), ersättning för inkomstbortfall enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991) eller dagpenning eller rehabiliteringspenning enligt

Gällande lydelse

ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom (1521/2016) eller lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (1522/2016) eller tillfällig ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen (460/2016),

74 §

Oavlönad tid som berättigar till pension

De inkomster som ligger till grund för förmåner för oavlönad tid betraktas som inkomster under det kalenderår till vilket förmånstiden hänför sig. De inkomster som ligger till grund för förmånerna berättigar till pension enligt följande:

8) 62 procent av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning och specialvårdspenning och avses i sjukförsäkringslagen för den tid för vilken förmånen har betalats till arbetstagaren, dock så att den inkomst som ligger till grund för partiell sjukdagpenning är hälften av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning,

Föreslagen lydelse

lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom (1521/2016) eller lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (1522/2016) eller tillfällig ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen (460/2016),

74 §

Oavlönad tid som berättigar till pension

De inkomster som ligger till grund för förmåner för oavlönad tid betraktas som inkomster under det kalenderår till vilket förmånstiden hänför sig. De inkomster som ligger till grund för förmånerna berättigar till pension enligt följande:

8) 62 procent av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning och specialvårdspenning och som avses i sjukförsäkringslagen, för den tid för vilken förmånen har betalats till arbetstagaren, dock så att den inkomst som ligger till grund för partiell sjukdagpenning är hälften av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, *eller 62 procent av den lön som ligger till grund för donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål för den tid för vilken donationsdagpenningen har betalats till arbetstagaren,*

Denna lag träder i kraft den

20 .

4.

Lag

om ändring av 2 och 68 § i lagen om pension för företagare

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om pension för företagare (1272/2006) 2 § 1 mom. 9 punkten och 68 § 3 mom. 7 punkten, sådana de lyder, 2 § 1 mom. 9 punkten i lag 41/2022 och 68 § 3 mom. 7 punkten i lag 1469/2019, som följer:

Gällande lydelse

2 §

Centrala definitioner

I denna lag avses med

9) *oavlönad tid* den tid under vilken en företagare har fått graviditets-, särskild graviditets- eller föräldrapenning eller sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning eller specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016), altemneringsersättning enligt lagen om altemneringsledighet (1305/2002), inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), vuxenutbildningsstöd enligt lagen om vuxenutbildningsförmåner (1276/2000), rehabiliteringspenning enligt arbetspensionslagarna eller lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), ersättning för inkomstbortfall enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991) eller dagpenning eller rehabiliteringspenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom (1521/2016)

Föreslagen lydelse

2 §

Centrala definitioner

I denna lag avses med

9) *oavlönad tid* den tid under vilken en företagare har fått graviditets-, särskild graviditets- eller föräldrapenning eller sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning eller specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), *donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (101/2001)*, dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016), altemneringsersättning enligt lagen om altemneringsledighet (1305/2002), inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), vuxenutbildningsstöd enligt lagen om vuxenutbildningsförmåner (1276/2000), rehabiliteringspenning enligt arbetspensionslagarna eller lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), ersättning för inkomstbortfall enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991) eller dagpenning eller rehabiliteringspenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), lagen om

Gällande lydelse

eller lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (1522/2016) eller tillfällig ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen (460/2016),

68 §

Oavlönad tid som berättigar till pension

De inkomster som ligger till grund för förmåner för oavlönad tid betraktas som inkomster under det kalenderår till vilket förmånstiden hänför sig. De inkomster som ligger till grund för förmånerna berättigar till pension enligt följande:

7) 62 procent av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning och specialvårdspenning och som avses i sjukförsäkringslagen, för den tid för vilken förmånen har betalats till företagaren, dock så att den arbetsinkomst som ligger till grund för partiell sjukdagpenning är hälften av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning,

Föreslagen lydelse

lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom (1521/2016) eller lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (1522/2016) eller tillfällig ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen (460/2016),

68 §

Oavlönad tid som berättigar till pension

De inkomster som ligger till grund för förmåner för oavlönad tid betraktas som inkomster under det kalenderår till vilket förmånstiden hänför sig. De inkomster som ligger till grund för förmånerna berättigar till pension enligt följande:

7) 62 procent av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning och specialvårdspenning och som avses i sjukförsäkringslagen, för den tid för vilken förmånen har betalats till företagaren, dock så att den arbetsinkomst som ligger till grund för partiell sjukdagpenning är hälften av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, *eller 62 procent av den lön som ligger till grund för donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål för den tid för vilken donationsdagpenningen har betalats till företagaren,*

Denna lag träder i kraft den

20 .

5.

Lag

om ändring av 2 och 80 § i lagen om sjömanspensioner

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om sjömanspensioner (1290/2006) 2 § 1 mom. 6 punkten och 80 § 3 mom. 8 punkten, sådana de lyder, 2 § 1 mom. 6 punkten i lag 42/2022 och 80 § 3 mom. 8 punkten i lag 1471/2019, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Centrala definitioner

I denna lag avses med

6) *oavlönad tid* den tid under vilken en arbetstagare har fått graviditets-, särskild graviditets- eller föräldrapenning eller sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning eller specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016), altemneringsersättning enligt lagen om altemneringsledighet (1305/2002), inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), vuxenutbildningsstöd enligt lagen om vuxenutbildningsförmåner (1276/2000), rehabiliteringspenning enligt arbetspensionslagarna eller lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), ersättning för inkomstbortfall enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991) eller dagpenning eller rehabiliteringspenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom (1521/2016)

2 §

Centrala definitioner

I denna lag avses med

6) *oavlönad tid* den tid under vilken en arbetstagare har fått graviditets-, särskild graviditets- eller föräldrapenning eller sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning eller specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), *donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (101/2001)*, dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016), altemneringsersättning enligt lagen om altemneringsledighet (1305/2002), inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), vuxenutbildningsstöd enligt lagen om vuxenutbildningsförmåner (1276/2000), rehabiliteringspenning enligt arbetspensionslagarna eller lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), ersättning för inkomstbortfall enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991) eller dagpenning eller rehabiliteringspenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), lagen om

Gällande lydelse

eller lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (1522/2016) eller tillfällig ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen (460/2016),

80 §

Oavlönad tid som berättigar till pension

De inkomster som ligger till grund för förmåner för oavlönad tid betraktas som inkomster under det kalenderår till vilket förmånstiden hänför sig. De inkomster som ligger till grund för förmånerna berättigar till pension enligt följande:

8) 62 procent av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning och specialvårdspenning och som avses i sjukförsäkringslagen, för den tid för vilken förmånen har betalats till arbetstagaren, dock så att den inkomst som ligger till grund för partiell sjukdagpenning är hälften av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning,

Föreslagen lydelse

lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom (1521/2016) eller lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (1522/2016) eller tillfällig ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen (460/2016),

80 §

Oavlönad tid som berättigar till pension

De inkomster som ligger till grund för förmåner för oavlönad tid betraktas som inkomster under det kalenderår till vilket förmånstiden hänför sig. De inkomster som ligger till grund för förmånerna berättigar till pension enligt följande:

8) 62 procent av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning och specialvårdspenning och som avses i sjukförsäkringslagen, för den tid för vilken förmånen har betalats till arbetstagaren, dock så att den inkomst som ligger till grund för partiell sjukdagpenning är hälften av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, *eller 62 procent av den lön som ligger till grund för donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål för den tid för vilken donationsdagpenningen har betalats till arbetstagaren,*

Denna lag träder i kraft den

20 .

6.

Lag

om ändring av 3 och 87 § i pensionslagen för den offentliga sektorn

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i pensionslagen för den offentliga sektorn (81/2016) 3 § 1 mom. 8 punkten och 87 § 3 mom. 6 punkten, sådana de lyder, 3 § 1 mom. 8 punkten i lag 44/2022 och 87 § 3 mom. 6 punkten i lag 1472/2019, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

3 §

Centrala definitioner

Centrala definitioner

I denna lag avses med

I denna lag avses med

8) *oavlönad tid* den tid under vilken en arbetstagare har fått graviditets-, särskild graviditets- eller föräldrapenning eller sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning eller specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016), altemneringsersättning enligt lagen om altemneringsledighet (1305/2002), inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), vuxenutbildningsstöd enligt lagen om vuxenutbildningsförmåner (1276/2000), rehabiliteringspenning enligt arbetspensionslagarna eller lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), ersättning för inkomstbortfall enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991) eller dagpenning eller rehabiliteringspenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom (1521/2016)

8) *oavlönad tid* den tid under vilken en arbetstagare har fått graviditets-, särskild graviditets- eller föräldrapenning eller sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning eller specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), *donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (101/2001)*, dagpenning vid smittsam sjukdom enligt lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016), altemneringsersättning enligt lagen om altemneringsledighet (1305/2002), inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), vuxenutbildningsstöd enligt lagen om vuxenutbildningsförmåner (1276/2000), rehabiliteringspenning enligt arbetspensionslagarna eller lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), ersättning för inkomstbortfall enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen (626/1991) eller dagpenning eller rehabiliteringspenning enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), lagen om

Gällande lydelse

eller lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (1522/2016) eller tillfällig ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen (460/2016),

87 §

Oavlönad tid som berättigar till pension

De inkomster som ligger till grund för förmåner för oavlönad tid betraktas som inkomster under det kalenderår till vilket förmånstiden hänför sig. De inkomster som ligger till grund för förmånerna berättigar till pension enligt följande:

6) 62 procent av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning och specialvårdspenning och som avses i sjukförsäkringslagen, för den tid för vilken förmånen har betalats till arbetstagaren, dock så att den inkomst som ligger till grund för partiell sjukdagpenning är hälften av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenningen,

Föreslagen lydelse

lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), lagen om ersättning för olycksfall i militärtjänst och tjänstgöringsrelaterad sjukdom (1521/2016) eller lagen om ersättning för olycksfall och tjänstgöringsrelaterad sjukdom i krishanteringsuppdrag (1522/2016) eller tillfällig ersättning för inkomstbortfall enligt trafikförsäkringslagen (460/2016),

87 §

Oavlönad tid som berättigar till pension

De inkomster som ligger till grund för förmåner för oavlönad tid betraktas som inkomster under det kalenderår till vilket förmånstiden hänför sig. De inkomster som ligger till grund för förmånerna berättigar till pension enligt följande:

6) 62 procent av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning och specialvårdspenning och som avses i sjukförsäkringslagen, för den tid för vilken förmånen har betalats till arbetstagaren, dock så att den inkomst som ligger till grund för partiell sjukdagpenning är hälften av den årsinkomst som ligger till grund för sjukdagpenning, *eller 62 procent av den lön som ligger till grund för donationsdagpenning enligt lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål för den tid för vilken donationsdagpenningen har betalats till arbetstagaren,*

Denna lag träder i kraft den

20 .

7.

Lag

om ändring av 93 § i inkomstskattelagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i inkomstskattelagen (1535/1992) 93 § 4 mom., sådant det lyder i lag 1194/2023, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

93 §

*Kostnader för resor mellan bostaden och
arbetsplatsen*

Om den skattskyldige under skatteåret har fått arbetslöshetsdagpenning, arbetsmarknadsstöd eller dagpenning för tryggnad av försörjningen enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) eller *moderskapspenning, särskild moderskapspenning, faderskapspenning, graviditetspenning, särskild graviditetspenning, föräldrapenning eller partiell föräldrapenning* enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), minskas hans eller hennes självriskandel med 80 euro för varje full ersättningsmånad. Självriskandelen är dock minst 160 euro. Till en full ersättningsmånad anses höra ett belopp som motsvarar 21,5 ersättningsdagar. Om den skattskyldige under skatteåret har erhållit jämkad arbetslöshetsförmån eller partiell föräldrapenning, ändras ersättningsdagarna till hela ersättningsdagar när man beräknar fulla ersättningsmånader.

93 §

*Kostnader för resor mellan bostaden och
arbetsplatsen*

Om den skattskyldige under skatteåret har fått arbetslöshetsdagpenning, arbetsmarknadsstöd eller dagpenning för tryggnad av försörjningen enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) eller graviditetspenning, särskild graviditetspenning eller föräldrapenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), minskas hans eller hennes självriskandel med 80 euro för varje full ersättningsmånad. Självriskandelen är dock minst 160 euro. Till en full ersättningsmånad anses höra ett belopp som motsvarar 21,5 ersättningsdagar. Om den skattskyldige under skatteåret har erhållit jämkad arbetslöshetsförmån, partiell föräldrapenning eller *partiell särskild graviditetspenning*, ändras ersättningsdagarna till hela ersättningsdagar när man beräknar hela ersättningsmånader.

Denna lag träder i kraft den

20 .

8.

Lag

om ändring av 4 kap. i arbetsavtalslagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 4 kap. i arbetsavtalslagen (55/2001) en ny 2 b § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

4 kap.

Familjeledighet

Familjeledighet

2 b §

Partiell särskild graviditetsledighet

Arbetsgivaren och arbetstagaren kan i en situation som avses i 9 kap. 4 a § i sjukförsäkringslagen komma överens om partiell särskild graviditetsledighet och om villkoren för deltidarbetet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Statsrådets förordning

om ändring av statsrådets förordning om verkställighet av sjukförsäkringslagen

I enlighet med statsrådets beslut
upphävs i statsrådets förordning om verkställigheten av sjukförsäkringslagen (1335/2004) 1 kap. 2 §, sådan den lyder delvis ändrad i förordning 404/2022, och
ändras 1 kap. 1 § och 2 kap. 1 § 3 och 7 mom., sådana de lyder, 1 kap. 1 § delvis ändrad i förordningarna 619/2015 och 404/2022, 2 kap. 1 § 3 mom. i förordning 404/2022 och 2 kap. 1 § 7 mom. i förordning 1063/2022, och
fogas till 2 kap. 1 § ett nytt 9 mom. som följer:

1 kap.

Dagpenningförmåner

1 §

Arbetsuppgifter och arbetsförhållanden som ett villkor för särskild graviditetspenning

En kemisk, biologisk, fysikalisk eller fysisk faktor, arbetsmiljön eller någon annan motsvarande omständighet som hänför sig till den försäkrades arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden kan bedömas äventyra den försäkrades eller fostrets hälsa på det sätt som avses i 9 kap. 3 § 1 mom. i sjukförsäkringslagen (1224/2004), om den faktor som medför risker, arbetsmiljön eller motsvarande omständighet är en sådan agens eller faktor som avses i 2 § i statsrådets förordning om skydd för arbetstagare som är gravida, nyligen fött barn eller ammar mot agenser och andra faktorer som kan medföra risk i arbetet (143/2024). Vid bedömningen av deras betydelse för den gravidas eller fostrets hälsa ska arten, graden och varaktigheten av exponeringen för agenser och andra faktorer som medför risker beaktas.

2 kap.

Ansökan om och utbetalning av förmåner

1 §

Utredning som skall företes vid ansökan om dagpenningförmåner

Till ansökan om särskild graviditetspenning och ansökan om partiell särskild graviditetspenning ska den försäkrade foga ett av en läkare, sjukskötare, barnmorska eller hälsovårdare utfärdat intyg över graviditeten samt ett av den läkare som sköter företagshälsovården på arbetsplatsen eller av någon annan läkare som känner den försäkrades arbetsförhållanden avgivet utlåtande om den risk för den försäkrades eller fostrets hälsa som avses i 9 kap. 3 § i sjukförsäkringslagen. Av läkarutlåtandet ska framgå arten, graden och varaktigheten av exponering för riskfaktorn och uppgift om att riskfaktorn endast förekommer på arbetsplatsen samt i fråga om en mätbar riskfaktor det värde som uppmätts på arbetsplatsen. Till ansökan ska dessutom fogas utredning av arbetsgivaren om att riskfaktorn inte har kunnat

avlägsnas genom att ändra arbetsförhållandena och att arbetstagaren inte har kunnat flyttas till andra uppgifter på det sätt som förutsätts i arbetsavtalslagen (55/2001) och att arbetstagaren av denna anledning är borta från arbetet. Av arbetsgivarens utredning ska framgå de åtgärder genom vilka möjligheten att flytta arbetstagaren till andra uppgifter har utretts samt varför riskfaktorn inte har kunnat elimineras genom att ändra arbetsförhållandena. En motsvarande utredning förutsätts i tillämpliga delar av dem som utför eget arbete. Till ansökan om partiell särskild graviditetspenning ska fogas ett arbetsavtal av vilket arbetstiden och orsaken till deltidsarbete framgår. När en person som utför eget arbete ansöker om partiell särskild graviditetspenning ska till ansökan fogas utredning om det inkomstbortfall som orsakas av frånvaron från arbetet.

Vid ansökan om dagpenning vid smittsam sjukdom enligt 82 § i lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016) ska sökanden framlägga en tillförlitlig utredning om inkomstbortfall och dess storlek, samt

1) ett beslut om frånvaro från arbete, karantän eller isolering som fattats av den läkare i tjänsteförhållande som i välfärdsområdet eller HUS-sammanslutningen ansvarar för smittsamma sjukdomar, eller

2) ett beslut om karantän eller isolering utfärdat av social- och hälsovårdsministeriet, Tillstånds- och tillsynsverket eller det organ som ansvarar för bekämpandet av smittsamma sjukdomar i välfärdsområdet eller HUS-sammanslutningen.

Vid ansökan om donationsdagpenning ska den försäkrade framlägga en tillförlitlig utredning om inkomstbortfall och dess storlek samt ett läkarintyg över frånvaro från arbetet på grund av tagande av organ, vävnad eller celler eller tillförlitlig utredning om deltagande i nödvändiga undersökningar som anknyter till tagande av organ, vävnad eller celler.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.